

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

Bc. et Bc. Alena Maršíková Michálková

**Česká duchovní píseň v liturgii
po II. vatikánském koncilu**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Jan Kotas

Praha 2015

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 16. 6. 2015

Bibliografická citace

Česká duchovní píseň v liturgii po II. vatikánském koncilu [rukopis] : diplomová práce / Alena Maršíková Michálková ; vedoucí práce: Jan Kotas. -- Praha, 2015. -- 76 s.

Anotace

Diplomová práce Česká duchovní píseň v liturgii po II. vatikánském koncilu se zaměřuje na repertoár zpěvů obsažených ve zpěvnících Kancionál, Mešní zpěvy, Hymny a Hymny a básnické modlitby. Zahrnuje teologická východiska písně, historii českého duchovního zpěvu, analýzu o redakčních přístupech při vytváření jednotlivých zpěvníků a analýzu písní ve vztahu k požadavkům dokumentů liturgické obnovy. Zaměřuje se především na Kancionál, na mešní píseň a na zpěv díky po přijímání. Hodnotí kompoziční přístupy textů i hudby mešních písní.

Klíčová slova

píseň, liturgie, zpěvník, teologie, hymnus, Kancionál, Mešní zpěvy, Hymny, Hymny a básnické modlitby

Abstract

This thesis Czech Religious Song in the Liturgy after the Second Vatican Council focuses on the repertoire of songs contained in hymnbooks „Kancionál“ (Hymnal), „Měšní zpěvy“ (Czech gradual), „Hymny“ (Hymns) and „Hymny a básnické modlitby“ (Hymns and poetic prayers). Includes theological principles of songs, history of Czech spiritual hymns, analysis of the editorial approaches for songbooks and analysis of the hymns in relation to the requirements of the liturgical renewal documents. The thesis focuses primarily on „Kancionál“ (Hymnal), „mešní píseň“ (mass song) and singing a song of thanksgiving after Communion. The thesis evaluates compositional approaches for lyrics and music of mass songs.

Keywords

song, liturgy, chant book, theology, hymn, Kancionál, Mešní zpěvy, Hymny, Hymny a básnické modlitby

Počet znaků (včetně mezer): 153160

Poděkování

Děkuji ThLic. Mgr. Janu Kotasovi za trpělivé vedení práce a za všechny připomínky. Díky patří též mému manželovi, synovi a rodičům za obětavou pomoc při studiu a psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	7
1. Stav bádání	9
1.1. Vymezení pojmů	9
1.2. Kancionál	9
1.3. Mešní zpěvy a Hymny	11
1.4. Zpěvy v mešní liturgii	11
1.5. Česká duchovní píseň	11
1.6. Dokumenty magisteria věnované písni v národním jazyce	12
1.7. Prameny	13
2. Teologie duchovní písně.....	14
2.1. Zpěv písni ve Starém zákoně	14
2.2. Zpěv písni v Novém zákoně a v době apoštolské.....	15
2.3. Zpěv písni v době církevních otců	16
2.4. Teologie písně u sv. Klementa Alexandrijského	18
2.5. Boží chvála u sv. Tomáše Akvinského.....	20
2.6. Pojetí písně v konstituci Sacrosanctum concilium	21
2.6.1. Integrovaní součást slavné liturgie (SC 112)	21
2.6.2. Forma aktivní účasti věřících (SC 30)	22
2.6.3. Prostředek budování církve (SC 7)	22
2.6.4. Prostředek pro růst víry (SC 33)	23
2.6.5. Echatologický a kosmický rozměr písně (SC 83).....	23
3. Dějiny české duchovní písně	25
3.1. Počátky českého zpěvu až do začátku 15. století.....	25
3.2. Duchovní zpěv v 15. a 16. století.....	26
3.3. Duchovní píseň v 17. a 18. století.....	28
3.4. Duchovní píseň v 19. století	28
3.5. Duchovní píseň ve 20. století do roku 1970	29
4. Zpěvníky české duchovní písně po roce 1965.....	32
4.1. Kancionál a pozdější doplňky.....	32
4.1.1. Příprava 1. vydání Kancionálu	33
4.1.2. Práce redaktorů Kancionálu na příkladu písně č. 512 Bože, před tvou velebností.....	35
4.1.2.1. Analýza písně 512 - Vstup.....	35
4.1.2.2. Analýza písně 512 - Před evangeliem	37
4.1.2.3. Analýza písně 512 - Obětní průvod.....	39
4.1.2.4. Analýza písně 512 - Přijímání	41
4.1.2.5. Analýza písně 512 - Závěr.....	43
4.1.3. Příprava 11. vydání Kancionálu	43
4.1.4. Příprava posledního vydání Kancionálu	44
4.1.5. Zásady pro výběr písni do 1. vydání Kancionálu.....	45
4.1.6. Uspořádání Kancionálu	47
4.1.7. Pozdější diecézní varianty Kancionálu	48
4.1.8. Varhanní doprovod Kancionálu.....	49
4.1.9. Problémy Kancionálu	49
4.2. Mešní zpěvy.....	50
4.2.1. Příprava 1. vydání Mešních zpěvů	50
4.2.2. Kritéria pro výběr písni	51
4.2.3. Uspořádání Mešních zpěvů	52

4.2.4.	Společné zpěvy Kancionálu a Mešních zpěvů	53
4.2.5.	Problémy Mešních zpěvů	53
4.3.	Hymny	54
4.3.1.	Výběr textů	54
4.3.2.	Varhanní doprovod k Mešním zpěvům a Hymnům	55
4.3.3.	Společné písně Kancionálu a Hymnů	56
4.4.	Hymny a básnické modlitby	56
4.5.	Varhanní doprovod k Hymnům a básnickým modlitbám	57
4.5.1.	Problémy Hymnů a Hymnů a básnických modliteb	57
4.6.	Shrnutí	57
5.	Česká duchovní píseň v liturgii	59
5.1.	Mešní písně	59
5.1.1.	Předkoncilní vrstva repertoáru	59
5.1.2.	Pokoncilní vrstva repertoáru	60
5.1.3.	Mešní písně a jejich hudební složka	62
5.2.	Ostatní písně vhodné ke slavení liturgie	65
5.2.1.	Problémy interpretace ostatních písní v rámci eucharistické liturgie	67
5.3.	Písně k pobožnostem	67
5.4.	Požadavky na písně ve světle dokumentů liturgické obnovy	68
5.4.1.	Vstupní zpěv	68
5.4.1.1.	Analýza předkoncilních písní	69
5.4.1.2.	Analýza pokoncilních písní	70
5.4.1.2.1.	Problémy pokoncilních zpěvů ke vstupu	70
5.4.2.	Zpěv před evangeliem	71
5.4.2.1.	Analýza předkoncilních písní	72
5.4.2.2.	Analýza pokoncilních písní	72
5.4.2.3.	Sekvence	72
5.4.2.4.	Problémy zpěvu písní před evangeliem	73
5.4.3.	Zpěv k obětnímu průvodu	73
5.4.3.1.	Analýza předkoncilních písní	74
5.4.3.2.	Analýza pokoncilních písní	74
5.4.4.	Zpěv k přijímání	75
5.4.4.1.	Analýza předkoncilních písní	76
5.4.4.2.	Analýza pokoncilních písní	76
5.4.5.	Problémy interpretace Zpěvu k přijímání	76
5.4.6.	Zpěv díky po přijímání	77
5.4.6.1.	Analýza písní	78
5.4.7.	Závěr	79
5.5.	Písně jako hymnus	79
5.5.1.	Analýza hymnů z Kancionálu	80
	Závěr	82
	Seznam použitých zkratk	84
	Seznam literatury	85

Úvod

Hudba a zpěv patří ke kulturním projevům všech lidských společenství na světě. Člověk zpívá, když má nejen radost ale i smutek, když chce vyjádřit díky, lásku, obdiv, či učinit slyšitelnými další emoce, které se probudily v jeho nitru. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku se během staletí vytvořila silná tradice zpěvu duchovních písní v národním jazyce. Liturgická reforma II. vatikánského koncilu dala lidovým písním novou funkci. Staly se integrální součástí liturgie, to znamená, že zpěvem písní se koná liturgie samotná.

Duchovní písně používané při slavení liturgie jsou mi blízké, protože pravidelně zasedám za varhany v kostele Panny Marie Andělské na Hradčanech a doprovázím zpěv lidu. Praktické problémy spojené s touto službou mě inspirovaly k hlubšímu studiu problematiky české duchovní písně.

Cílem této práce je analýza hlavních zpěvníků vzniklých v rámci pokoncilní obnovy liturgie v porovnání s požadavky, které na tyto písně kladou dokumenty liturgické obnovy, a posouzení, jak těmto dokumentům vyhovují. Jsou to Mešní zpěvy, Kancionál, Hymny a Hymny a básnické modlitby.

Tato práce je rozdělena do pěti částí. Po shrnutí dosavadního stavu bádání je zařazena část zabývající se teologickými východisky zpěvu písní při liturgii. Zde je nastíněna funkce písně ve Starém a Novém zákoně, v době apoštolů a církevních otců a představena teologie písně v díle sv. Klementa Alexandrijského a pojetí písně u Tomáše Akvinského a v konstituci Sacrosanctum concilium.

Historická část je zaměřena na vývoj české písně od nejstarších dob do roku 1970.

Kapitola věnovaná českým liturgickým knihám obsahujícím duchovní písně představí redakční přístupy při vytváření Kancionálu, Mešních zpěvů, Hymnů a Hymnů a básnických modliteb.

V závěrečné části jsou písně analyzovány jednak z hlediska písňových druhů a jejich pojetí před a po II. vatikánském koncilu, jednak z hlediska zařazení pro příslušnou část liturgie. Pro analýzu byla zvolena metoda komparace ve vztahu k požadavkům na příslušné zpěvy na základě dokumentů liturgické obnovy a dalších církevních dokumentů. S ohledem na rozsah tématu je práce zaměřena především na písně z Kancionálu vzniklé po roce 1965 a na mešní píseň a zpěv díky po přijímání.

Stranou jsou ponechány ostatní písně ke mši, písně k pobožnostem, písně ze

zpěvníku Mešní zpěvy a písně ze sbírek Hymny a Hymny a básnické modlitby, na něž bych se ještě chtěla v budoucnu zaměřit.

1. Stav bádání

České duchovní písní po II. vatikánském koncilu zatím nebyla věnovaná dostatečná pozornost, publikace na toto téma se nejčastěji týkají redakčních přístupů při sestavování jednotlivých zpěvníků a následné kritiky práce redakce. V odborné muzikologické literatuře byl dokonce její význam v obnovené liturgii označen jako upadající¹. Pro větší přehlednost je stav bádání rozdělen podle jednotlivých zpěvníků a dalších témat, týkajících se této práce.

1.1. Vymezení pojmů

Písní rozumíme strofický útvar s básnickým textem zpravidla s pravidelným počtem slabik v jednotlivých verších². Duchovní píseň je píseň v národním jazyce, má text s náboženskou tematikou³. Píseň, která se zpívá v rámci denní modlitby církve, se nazývá hymnus⁴. Mezi písně zahrnujeme pro potřeby této práce i žalmy⁵, i když nemají pravidelný počet slabik v jednotlivých verších. Hudba je souhrnné označení pro prvky liturgie přednášené prostřednictvím zpěvu nebo hudebních nástrojů⁶.

1.2. Kancionál

O práci na vydání Kancionálu byla publikována řada článků už v době jeho vzniku. V roce 1968 otiskl časopis *Via* v čísle 5 studii redakčního kolektivu o přípravě nového zpěvníku. Jsou zde uvedeny zásady pro výběr písní, způsob práce redakce a shrnuty problémy doprovázející přípravu obsahu Kancionálu⁷.

Ve stejném čísle je i kritický komentář pracovní verze Kancionálu od Bonaventury Boušeho a Václava Konzala. Zvláště nesouhlasí s teologickým obsahem písní ve vztahu k jednotlivým částem mše, zařazením mešních písní do zpěvníku a

---

¹ VRKOČOVÁ, Ludmila. Kostelní píseň. In FUKAČ, Jiří – VYSLOUŽIL, Jiří. *Slovník české hudební kultury*, Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 473.

² VYSLOUŽIL, Jiří. Píseň. In FUKAČ, Jiří – VYSLOUŽIL, Jiří. *Slovník české hudební kultury*, Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 694–695.

³ FUKAČ, Jiří. Duchovní píseň. In FUKAČ, Jiří – VYSLOUŽIL, Jiří. *Slovník české hudební kultury*, Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 473–474.

⁴ Všeobecné pokyny k denní modlitbě církve 173 - 178. In *Dokumenty liturgické obnovy*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

⁵ NOVOTNÝ, Adolf. Píseň. In NOVOTNÝ, Adolf (ed.). *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1956, s. 631–632.

⁶ Musicam sacram 4. In *Dokumenty liturgické obnovy*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994. Dále MS.

⁷ KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu. *Via* 1968, roč. 1, č. 5, s. 94–96.

úrovni jazyka⁸.

V roce 1969 publikoval v časopise *Opus musicum* článek o novém Kancionálu Karel Cikrle, muzikolog, pozdější duchovní a také jeden pracovníků redakčního týmu a posléze i hlavní redaktor Kancionálu. Jeho příspěvek seznamuje s novým pojetím písně v liturgii a dále se zaměřuje především na hudební stránku písní a na problém sjednocení v rovinách výběrů písní a sjednocení variant⁹. V roce 1990 publikoval ve stejném časopise další článek, tentokrát zaměřený na hodnocení dosavadního používání zpěvníku a na přípravu jeho dodatku v roce 1986¹⁰. Další příspěvky k jeho vzniku publikoval v časopise *Hudební rozhledy*¹¹. Osobnosti Karla Cikrleho a jeho účasti na přípravě Kancionálu věnuje část diplomové práce *Jednota Musica sacra 1993 - 2012* a P. PhDr. Karel Cikrle Pavla Švestková¹².

O okolnostech přípravy Kancionálu píše také František Šmíd v článku *Můj pohled na současné kancionály*¹³.

V kvalifikačních vysokoškolských pracích se tématu Kancionálu věnovaly Hana Zadinová, která popsala v bakalářské práci *Hudba v katedrále Svatého Ducha v Hradci Králové za 10 let episkopátu Mons. ThLic. Dominika Duky OP* okolnosti vzniku verze pro královéhradeckou diecézi¹⁴ a Pavla Jůzová, která se v bakalářské práci *Liturgická reforma a duchovní hudba v pražské arcidiecézi po II. vatikánském koncilu* zabývala mimo jiné zpěvníky duchovní písně Kancionál a Mešní zpěvy. Zde se její výzkum částečně kryje s kapitolou 5 této práce, avšak autorka nepracuje s veškerou dostupnou literaturou a prameny a ani při výzkumu metodou orální historie nevyužila zvláště v případě Kancionálu relevantní respondenty¹⁵.

---

⁸ BOUŠE, Bonaventura – KONZAL, Václav. Několik poznámek k novému kancionálu, s. 96–99.

⁹ CIKRLÉ, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu. *Opus musicum* 1969, č. 6, s. 105–109.

¹⁰ CIKRLÉ, Karel. Informace o katolickém kancionálu. *Opus musicum* 1990, č. 8, s. 264–268.

¹¹ CIKRLÉ, Karel. Kancionál - společný zpěvník českých a moravských diecézí. *Hudební rozhledy* 2007, č. 11.

¹² ŠVESTKOVÁ, Pavla. *Jednota Musica sacra 1993 - 2012 a P. PhDr. Karel Cikrle*, Olomouc, 2013. Diplomová práce. Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Vedoucí diplomové práce Ondřej Můčka, s. 57–58.

¹³ ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály. *Psalterium* 2007, č. 2, s. 13–14.

¹⁴ ZADINOVÁ, Hana. *Hudba v katedrále Svatého Ducha v Hradci Králové za 10 let episkopátu Mons. ThLic. Dominika Duky OP*, Brno 2009. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Vedoucí diplomové práce Marie Pavlovská.

¹⁵ JŮZOVÁ, Pavla. *Liturgická reforma v pražské arcidiecézi po II. vatikánském koncilu*, Olomouc 2014. Bakalářská práce. Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Vedoucí bakalářské práce Pavel Kopeček.

1.3. Mešní zpěvy a Hymny

Ve výboru z textů Bonaventury Boušeho *Epilegomena* se nachází kritický text O českém lidovém zpěvu. Autor se zde krátce věnuje Kancionálu a podrobněji Mešním zpěvům. Nesouhlasí především s textovými úpravami písní¹⁶.

O přípravě zpěvníku Mešní zpěvy byl uveřejněn článek na stránkách časopisu *Psalterium* od Františka Šmída, spolupracovníka redakčních kruhů obou zpěvníků¹⁷.

1.4. Zpěvy v mešní liturgii

O formách Zpěvu před evangeliem píše v monografii *Liturgie evangeliáře* Radek Tichý. Analyzuje jeho význam, původ, praktické provedení z hlediska místa v liturgickém prostoru i liturgické doby a zabývá se i funkcí sekvence¹⁸. Pozornost věnuje českým duchovním písním na místě Zpěvu před evangeliem.

1.5. Česká duchovní píseň

V roce 1946 vydal dominikán Antonín Čala knihu *Duchovní hudba*. Jedná se o obsáhlý komentář k motu proprio Pia X. *Tra le solecitudini*. Zaměřuje se na historii české duchovní písně, teorii a praxi duchovní hudby a na historii cyrilského hnutí od konce 19. století¹⁹.

V odborné literatuře publikoval v roce 1968 Albert Vyskočil článek zaměřený na mešní píseň. Zabývá se v něm příčinami vzniku tohoto nového útvaru v repertoáru duchovní písně a poukazuje na její nedostatky²⁰.

Z hudební historiografie se problematikou české duchovní písně zabývají příslušné kapitoly z monografie kolektivu autorů *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*²¹.

V roce 2007 byl v časopise *Hudební rozhledy* vytištěn dvanácti dílný seriál o dějinách české duchovní písně. Jednotlivé díly napsali přední čeští a moravští

---

¹⁶ BOUŠE, Bonaventura. O českém liturgickém zpěvu. In *Epilegomena*, Praha: Oykoymenth, 1996, s. 69–72.

¹⁷ ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály, s. 14–16. Obsahově téměř totožné články vyšly ještě v dalších časopisech. ŠMÍD, František. K zamyšlení nad Mešními zpěvy 1. část. *Varhaník* 2015, č. 1, s. 11–14; ŠMÍD, František. K zamyšlení nad Mešními zpěvy 2. část. *Varhaník* 2015, č. 2, s. 11–14; ŠMÍD, František. Mešní zpěvy. *Hudební rozhledy* 2007, č. 11, s. 45.

¹⁸ TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře*. Praha: Krystal OP, 2013, s. 29–40.

¹⁹ ČALA, Antonín. *Duchovní hudba*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal v Olomouci, 1946.

²⁰ VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka. *Via* 1968, roč. 1, č. 5, s. 91–94; VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka. Pokračování. *Via* 1968, roč. 1, 6, 106–109.

²¹ KOLEKTIV. *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*. Praha: Editio Supraphon, 1989².

muzikologové²².

1.6. Dokumenty magisteria věnované písni v národním jazyce

V roce 1903 vydal Pius X. motu proprio *Tra le sollecitudini*²³ o hudbě v liturgii. Zpěv písní v národním jazyce při slavných liturgických úkonech zakazuje, ale zároveň nabádá k zapojení lidu do zpěvu gregoriánského chorálu, aby se tak aktivněji účastnili liturgie.

Dále se duchovní písni věnoval v encyklice *Mediator Dei*²⁴ z roku 1942 Pius XII. Je zde naznačen vztah mezi posvátnou liturgií a pastoračními potřebami dneška. Papež vybízí k podpoře společného zpěvu a aktivní účasti všech zúčastněných. Pius XII. také vydal v roce 1955 encykliku věnovanou duchovní hudbě *Musicae sacrae disciplina*²⁵, instrukce k ní *De musica sacra et sacra liturgia*²⁶ byla publikována v roce 1958. Písně v národním jazyce je možné nyní používat i při slavných liturgických úkonech ovšem pouze po odzpívání příslušného latinského propria.

V konstituci *Sacrosanctum concilium*²⁷ z roku 1963 je píseň vyjmenována jako jedna z forem aktivní účasti věřících a zároveň konstituce povoluje použití národních jazyků. Podrobnější pokyny jsou v instrukci *Inter oecumenici*²⁸ z roku 1964, kde je stanoveno, že v národním jazyce se smí zpívat příslušné části propria. O praxi lidového duchovního zpěvu v letech 1966 - 1969 pojednává *Směrnice o liturgii* z roku 1966²⁹. Pouze liturgické hudbě je věnována instrukce *Musicam sacram* z roku 1967. Píseň je forma církevní hudby, je jí možné nahradit příslušné části propria. Konkrétní realizace je záležitostí biskupů. Další pokyny jsou uvedeny v dokumentu *Liturgicae instaurationes*³⁰ z roku 1970. Společný zpěv má být podporován mimo jiné i užitím písní vhodných pro kulturu daného společenství. Hlavním požadavkem na píseň je její schopnost pomoci v modlitbě a vyjádření tajemství Krista.

O zpěvu v národním jazyce a o písních pojednává i dokument *Voluntati*

---

²² Viz příslušné odkazy v seznamu literatury.

²³ PIUS X., motu proprio *Tra le sollecitudini* (22. 11. 1903), ASS 36 (1903 - 1904), s. 329–339.

²⁴ PIUS XII., encyklika *Mediator Dei* (2. 10. 1947), AAS 39 (1947), s. 521–600.

²⁵ PIUS XII., encyklika *Musicae sacrae disciplina* (25. 12. 1955), AAS 48 (1956), s. 5–26.

²⁶ SACRA CONGREGATIO RITUUM, instrukce *De musica sacra* (3. 9. 1958), AAS 50 (1958), s. 630–663.

²⁷ *Sacrosanctum concilium*. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 133–169. Dále SC.

²⁸ SACRA CONGREGATIO RITUUM, instrukce *Inter oecumenici* (26. 9. 1964), AAS 56 (1964), s. 877–900.

²⁹ *Směrnice o liturgii*. Separátní dodatek k Direktáři, 1966.

³⁰ SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, instrukce *Liturgicae instaurationes* (5. 9. 1970), AAS 62 (1967), s. 692–704.

obsequens³¹ o minimálním repertoáru gregoriánského chorálu z roku 1974, který vyjadřuje naději, že nově zavedený zpěv v národních jazycích nezpůsobí odklon od provozování gregoriánského chorálu.

1.7. Prameny

Kancionál, Mešní zpěvy, Hymny a Hymny a básnické modlitby jsou podrobně popsány v kapitole 4.

Jelikož bylo nutné upřesnit některé údaje týkající se přípravy dodatku ke Kancionálu z roku 1986, byl požádán o rozhovor jeho redaktor Karel Cikrle. Pro rozhovor byla zvolena písemná e-mailová forma, text je uložen v archivu autorky práce³².

---

³¹ SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, dopis biskupům *Voluntati obsequens* (14. 4.1974), *Notitiae* (1974), s. 123–126.

³² Rozhovor s Karlem Cikrlem z 31. 12. 2014. Archiv autorky.

2. Teologie duchovní písně

Hudba je používána jako doprovod nebo část téměř každé aktivity člověka³³. Zpěv při liturgii představuje jedinečný prostředek. Společný zpěv dokáže sjednotit shromáždění, posiluje vyjádření modlitby a dodává obřadům slavnostnější ráz. Zároveň je to důstojná odpověď Bohu, který ke shromáždění při liturgii promlouvá ve svém slově, k jehož přednesu lze použít také zpívanou formu. Melodie, kterými jsou písňové texty podloženy, mají schopnost posílit jejich význam a smysl.

V této kapitole je věnována pozornost zpěvu žalmů a písní ve Starém zákoně a Novém zákoně a jsou shrnuty požadavky apoštolů na společný zpěv. Nastíněn je historický vývoj písně v době církevních otců a představena teologie písně v díle sv. Klementa Alexandrijského, pojetí chvály podle Tomáše Akvinského a význam písně v liturgii podle konstituce Sacrosanctum concilium.

2.1. Zpěv písní ve Starém zákoně

Písně této doby jsou uspořádány v knize Žalmů, ale podobné texty nalezneme rozesety po mnohých knihách Starého zákona³⁴. Žalmy se používaly při chrámové i synagogální bohoslužbě. V chrámě je interpretovali levité, v synagoze se do zpěvu zapojovalo celé shromáždění. Na rozdíl od pohanských kultů byla židovská rituální hudba úzce zaměřená na slovo, na dialog člověka s Bohem.

Během bohoslužby se zpívaly buď tzv. t^ehillím, jejichž tématem byla oslava Boží, nebo tzv. tódá čili děkovné písně nebo chvalozpěvy vztahující se k děkovné oběti. Při poutích do svatyně zaznívaly poutnické písně, zvláštní písně si žádaly Hospodinovy nastolovací slavnosti, vycházející ze světské holdovací písně králi³⁵. S kultem byly spojeny písně ve formě nářků kolektivních i individuálních. Jejich obsahem byla touha po Bohu, která vrcholila vyznáním naprosté důvěry v Hospodina³⁶

Odloučením písní od kultu během Babylonského vyhnanství, dostaly zpěvy čistě duchovní význam, takže děkovné písně se proměnily v soukromou děkovnou modlitbu a poutnické písně dostaly význam touhy jednotlivce po společném shromáždění³⁷.

---

³³ MERRIAM, Alan, P. *The Anthropology of Music*. Evanston: Northwestern University Press, 1964, s. 216.

³⁴ Např. 1 Sam 2,1–10.

³⁵ NOVOTNÝ, Adolf. Píseň, s. 631–632. Podrobněji o žalmech viz monografie: MONWICKEL, Sigmund. *The Psalms in Israel's Worship*. Grand Rapids/Cambridge: Williams B. Eerdmans Publishing Company, 2004.

³⁶ NOVOTNÝ, Adolf. Píseň, s. 631–632.

³⁷ NOVOTNÝ, Adolf. Píseň, s. 631–632.

2.2. Zpěv písní v Novém zákoně a v době apoštolské

Původ křesťanské písně je velmi složité vysledovat³⁸, píseň v rámci prvokřesťanské liturgie při svém formování čerpala z vlastní tvořivosti věřících a ze synagogální bohoslužby³⁹. Odtud křesťané převzali zpěv žalmů, který dokládá již sv. Pavel⁴⁰. Raně křesťanské hymny se nedochovaly, protože vznikaly z náhlé inspirace a nezapisovaly se; lze se domnívat, že svou formou vycházely ze starozákonních kantik⁴¹. Vzácným dochovaným příkladem této tvorby jsou chvalozpěvy Marie⁴², Zachariáše⁴³ a Simeona⁴⁴, christologické hymny v Pavlových listech⁴⁵ a další texty⁴⁶. Bohužel terminologie je nejednoznačná a pod pojmem píseň se může skrývat žalm i hymnus a výraz chvála zase zahrnuje chválení zpěvem.

Z Novozákonních textů se dozvídáme, že zpěv byl výrazem chvály po poslední večeři⁴⁷, součástí modlitby v bezvýchodné situaci⁴⁸, či byl součástí života první církve bezprostředně po seslání Ducha svatého⁴⁹. Avšak kulturní zvyklosti lidí této doby zahrnovaly zpěv v řadě situací. Ze svědectví Písma lze předpokládat, že nechyběl při svatebním veselím v Káni⁵⁰ nebo na dvoře krále Heroda⁵¹.

Z napomenutí v listech apoštolů můžeme sestavit požadavky na chválu, a tedy i na zpěv, vzdávanou Bohu. Bůh má být oslavován ve svornosti a ve společenství a tím se má napodobovat příklad Ježíše Krista⁵². Žalmy, chvalozpěvy a duchovní písně mají být výrazem naplnění Duchem svatým⁵³, zdrojem moudrosti a napomenutí⁵⁴ a projevem radosti, díků a spokojenosti⁵⁵. První křesťané chápou svůj zpěv v trinitárním rozměru, protože to je chvála Otce skrze Syna v Duchu svatém⁵⁶ a tato chvála představuje

---

³⁸ MCKINNON, James W. Christian Church, Music of the Early. In SADIE, Stanley (ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 5. London: Oxford University Press, 2001², s. 796.

³⁹ MCKINNON, James W. Christian Church, music of the early, s. 796.

⁴⁰ 1 Kor 14,26.

⁴¹ KUBICKI, J. M. Hymnology. In CARSON, Thomas – CERRITO, Joann. *The New Catholic Encyclopedia*, sv. 7. Detroit: Thomson Gale 2002², s. 241.

⁴² Lk 1,46–55.

⁴³ Lk 1,68–79.

⁴⁴ Lk 2,29–32.

⁴⁵ Flp 2,6–11; 1 Tim 3,16; Ef 5,14; Kol 1,15–20.

⁴⁶ Zj 4,11; 5,9–10; 11,17–18; 15,3–4.

⁴⁷ Mt 26,30, Mk 14,26.

⁴⁸ Sk 16,25–26.

⁴⁹ Sk 2,46–47.

⁵⁰ J 2,1.

⁵¹ Mk 6,21.

⁵² Srov. Řím 15,5–6.

⁵³ Srov. Ef 5,19.

⁵⁴ Srov. Kol 3,16.

⁵⁵ Srov. Jak 5,13.

⁵⁶ Srov. Kol 3,17.

duchovní oběť Bohu⁵⁷.

2.3. Zpěv písní v době církevních otců

V prvních staletích křesťanství se při bohoslužbách zpívaly buď žalmy nebo nově vytvořené tzv. nápodobné žalmy zvané psalmi idiotici⁵⁸. Jejich použití v liturgii zmiňuje Hypolit (cca 170 - cca 236)⁵⁹. Dodejme, že hudební terminologie církevních otců je stejně nedůsledná jako v textech Písma svatého a písněmi jsou nazývány jak hymny, tak žalmy.

S rozvojem různých herezí vznikaly i zpěvy obsahující bludnou nauku. Proto bylo na Laodicejském koncilu (363 - 364) rozhodnuto, že nikdo nesmí v chrámu recitovat soukromě složené žalmy nebo nekanonické knihy, ale jen kanonické knihy Starého a Nového zákona⁶⁰, a že se žalmy při přednesu nesmí spojovat jeden s druhým dohromady⁶¹. Zároveň bylo stanoveno, že nikdo jiný nesmí zpívat kromě kanonických zpěváků⁶².

Chválu žalmům vyslovila řada církevních otců včetně sv. Basila Velikého (cca 330 - 379), který chválí jejich nauku slovy: „*knihy Žalmů zahrnuje užitek ze všech knih (Písma). Dává poznat, co přijde a připomíná historii; dává předpisy pro život, radu v praktických věcech*⁶³“. Svatý Augustin ve svých Vyznáních chválí jejich duchovní účinky:

*Jak mne neznalého Tvé čisté lásky povzbuzovaly volati k Tobě, můj Bože, žalmy Davidovy, zpěvy plné víry, hymny to plné lásky, zahánějící ducha pýchou nadutého ... Jak mne rozněcovaly volati k Tobě ty žalmy a jakou láskou k Tobě byl jsem jimi rozohněn a jak jsem dychtil, kdyby bylo možno, zpívatí je na celém světě a zahanbiti tak nadutost pokolení lidského! A přece zpívají se na celém světě a nikdo nemůže se skrýti před Tvým žářem!*⁶⁴

Církevní otcové ve vztahu k hudbě následovali postoj stoiků, kteří jí přikládali pro život rozumného člověka nepatrný význam, a považovali ji za nedůležitou pro

---

⁵⁷ Srov. Žid 13,15.

⁵⁸ Srov. MCKINNON, James W. *Christian Church, music of the early*, s. 798.

⁵⁹ Srov. MCKINNON, James W. *Music in Early Christian Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987, s. 47.

⁶⁰ Srov. Synod of Laodicea, Canon 59 [2015-06-12]. <<http://www.newadvent.org/fathers/3806.htm>>.

⁶¹ Srov. Synod of Laodicea, Canon 17 [2015-06-12]. <<http://www.newadvent.org/fathers/3806.htm>>.

⁶² Srov. Synod of Laodicea, Canon 15 [2015-06-12]. <<http://www.newadvent.org/fathers/3806.htm>>.

⁶³ MCKINNON, James W. *Music in Early Christian Literature*, s. 65.

⁶⁴ AURELIUS, Augustinus: *Vyznání*. Praha: Kalich, 2012, s. 269.

spásu⁶⁵. I tak ale hrála při liturgii důležitou roli⁶⁶. Svatý Augustin ve svých Vyznáních vidí v písniích dokonce pokušení pro tělo: „*tak kolísám mezi nebezpečnou žádostivostí a dokázaným užítkem zpěvu. Spíše však se kloním k názoru - nehodlaje ovšem vysloviti neodvolatelný svůj úsudek - že zpěv nutno v církvi schvalovati, aby slabý duch se povznesl ke zbožné náladě.*“⁶⁷

Svatý Atanáš (cca 296 - 373) píše v listu Marcellinovi, že správná interpretace písni vychází především z rozpoložení duše člověka:

Tak jak projevujeme a dáváme znát myšlenky duše skrze slova, která vyslovujeme, tak si Pán přál, aby melodie slov byla znamením duchovní harmonie duše. A tak stanovil, aby kantika byla zpívána s melodií a žalmy čteny v písni. Ti, kdo nerecitují posvátné písne tímto způsobem, nezpívají s porozuměním, ale spíše potěšují sami sebe a způsobují si úhonu, protože „Chvalozpěv nepatří do úst hříšníka.“⁶⁸ Ale ti, kdo zpívají způsobem popsáným výše - to je, s melodií slov vycházejících z rytmu duše a její harmonie s duchem - tak jak zpívají jazykem a zpívají také s myslí, ne jen pro sebe samotné, ale také pro velký prospěch těch, kdo je slyší.⁶⁹

Žalmů se staly na dlouhou dobu jedinými povolenými texty pro zpěv v rámci liturgie a vyvinuly se z nich části mešního propria. Do liturgie byl zpěv nebiblických zpěvů, takzvaných hymnů, znovu uveden v 6. století při modlitbě oficia v katedrálách na Pyrenejském poloostrově a ve Francii a kolem roku 530 i v benediktinských klášteřích⁷⁰.

Některé hymny se později staly také součástí slavení eucharistie (případně velkopáteční liturgie) při připomínkách klíčových tajemství dějin spásy nebo života místního církevního společenství. Hymny jsou zařazeny na místě vstupních obřadů - Gloria laus⁷¹ (Květná neděle), zpěvu k obětnímu průvodu - O, Redemptor⁷² (Mše se svěcením olejů), Ubi caritas⁷³ (Mše na památku večere Páně), závěrečných obřadů -

---

⁶⁵ SPARSHOTT, F. E. – GOEHR, Lydia. Philosophy of Music II. Historical survey, antiquity - 1750. In SADIE, Stanley (ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 19. London: Oxford University Press, 2001², s. 608.

⁶⁶ SPARSHOTT, F. E. – GOEHR, Lydia. Philosophy of Music II. Historical survey, antiquity - 1750, s. 608.

⁶⁷ AURELIUS, Augustinus: *Vyznání*, s. 352.

⁶⁸ Sir 15,9.

⁶⁹ MCKINNON, James W. *Music in Early Christian Literature*, s. 53. Překlad z angličtiny autorka.

⁷⁰ BOYNTON, Susan. Hymn II. Monophonic Latin. In SADIE, Stanley (ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 12. London: Oxford University Press, 2001², s. 19–20.

⁷¹ *Missale Romanum*. Roma: Sacra congregatio pro cultu divino, 1970, s. 231.

⁷² *Římský pontifikál*. Kostelní Vydří: Česká liturgická komise a Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 647.

⁷³ *Missale romanum*, s. 245.

Pange lingua⁷⁴ (Mše na památku večere Páně), uctívání kříže na Velký pátek – Pange, lingua, gloriosi proelium certaminis⁷⁵, při biskupském svěcení - Veni Creator Spiritus⁷⁶ a Te Deum laudamus rovněž při biskupském svěcení⁷⁷, při benedikci abatyše⁷⁸ a opata s územní jurisdikcí⁷⁹.

Mezi hymny můžeme zahrnout i chvalozpěv Exultet⁸⁰ (velikonoční vigilie) a sekvence Victiame paschali laudes⁸¹ (slavnost Zmrtvýchvstání Páně a velikonoční oktáv), Veni sancte spiritus⁸² (slavnost Seslání Ducha svatého), Lauda Sion⁸³ (slavnost Těla a Krve Páně), Stabat Mater⁸⁴ (památka Panny Marie Bolestné) a další sekvence, které v liturgii užívají různá především řeholní společenství.

Duchovní píseň v národní řeči různých národů se plnohodnotně vrátila do liturgie až v souvislosti s reformami II. vatikánského koncilu⁸⁵.

2.4. Teologie písně u sv. Klementa Alexandrijského

Jednu z raných teologických reflexí filozofie pythagorejské školy zabývající se vztahy mezi planetami (tzv. harmonia universalis) sepsal Klement Alexandrijský (cca 150 - cca 211 - 216). Tato filozofie učí, že mezi planetami a jejich dráhami existují složité harmonické vztahy. Analogií vesmírného řádu v malém je člověk. Platón v Timaeovi tuto teorii dále rozpracoval, podle něj je harmonie hudba, která je slyšitelná pro smrtelníky, avšak lidé ji nerozeznávají, ačkoli ji od narození slyší⁸⁶.

Tuto filozofii zpracovává v úvodu Pobídky Řekům Protrepticus. Text představuje Klementa jako řečníka a kazatele, je určen průměrně vzdělaným pohanům, kteří dosud nenalezli ve vlastní kultuře smysluplný způsob života. Účelem spisu je změna smýšlení a získání adresátů pro Krista. Ve spisu především kritizuje pohanské náboženské praktiky, hudbě a zpěvu je věnována pozornost zvláště v první kapitole a

---

⁷⁴ *Missale romanum*, s. 248.

⁷⁵ *Missale romanum*, s. 261–262.

⁷⁶ *Římský pontifikál*, s. 111.

⁷⁷ *Římský pontifikál*, s. 131.

⁷⁸ *Římský pontifikál*, s. 369.

⁷⁹ *Římský pontifikál*, s. 355. Při benedikci opata bez územní jurisdikce je chvalozpěv Te Deum volitelným prvkem.

⁸⁰ *Missale romanum*, s. 270–273.

⁸¹ *Misál na každý den liturgického roku*. Kostelní Vydří: Česká biskupská konference a Karmelitánské nakladatelství, 2000, s. 488–489.

⁸² *Misál na každý den liturgického roku*, s. 690–691.

⁸³ *Misál na každý den liturgického roku*, s. 855–856.

⁸⁴ *Misál na každý den liturgického roku*, s. 2090–2092.

⁸⁵ Srov. SC 30.

⁸⁶ HAAR, James. *Music of the spheres*. In SADIE, Stanley (ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 17. London: Oxford University Press, 2001², s. 487.

v závěru deváté kapitoly.

Klement staví do protikladu pohanské báje o zázračných hudebnících a pěvcích a hudební rituály k počtě Apollona a Dionýsa s novou písní, „*písní v nové harmonii, písní věčnou, jež nese Boží jméno, písní novou, písní levitskou.*”⁸⁷“ Tou písní je boží Slovo, které má moc vysvobodit člověka z otroctví démonů, kteří se člověka zmocnili vírou v tyto mýty a praktikováním modloslužby. Kdo se nechá vést Slovem, stane se Božím člověkem⁸⁸. Stačí pouze naslouchat této písni⁸⁹. Klement tak vyjadřuje eschatologický rozměr nové písně, jejíž naplnění sice leží v budoucnosti, ale na níž má člověk, který se k ní upíná, podíl už nyní.

Píseň Božího slova uspořádala svět tak, že „*rozladěné struny živlů napjala v souladu se sebou*”⁹⁰“. Klement zde doplňuje nauku pythagorejské školy a ztotožňuje harmonii sfér s písní Slova, která „*smířila vesmír v harmonickém souznění*”⁹¹“ a je „*pilířem vesmíru.*”⁹²“ To vše vykonala skrze svatého Ducha a naladila nejen kosmos, ale i samotného člověka, který je vesmírem v malém⁹³. Jako je kosmos pro Slovo strunným hudebním nástrojem, tak je i člověk sám hudebním nástrojem v rukou Slova. Je pro něj cítarou, protože chce, aby v něm zněla harmonie, flétnou kvůli Duchu a chrámem proto, aby člověk otevřel prostor Pánu⁹⁴.

Klement popisuje, jaká je píseň Slova. Tato píseň nemá obdoby v žádném, sebedokonalejším díle člověka⁹⁵. Tato píseň pochází z Boží vůle Otce⁹⁶. Jejím úmyslem je spása člověka⁹⁷. Píseň zaslechl už král a hráč na citeru David a „*pobízel k pravdě a odrazil od idolů.*”⁹⁸ Jeho píseň měla moc zahánět demony, jak svědčí Písmo v případě krále Saula⁹⁹.

Člověk, který přijal Krista, se má sjednotit s ostatními při slavení eucharistie¹⁰⁰ a zpívat „*jeden souhlasný zpěv*”¹⁰¹“, který se stane „*božskou harmonií.*”¹⁰²“ V čele sboru

⁸⁷ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*. Praha: Herrman a synové, 2001, odd. 2,4.

⁸⁸ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 4,3.

⁸⁹ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 4,4.

⁹⁰ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 5,1.

⁹¹ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 5,1.

⁹² ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 5,2.

⁹³ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 5,2.

⁹⁴ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 5,3.

⁹⁵ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 5,2.

⁹⁶ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 5,2.

⁹⁷ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 6,3–7,6.

⁹⁸ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 5,4.

⁹⁹ srov: 1 Sam 16,23.

¹⁰⁰ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 88,2 - viz poznámka č. 6, s. 147.

¹⁰¹ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 88,3.

¹⁰² ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 88,3.

zpívajících stojí vůdce a učitel Slovo, který vede pěvce k Otci¹⁰³. V tomto obrazu se píseň mnohých stává jednou písní církve, mystického těla Kristova, která se takto modlí k Otci.

Eschatologické vyvrcholení zpěvu spatřuje Klement v okamžiku, kdy sbor „řekne: „Abba!“ - „Otče!“¹⁰⁴“, což představuje na jednu stranu tečku za dějinami na druhou stranu „první plody (Otcovy) sklizně.“¹⁰⁵

Christologický výklad pythagorejského pojetí světa a vesmíru se v pozdějších staletích objevuje u dalších autorů (sv. Augustin, Řehoř z Nyssy, Boethius). V nedávné době ho interpretoval i Benedikt XVI.:

Kosmos můžeme přirovnat ke „knize“ - jak říkával také Galileo – a považovat ho za „dílo Autora, který se vyjadřuje „symfonií“ stvoření. V určitém místě této symfonie se nachází to, čemu se muzikální mluvou říká „sólo“, téma svěřené jedinému nástroji nebo hlasu; a je tak důležité, že na něm závisí vyznění celého díla. Tímto „sólem“ je Ježíš. Syn člověka v sobě obsahuje zemi i nebe, stvoření i Stvořitele, tělo i Ducha. On je středem kosmu a dějin, protože v Něk se bez směšování spojují Autor a jeho dílo.“¹⁰⁶

2.5. Boží chvála u sv. Tomáše Akvinského

Tomáš Akvinský se nad hudebními projevy Boží chvály zamýšlí ve svém díle *Summa theologiae* především v etické rovině.

V kapitole věnované Boží chvále je podle Tomáše pro duchovní zpěv podstatné, jestli vyvolává u posluchače nebo interpreta duchovní užítky¹⁰⁷. Interpretace zpěvů nemá být prostředkem pro dosažení vlastního uspokojení z efektního provedení¹⁰⁸, které může navíc zapříčinit i horší srozumitelnost obsahu zpěvu¹⁰⁹. Zároveň uznává, že zbožnost lze ušlechtilěji vzbudit kázáním nebo vyučováním než zpěvem¹¹⁰ nebo hrou na hudební nástroje¹¹¹. Na otázku, jestli je vhodné chválit Boha zpěvy, odpovídá:

¹⁰³ Srov. ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 88,3.

¹⁰⁴ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 88,3.

¹⁰⁵ ALEXANDRIJSKÝ, Klement: *Pobídka Řekům*, odd. 88,3.

¹⁰⁶ Verbum domini 13.

¹⁰⁷ AKVINSKÝ, Tomáš: *Summa Theologiae*. II-II q. 91 a. 2 ad 1. [2015-06-12]. <<http://summa.op.cz/sth.php?&A=2>>.

¹⁰⁸ AKVINSKÝ, Tomáš: *Summa Theologiae*. II-II q. 91 a. 2 ad 2. [2015-06-12]. <<http://summa.op.cz/sth.php?&A=2>>.

¹⁰⁹ AKVINSKÝ, Tomáš: *Summa Theologiae*. II-II q. 91 a. 2 ad 5. [2015-06-12]. <<http://summa.op.cz/sth.php?&A=2>>.

¹¹⁰ AKVINSKÝ, Tomáš: *Summa Theologiae*. II-II q. 91 a. 2 ad 3. [2015-06-12]. <<http://summa.op.cz/sth.php?&A=2>>.

¹¹¹ AKVINSKÝ, Tomáš: *Summa Theologiae*. II-II q. 91 a. 2 ad 4. [2015-06-12]. <<http://summa.op.cz/sth.php?&A=2>>.

Musí se říci, že, jak bylo řečeno, chvála hlasem je nutná na to, aby cit člověka byl povzbuzen k Bohu. A proto, cokoliv může být k tomu užitečné, bere se vhodně k božským chválám. Je pak jasné, že podle různých zvukových složení duše lidské jsou různě laděny, jak je patrné z Filosofo, v VIII. Polit. a z Boetia, v úvodě Hudby. A proto zdravě bylo ustanoveno, aby k božským chválám byly brány zpěvy, aby duše slabých byly více povzbuzovány ke zbožnosti. Proto praví Augustin, v X. Význ.: "Jsem pohnut schvalovati zvyk zpívání v Církvi, aby sluchovým potěšením slabší duch povstal k citu zbožnosti." A o sobě praví, v IX. Význ.: "Plakal jsem při hymnech a zpěvech tvých, jsa mocně pohnut hlasy libě pějící Církve tvé."¹¹²

2.6. Pojetí písně v konstituci Sacrosanctum concilium

Tomistické pojetí chvály a zpěvu v bohopoctě ovlivnilo výroky magisteria v následujících staletích, kdy se reflexe duchovní hudby soustřeďují kolem otázek vhodnosti určitého typu hudby nebo zpěvu. Toto nazírání opouští konstituce Sacrosanctum concilium. Hudba má v jejím pojetí pět funkcí, které podporují člověka v prožívání jeho vztahu s Bohem.

2.6.1. Integrovaná součást slavné liturgie (SC 112)

To znamená, že samotný zpěv je bohoslužbou, protože zpěvem se přednášejí liturgické texty. Píseň je v tomto pohledu zvláštní forma liturgického textu neoddělitelně spojená s konkrétním nápěvem. Zpěv písní má nyní plnou účast na cíli liturgie tedy na oslavě Boha a posvěcení věřících. Aby tomuto účelu mohl zpěv plněji posloužit, má být těsněji spjatý s liturgickým děním buď vroučnějším vyjádřením modlitby, nebo sjednocením srdcí. Plněji tomuto účelu poslouží i pouhou vnější formou, když dodá obřadům slavnostnějším ráz¹¹³.

Jan Pavel II. tato kritéria ještě upřesnil. Podle něj má mít hudba dobrou formu nejen hudební ale i liturgickou, to znamená:

---

¹¹² AKVINSKÝ, Tomáš: *Summa Theologiae*. II-II q. 91 a. 2 co. [2015-06-12].

<<http://summa.op.cz/sth.php?&A=2>>.

¹¹³ Srov. SC 112.

- 1) musí plně srůst s texty,
- 2) musí být v souladu s liturgickou dobou a příležitostí,
  - a) hudební výraz dává vzniknout vlastní povaze určitého obřadu,
  - b) hudební výraz slouží k vyhlášení Božích podivuhodných skutků,
  - c) hudební výraz vyjadřuje chválu, prosbu nebo smutek,
- 3) musí být v souladu s úkony¹¹⁴.

2.6.2. Forma aktivní účasti věřících (SC 30)

Zmínka o zpěvu, jako určité formě aktivní účasti věřících na liturgii se v dokumentech církve poprvé objevuje už v motu proprio Pia X. *Tra le sollecitudini*¹¹⁵. Papež zde vyzývá k činnější účasti laiků prostřednictvím zpěvu tradičního gregoriánského chorálu.

Pokoncilní vývoj chápání zpěvu ve vztahu k *participatio actuosa* považuje toto umění za výsadní prostředek realizace této účasti¹¹⁶, protože buduje vnitřní dispozice k těsnějšímu zapojení do slaveného tajemství¹¹⁷. Vlastní zpívání považuje za vnější formu účasti¹¹⁸, důležité je především naslouchat zpěvu, protože tím se jak u zpívajících tak u těch, co nezpívají, vytváří prostor pro snahu o povznesení k Bohu vnitřní účastí¹¹⁹. To znamená uvažování nad smyslem slov písní, prostřednictvím nichž promlouvá Bůh.

Ke zpěvu se váže i posvátné ticho. Člověk, který chce chválit Boha s aktivní účastí, musí nutně načerpat nové síly a energii. Proto je pro správný zpěv důležité zachovávat okamžiky ticha¹²⁰. Čas, ve kterém nepůsobí na smysly zvukové vjemy z oblasti hudby nebo řeči totiž podporují a znovuobnovují schopnosti díky činění člověka¹²¹.

2.6.3. Prostředek budování církve (SC 7)

Když církev zpívá, je v ní přítomen Kristus, protože slíbil: „*Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.*“¹²² Zpěv vytváří jedno

¹¹⁴ Chirograf Jana Pavla II. 5.

¹¹⁵ *Tra le sollecitudini* 3.

¹¹⁶ *Spiritus et Sponsa* 4.

¹¹⁷ MS 17.

¹¹⁸ MS 15.

¹¹⁹ MS 15.

¹²⁰ SC 30.

¹²¹ Srov. GIGLIONI, Paolo. *Svatosti Krista a církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 91.

¹²² Mt 18,20.

tělo¹²³ a je součástí výkonu všeobecného kněžství¹²⁴. Lidový zpěv tvoří pouto jednoty a radostný výraz modlícího se společenství, podporuje vyznávání jediné víry a dává velkým liturgickým shromážděním nesrovnatelnou a usebranou slavnostnost¹²⁵, proto je lidový náboženský zpěv nutné promyšleně podporovat¹²⁶. Zpěvy mají odpovídat potřebám duchovní připravenosti a úrovni účastníků¹²⁷. Při výběru hudby se má přihlížet ke schopnostem těch, kdo mají zpívat¹²⁸. Vzhledem k tomu, že je ve společenství přítomen Kristus, je nutné dbát na důstojnost písní¹²⁹.

2.6.4. Prostředek pro růst víry (SC 33)

V liturgii totiž Bůh mluví k svému lidu a Kristus dosud hlásá radostnou zvěst. Lid odpovídá Bohu zpěvy a modlitbou. Když se církev modlí nebo zpívá nebo něco v liturgii koná, roste tím víra zúčastněných a jejich mysl stoupá k Bohu, aby před ním konali „*duchovní službu*“ a dostali od něho bohatší milost. Svým zpěvem vyjadřuje víru a zbožnost¹³⁰, zpěv je zároveň povzbuzuje je k transformaci podnětů víry do každodenního života¹³¹. Jan Pavel II. dodává: "*Nesčetní věřící živilí svou víru melodiemi, jež vytryskly ze srdcí jiných věřících a staly se součástí liturgie nebo aspoň velmi platnou pomocí jejímu důstojnému průběhu. Víra ve zpěvu zakouší jakoby překypující radost, lásku a důvěryplné čekání na spásonosný Boží zásah*"¹³²."

2.6.5. Echatalogický a kosmický rozměr písně (SC 83)

Když vzal Ježíš Kristus na sebe Božskou přirozenost, přinesl s sebou chvalozpěv nebes, proto když církev vzdává chválu Bohu, pokračuje tak v kněžském úkolu Krista¹³³. Během eucharistické liturgie se k tomuto chvalozpěvu církev připojuje při zpěvu Aleluja a Svatý¹³⁴, při modlitbě denní modlitby církve ale i jinými způsoby¹³⁵.

Tento zpěv nemůžeme chápat jen jako pouhou alegorii zpěvu nebeské liturgie.

---

¹²³ CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Všeobecné pokyny k římskému misálu (20. 4. 2000), Česká biskupská konference, Praha 2003, odd. 96. Dále VPRM.

¹²⁴ Lumen gentium 10. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. Dále LG.

¹²⁵ Chirograf Jana Pavla II. 11.

¹²⁶ SC 118.

¹²⁷ VPRM 352.

¹²⁸ MS 9.

¹²⁹ Vicesimus quintus annus, 7.

¹³⁰ MS 16.

¹³¹ Chirograf Jana Pavla II. 15.

¹³² Chirograf Jana Pavla II. 12.

¹³³ Srov. SC 83.

¹³⁴ TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře*. Praha: Krystal OP, 2013, s. 32–33.

¹³⁵ SC 83.

Zpěv vítězné církve doléhá k církvi na zemi a povzbuzuje ji¹³⁶. Zpěv liturgického shromáždění je proto odpovědí na ozvěnu Beránkovy nové písně, která zaznívá před Otcovým trůnem, písně, kterou znají jen ti, kteří se stali navěky Kristovými¹³⁷. Jen oni se mohou radovat z jejího obsahu¹³⁸. Radost proto „*má i eschatologický rozměr; protože v nebesích už není pláče a smutku; eucharistické společenství se tak připojuje k nebeské radosti*“¹³⁹.

---

¹³⁶ Srov. SCHEUCH, Richard. *Průvodce apokalypsou*. Praha: Česká katolická charita, 1989, s. 75.

¹³⁷ Zj 14,3.

¹³⁸ SCHEUCH, Richard. *Průvodce apokalypsou*, s. 75.

¹³⁹ Rok eucharistie 30.

3. Dějiny české duchovní písně

Ačkoli odkaz předků v oblasti duchovní písně v českém jazyce je velmi bohatý, při liturgii po dlouho dobu zazníval nikoli jako její plnohodnotná součást ale spíše jako trpěný zvyk. Prostor pro použití zpěvů v národním jazyce při katolické liturgii poskytovala pouze tzv. tichá mše, kdy se kněz modlil formulář mše potichu a přítomný lid se buď modlil, nebo zpíval. Ve 20. století byla problematika českého zpěvu při zpívané nebo slavné mši řešena v českých a moravských diecézích odlišně. Od poloviny 20. století sílí snaha o sjednocení zpěvu v české a moravské církevní provincii. Jako integrální složka liturgie se české písně zařadily až v souvislosti se změnami po II. vatikánském koncilu. V následující kapitole je shrnut vývoj duchovní písně od počátků až do roku 1965.

3.1. Počátky českého zpěvu až do začátku 15. století

Čechy a Morava 9. a 10. století byly misijním územím. Křesťanství zde dlouho po příchodu Konstantina a Metoděje svádělo boj s pohanstvím a jeho rituály. Noví křesťané si ještě pamatovali pohanské obřady s kolektivním zpěvem, nástrojovou hudbou a tanečními a divadelními projevy¹⁴⁰. Dochovaly se zprávy o tom, že věřícím byl zakazován tanec v chrámových předsíních při mši¹⁴¹, či že se věřící po proměnění chleba a vína sbíhali k oltáři a spontánně vykřikující a zpívající zdravili Krista, podobně se projevovali i na konci bohoslužby¹⁴². Lze z toho vyvodit, že pro shromážděný lid bylo pouhé přihlížení posvátným obřadům nepřijatelné a pokoušeli se zapojit do slavení bohoslužby vlastními kulturními projevy. Další zmínky o zpěvu žen v atriu chrámu či d'ábelských písních za mrtvé zpívaných v nočních hodinách obsahuje Opatovický homiliář z první poloviny 12. století¹⁴³.

Nejstarší českou písní je Hospodine, pomiluj ny nejpozději z 11. století. Tento volný překlad Litanie ke Všem svatým zpívané klérem při veřejných ceremoniích se stal později součástí korunovačního řádu českých králů. Shromážděný lid ji pak uzavřel společnou aklamací „*krleš*“¹⁴⁴. Později vešla i do všeobecného užívání. Text prozrazuje

---

¹⁴⁰ ČERNÝ, Jaromír. Středověk (800 - 1420). In KOLEKTIV: *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*. Praha: Editio Supraphon, 1989², s. 33. Autor bohužel neodkazuje na prameny svých tvrzení.

¹⁴¹ ČERNÝ, Jaromír. Středověk (800 - 1420), s. 33. Autor bohužel neodkazuje na prameny svých tvrzení.

¹⁴² ČERNÝ, Jaromír. Středověk (800 - 1420), s. 33. Autor bohužel neodkazuje na prameny svých tvrzení.

¹⁴³ *Homiliarium quod dicitur Opatovicense - Homiliář tzv. opatovický*. Uložen v: Národní knihovna České republiky, Praha. Sign. III.F.6, fol. 45r.

¹⁴⁴ ČERNÝ, Jaromír. Středověk (800 - 1420), s. 43.

staroslověnský původ a nejedná se o píseň ale spíše o psalmodii¹⁴⁵.

Druhou nejstarší písní je Svatý Václave ze 12. století, která byla už při kompozici zamýšlena pro zpěv lidu¹⁴⁶. Ve 14. století vznikly písně Buoh všemohúci a Jezu Kriste, šedry kněže. První z nich je doložena, že se zpívala po kázáních Konráda Waldhausera a hned ve třech jazycích dohromady - česky, německy a latinsky¹⁴⁷. Druhá dosáhla obliby v době Husova působení v Betlémské kapli¹⁴⁸. Lze předpokládat, že těchto písní bylo více¹⁴⁹, protože opakované výnosy pražské synody z doby kolem roku 1400¹⁵⁰ povolují zpívat pouze tyto čtyři písně při státních slavnostech, procesích a při kázání¹⁵¹.

Dalším pramenem duchovní poezie jsou zpravidla latinské, výjimečně české nebo německé, cantiones nebo lejchy, složitější útvary podobné sekvencím. Rozmach těchto žánrů souvisí s kulturním vzestupem českého království a s bohatým náboženským a univerzitním životem¹⁵². Tyto písně se uplatnily jako duchovní zábava slučující náboženský obsah se světskou formou¹⁵³ mimo oblast liturgie.

3.2. Duchovní zpěv v 15. a 16. století

V souvislosti s husitským hnutím se česká společnost rozdělila mezi příslušníky táborské církve a utrakvisty a na katolickou menšinu. Přístup obou nekatolických církví k mateřskému jazyku při liturgii nebyl jednotný. Táborité při bohoslužbách používali při zpěvu český jazyk, utrakvisté dlouho setrvali věrní latině a gregoriánskému chorálu, až v 1. polovině 16. století se i jejich liturgickým jazykem stala čeština¹⁵⁴. I přes prvotní preferenci latiny se rozvíjí repertoár mimoliturgické písně, dokonce už o století dříve než v luterské reformaci¹⁵⁵.

V 16. století působila na našem území řada církví a sekt. Každá měla vlastní

---

¹⁴⁵ HORYNA, Martin. Duchovní píseň v českých zemích II. duchovní písně českého středověku. *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 2, s. 42.

¹⁴⁶ ČERNÝ, Jaromír. Středověk (800 - 1420), s. 43.

¹⁴⁷ HORYNA, Martin. Duchovní píseň v českých zemích II. Duchovní písně českého středověku, s. 42.

¹⁴⁸ HORYNA, Martin. Duchovní píseň v českých zemích II. Duchovní písně českého středověku, s. 42.

¹⁴⁹ SEHNAL, Jiří. Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby. In SEHNAL, Jiří - CIKRLÉ, Karel. *Příručka pro varhaníky*. Rosice: Gloria, 1992, s. 177.

¹⁵⁰ HORYNA, Martin. Duchovní píseň v českých zemích II. Duchovní písně českého středověku, s. 42.

¹⁵¹ KUNETKA, František. *Stručné dějiny hudby a zpěvu v liturgii*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999, s. 29.

¹⁵² HORYNA, Martin. Duchovní píseň v českých zemích II. Duchovní písně českého středověku, s. 42.

¹⁵³ HORYNA, Martin. Duchovní píseň v českých zemích II. Duchovní písně českého středověku, s. 42.

¹⁵⁴ TESÁŘ, Stanislav. Duchovní píseň v českých zemích IV. Od husitství do Bílé Hory - poznámky k procesu jejích proměn. *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 4, s. 41.

¹⁵⁵ KOUBA, Jan. Od husitství do Bílé Hory (1420 - 1620). In KOLEKTIV. *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*. Praha: Editio Supraphon, 1989², s. 100.

rituály a to si žádalo i vytvoření příslušného repertoáru písní¹⁵⁶. V této době vzniká velké množství textů, avšak počet nápěvů neroste zdaleka tak rychle, dokonce se stává nedostatkovým zbožím¹⁵⁷. Tím se nastartoval proces migrace nápěvů a nové melodie se přejímají ze středověkých latinských cantiones, ze světské písně, z německého repertoáru a z gregoriánského chorálu¹⁵⁸. České texty, ale i některé nápěvy se naopak rozšířily do okolních zemí, zvláště do Polska¹⁵⁹. Přejímání repertoáru mezi jednotlivými církvemi pravděpodobně nebyl blokován a můžeme ho chápat jako projev tolerance a konfesijní snášenlivosti¹⁶⁰.

Významným mezníkem v šíření písní je vynález knihtisku a nototisku, který umožňuje rozšíření stejného znění textu i melodie písně mezi široký okruh zpěváků.

Snahy o zavedení zpěvu v národním jazyce do katolické liturgie máme doloženy v 16. století na Moravě. Například němečtí katolíci v Olomouci žádali v roce 1564 o povolení zpívat při mši německé písně. V Kyjově v roce 1582 zase měšťané žádali vrchnost o dovolení zpívat při mši písně v jejich rodné řeči, protože „*všechny spívání při oltáři latině se vykonávají a sprostní lidé tomu nerozumějí.*“¹⁶¹ Biskup Stanislav Pavlovský jim odpověděl, že se nemají plést do církevních záležitostí, ale nemá nic proti tomu, aby zpívali „*před kázáním, a když je čas, po kázání, písničky, které začne kněz.*“¹⁶² Do sporů se svými farníky o zpěv českých písní se dostal v roce 1611 i Jan Sarkander v Charváttech a musel být odvolán. Kardinál Dietrichstein ho přísně pokáral, že jitří náladu malichernostmi v době pro církev těžkou¹⁶³. Díky kardinálovi Dietrichsteinovi byl v roce 1601 vydán první katolický Kancionál na Moravě od Jana Rozenpluta¹⁶⁴.

Zatímco na Moravě se církevní vrchnost bránila průniku českých písní do mešní liturgie, situace v Čechách byla opačná. Zde pražská synoda povolila v roce 1605 zpěv určitých českých písní i při slavné mši. Stalo se tak s ohledem na utrakvisty, kteří měli

---

¹⁵⁶ TESÁŘ, Stanislav. Duchovní píseň v českých zemích IV. Od husitství do Bílé Hory - poznámky k procesu jejích proměn, s. 41.

¹⁵⁷ TESÁŘ, Stanislav. Duchovní píseň v českých zemích IV. Od husitství do Bílé Hory - poznámky k procesu jejích proměn. *Hudební rozhledy* 2007, s. 41.

¹⁵⁸ TESÁŘ, Stanislav. Duchovní píseň v českých zemích IV. Od husitství do Bílé Hory - poznámky k procesu jejích proměn, s. 41.

¹⁵⁹ KOUBA, Jan. Od husitství do Bílé Hory (1420 - 1620), s. 117.

¹⁶⁰ TESÁŘ, Stanislav. Duchovní píseň v českých zemích IV. Od husitství do Bílé Hory - poznámky k procesu jejích proměn, s. 41.

¹⁶¹ SEHNAL, Jiří. *Dějiny hudby na Moravě*. Brno: Vlastivěda moravská, 2001, s. 37.

¹⁶² SEHNAL, Jiří. *Dějiny hudby na Moravě*, s. 37.

¹⁶³ SEHNAL, Jiří. *Dějiny hudby na Moravě*, s. 49.

¹⁶⁴ SEHNAL, Jiří. *Dějiny hudby na Moravě*, s. 37 a 49.

ve společnosti většinu. Jaké písně to byly, ale nevíme¹⁶⁵.

3.3. Duchovní píseň v 17. a 18. století

Doba rekatolizace se vyznačuje rozmachem lidového zpěvu, který se rozšířil v celé střední Evropě. Tento rozvoj navazuje na reformační období. Katolická církev využila písní k šíření vlastní nauky a tam, kde nebyla možnost provádět latinskou hudbu, tolerovala zpěv lidu¹⁶⁶. Šíření duchovních písní se stalo hlavním posláním literátských bratrstev¹⁶⁷. Není jasné zpívaly-li se české písně při mši. V Kancionálech po třicetileté válce se objevují parafráze ordinaria, ale převážná část je určena pro mimoliturgické příležitosti a před a po kázání¹⁶⁸.

Za vlády Josefa II. byl reformován hudební provoz v kostelích. Pro lidový zpěv byly předepsány v roce 1780¹⁶⁹ tzv. normální zpěvy ze zpěvníku *Catholisches Gesangbuch* (česky byl vytištěn v roce 1784). Vydán byl nikoli na příkaz konzistoře v Praze, ale ex concisilio gubernii¹⁷⁰. Zpěvník přinesl značnou redukci kostelních písní¹⁷¹. Obsahuje písně Píseň ke mši se zvláštním dodatkem před a po pozdvihování pro mši svatou za zemřelé, písně před a po kázání a Písně ke slavné zpívané mši svaté. Ty byly pouze dvě jedna pro všední dny, druhá pro neděle a svátky¹⁷². Okolnosti při zavádění tohoto zpěvníku ale nejsou známy¹⁷³.

V roce 1788 vyšel v Olomouci kancionál kněze brněnské diecéze Tomáše Fryčaje. 150 melodií, obsažených v tisku z roku 1822, nemá nic společného s melodickým repertoárem starých kancionálů stejně jako Fryčajovy texty¹⁷⁴.

3.4. Duchovní píseň v 19. století

Josefínské reformy s sebou přinesly nový typ písně ke mši. Je to mešní píseň, tvořená osmiveršovými slokami stejného rozměru (v josefínské mešní písní nastupuje

---

¹⁶⁵ SEHNAL, Jiří. Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby, s. 179.

¹⁶⁶ SEHNAL, Jiří. Pobělohorská doba (1620 - 1740). In KOLEKTIV. *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*. Praha: Editio Supraphon, 1989², s. 200.

¹⁶⁷ SEHNAL, Jiří. Pobělohorská doba (1620 - 1740), s. 200.

¹⁶⁸ SEHNAL, Jiří. Pobělohorská doba (1620 - 1740), s. 201.

¹⁶⁹ VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka, s. 93.

¹⁷⁰ VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka, s. 93.

¹⁷¹ SEHNAL, Jiří. Pobělohorská doba (1620 - 1740), s. 267.

¹⁷² VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka, s. 93.

¹⁷³ SEHNAL, Jiří. Pobělohorská doba (1620 - 1740), s. 267.

¹⁷⁴ SEHNAL, Jiří. Duchovní píseň v českých zemích VI. Několik myšlenek o vývoji české katolické duchovní písně. *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 6, s. 49.

po pozdvihování čtyřveršová sloka zpívaná na jiný nápěv¹⁷⁵), zpívané na stejný nápěv později na dva případně tři nápěvy. Tyto písně obsahují sloky pro vstupy na místě ordinaria a propria, obvykle s parafrázemi textů ordinaria a popisem liturgického dění či reflexí dané liturgické doby nebo svátku na místě propria. U těchto písní už nemůžeme hovořit o zhudebněné poezii ale spíše o po-skládaném textu¹⁷⁶. Takovouto formu mše s aktivním zpěvem, která byla tehdy jedinou možnou formou zapojení lidí do obřadu, výslovně doporučila farním kostelům pražská synoda v roce 1860. Nápěvy písní se na první poslech odlišují od nápěvů písní stejné slohové vrstvy, zřejmě se měly na první poslech odlišovat od písně k procesí nebo k lidové pobožnosti¹⁷⁷.

V této době se proměňuje i funkce Kancionálu jako knihy. Zatímco v 17. a 18. století byly katolické kancionály nákladné výtisky určené spíše pro potřeby kůru, v 19. s rozvojem všeobecné gramotnosti se stává kancionál modlitební a zpěvní knihou, kterou si lid nosí s sebou do kostela¹⁷⁸.

V roce 1863 byl vydán Dědictvím sv. Jana Nepomuckého Svatojanský kancionál na příkaz pražské synody z roku 1860. Jeho cílem byla revize dosavadního repertoáru a vyloučení nevhodných písní a obnova funkce literátských kůrů. Hlavním redaktorem byl Vincenc Bradáč. Stal se základem pro kancionály 19. a 20. století¹⁷⁹. Obsahuje staré písně i mešní písně a kompletní texty zpívaných nešpor.

Na Moravě přežíval vliv Fryčajova kancionálu až do konce 19. století, protože na něj navázal roku 1847 svým kancionálem Tomáš Bečák. Jeho kancionál pak ovládal lidový duchovní zpěv na Moravě až do konce 19. století¹⁸⁰.

3.5. Duchovní píseň ve 20. století do roku 1970

Rozvoj písně souvisí s Obecnou jednotou cyrilskou, která vznikla v roce 1879 z tehdy již pět let fungujícího odboru pro církevní hudbu a zpěv při Křesťanské akademii v Praze a která měla za cíl obnovu liturgické hudby. Díky činnosti Dobroslava Orla, mezinárodně uznávaného medievalisty a doktora muzikologie, z královéhradecké jednoty byl zde vydán zpěvník Oltář. Později odešel Orel pracovat do Prahy. V této

---

¹⁷⁵ VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka. *Via* 1968, roč. 1, č. 5, s. 94.

¹⁷⁶ VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka. *Via* 1968, roč. 1, č. 6, s. 109.

¹⁷⁷ SLAVICKÝ, Tomáš. Duchovní píseň v českých zemích VIII. Proměny lidového duchovního zpěvu v 19. a první polovině 20. století (1. část). *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 8, s. 47.

¹⁷⁸ SLAVICKÝ, Tomáš. Duchovní píseň v českých zemích VIII. Proměny lidového duchovního zpěvu v 19. a první polovině 20. století (1. část), s. 46.

¹⁷⁹ ČALA, Antonín. *Duchovní hudba*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal v Olomouci, 1946, s. 96.

¹⁸⁰ SEHNAL, Jiří. Duchovní píseň v českých zemích VI. Několik myšlenek o vývoji české duchovní písně, s. 49.

době již připravoval budoucí Český kancionál¹⁸¹. Ten vyšel poprvé v roce 1921 a byl to první pokus o sjednocení zpěvu na celém území Čech¹⁸². Měl být mezinárodní vizitkou staleté kulturní kontinuity a zároveň modernosti českého katolicismu¹⁸³. Později byl kritizován za preferenci staročeského repertoáru a nezahrnutí mnoha oblíbených písní a změny v nápěvech i textech¹⁸⁴.

V této době vydali redemptoristé Svatováclavský kancionál, který obsahoval běžně užívané písně i ty, které Český kancionál vynechal. Na Moravě byly používány dva kancionály: v brněnské diecézi *Cesta k věčné spáse*, v olomoucké arcidiecézi *Boží cesta*.

V roce 1945 uložil arcibiskup Josef Beran Obecné jednotě cyrilské úkol urychleně vypracovat jednotný kancionál pro Čechy a Moravu¹⁸⁵. Proti tomu se postavily moravské diecéze, protože v nedávné době zavedly vlastní nové kancionály¹⁸⁶. Český kancionál svatováclavský, jak se nový zpěvník nazýval, obsahoval nejznámější písně Čech a Moravy a ujal se zvláště ve vysídleném pohraničí, kde byla nejsilnější potřeba sjednotit zpěv z důvodů přesunu obyvatelstva z různých koutů republiky¹⁸⁷. Měl sloužit jako základ pro budoucí diecézní mutace.

Ve 20. století se duchovní píseň v národním jazyce v českých a moravských diecézích smí zpívat za určitých podmínek všude i při slavných a zpívaných mších s výjimkou pražské, která se k tomuto zvyku vyjádřila v roce 1930 zamítavě a povolila ji jen v případě slavení tzv. tiché mše¹⁸⁸. Zlepšení postavení v rámci slavné a zpívané mše se duchovním písním dostává v 50. letech, kdy je zpěv písní v lidovém jazyce povolen po odzpívání příslušných částí v latinském jazyce v souvislosti s vydáním encykliky *Mediator Dei*. Pro recitovanou mši s lidovým zpěvem platila následující pravidla:

---

¹⁸¹ ČALA, Antonín. *Duchovní hudba*, s. 188.

¹⁸² ČALA, Antonín. *Duchovní hudba*, s. 97.

¹⁸³ SLAVICKÝ, Tomáš. Duchovní píseň v českých zemích VIII. Proměny lidového duchovního zpěvu v 19. a první polovině 20. století (2. část). *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 9, s. 42.

¹⁸⁴ SLAVICKÝ, Tomáš. Duchovní píseň v českých zemích VIII. Proměny lidového duchovního zpěvu v 19. a první polovině 20. století (2. část), s. 42–43.

¹⁸⁵ SLAVICKÝ, Tomáš. Duchovní píseň v českých zemích VIII. Proměny lidového duchovního zpěvu v 19. a první polovině 20. století (2. část), s. 43.

¹⁸⁶ SLAVICKÝ, Tomáš. Duchovní píseň v českých zemích VIII. Proměny lidového duchovního zpěvu v 19. a první polovině 20. století (2. část), s. 43.

¹⁸⁷ SLAVICKÝ, Tomáš. Duchovní píseň v českých zemích VIII. Proměny lidového duchovního zpěvu v 19. a první polovině 20. století (2. část), s. 43.

¹⁸⁸ ČALA, Antonín. *Duchovní hudba*, s. 81.

Zpívá se na začátku, hned jak se zazvoní a kněz jde k oltáři, mezi obětováním, k Sanctus, po proměňování, k Agnus, k přijímání a ke konci (když kněz čte poslední evangelium). Je-li kázání ve mši svaté po prvním evangeliu, může se zpívat také sloka písně ke graduale. (Vložené písně je potřeba pečlivě vybrati podle smyslu a doby. Nejsnadnější je, když se zpívá píseň mešní.)¹⁸⁹

V roce 1966 vešla v platnost Směrnice o liturgii, která stanovuje v oblasti zpěvu a českého zpěvu, že při zpívané mši je možné v jednoduchých poměrech zpívat místo ordinaria mešní píseň a místo propria duchovní píseň¹⁹⁰. Při čtené mši se má s modlitbou střídat mešní píseň nebo ještě navíc i duchovní píseň, pokud mešní píseň není komponovaná přímo k příslušnému tajemství¹⁹¹. Není dovoleno zpívat jiné písně než ty, které odpovídají obsahově částem mše¹⁹². Pokud vhodná mešní píseň není, použije se obecná píseň a k introitu a offertoriu a na závěr se použije nemešní (příležitostná, ke cti svatého)¹⁹³.

Do roku 1970 byly vydány aktualizované verze všech oficiálních zpěvníků na základě nových liturgických požadavků v souvislosti se změnami po II. vatikánském koncilu.

---

¹⁸⁹ *Cyrlometodějský kancionál*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1961⁷, s. 115.

¹⁹⁰ *Směrnice o liturgii* 50. Separátní dodatek k Direktáři, 1966.

¹⁹¹ *Směrnice o liturgii* 51.

¹⁹² *Směrnice o liturgii* 52.

¹⁹³ *Směrnice o liturgii* 52.

4. Zpěvníky české duchovní písně po roce 1965

Změny v liturgii i další procesy, které odstartoval II. vatikánský koncil, bylo v českém a moravském prostředí možné realizovat po jmenování biskupa Františka Tomáška apoštolským administrátorem pražské arcidiecéze dne 18. 2. 1965¹⁹⁴. Výsledkem pokoncilní obnovy liturgického zpěvu byly čtyři zpěvníky duchovní písně: Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí, Mešní zpěvy, Hymny a Hymny a básnické modlitby. V této kapitole je věnována pozornost především okolnostem jejich vzniku, redakční přípravě, struktuře a obsahu. U Kancionálu je na příkladu písně č. 512 Bože, před tvou velebností, naznačena práce redaktorů při úpravě textu. V závěrečném shrnutí je přístup redaktorů Kancionálu porovnán s kritérii na sestavení zpěvníku Mešní zpěvy.

4.1. Kancionál a pozdější doplňky

Nový životní styl obyvatelstva, zrychlení cestování, pracovní cesty mimo diecéze s místem trvalého pobytu¹⁹⁵ - tyto podmínky stály u zrodu myšlenky na sjednocení zpěvu na území Čech, Moravy a Slezska. Prvním krokem k tomuto cíli bylo vydání Českého kancionálu v roce 1921, který se stal společným zpěvníkem pro diecéze v české církevní provincii. V celorepublikovém měřítku tedy na Moravě a v Čechách sílily tendence ke sjednocení již od konce 30. let 20. století¹⁹⁶. Myšlenku nepřetrhla ani II. světová válka¹⁹⁷. Prvním pokusem o sjednocení zpěvu bylo vydání Českého kancionálu svatováclavského, který vyšel už v roce 1947 a zdomácněl zvláště ve vysídleném a nově osídleném pohraničí¹⁹⁸. Obsahoval 75 písní a měl být základem pro další vývoj společného zpěvníku, avšak plošně se neujal. Dalším počinem na tomto poli bylo vydání Cyrilometodějského kancionálu, který připravovaly komise z pražské a z brněnské diecéze. Tento kancionál vyšel v roce 1949 v Brně jako první krok na cestu k žádoucímu sjednocení zpěvu v kostelích v Čechách a na Moravě. Zpěvník se ale ujal pouze v brněnské diecézi a nahradil zde dosud používaný zpěvník Cesta k věčné spáse. V české církevní provincii se nadále používal Český kancionál, v olomoucké arcidiecézi to byl nově uspořádaný zpěvník Boží cesta. Na Těšínsku používali Sbíрку písní a

¹⁹⁴ KETTNER, Jiří. *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*. Praha: Zvon, 1993, s. 136.

¹⁹⁵ CIKRLÉ, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu, s. 105–109.

¹⁹⁶ Autor neuveden. Sjednocení kostelního zpěvu lidového. *Cyril* 1939, roč. LXV, č. 8 - 10, s. 98–99.

¹⁹⁷ ŠKARKA, Antonín. K novému vydání Českého kancionálu. *Cyril* 1946, roč. LXXI, č. 3-4, s. 25.

¹⁹⁸ SLAVICKÝ, Tomáš. Duchovní píseň v českých zemích VIII. Proměny lidového duchovního zpěvu v 19. a první polovině 20. století (2. část), s. 43.

modliteb. V 60. letech bylo rozhodnuto o uspořádání nového kancionálu společného všem diecézím české a moravské církevní provincie¹⁹⁹.

4.1.1. Příprava 1. vydání Kancionálu

Jedním z požadavků reforem liturgie po II. vatikánském koncilu byl i zvýšený nárok na zpěv lidu, proto se na Kancionálu začalo pracovat záhy po jmenování Liturgické komise²⁰⁰. Komisi pro Kancionál oficiálně jmenovali biskupové v roce 1966²⁰¹. Předsedou komise byl jmenován P. Ladislav Simajchl, ale později jeho odpovědnost přešla na Karla Cirkleho²⁰².

Při přípravách nového zpěvníku se vytvořily dva myšlenkově odlišné tábory. První sledoval muzikologický pohled, tedy vytvoření zpěvníku na základě kritického znění pramenů české písně. Pro tento přístup, ale podle slov hudebního vědce Vladimíra Plocka, nebyla dostatečně zmapovaná pramenná základna české hymnologie²⁰³. František Šmíd pak díky tomu začal ze starých kancionálů sbírat data a vybírat vhodné písně. Jeho práce v Kancionálu nebyla využita, ale později posloužila při vytváření Mešních zpěvů²⁰⁴.

Druhý přístup k uspořádání Kancionálu sledoval praktické hledisko, tedy vytvoření zpěvníku na základě živých nápěvů a textů s tím, že výsledek bude základním kamenem pro další vývoj Kancionálu²⁰⁵. Na základě tohoto přístupu byl pak nový Kancionál vytvořen.

Komise pracovala v letech 1965 – 1969²⁰⁶. Kolektiv se scházel měsíčně, celkem 14 dvoudenních porad a dvě týdenní prázdninová soustředění²⁰⁷. Členy pracovní skupiny byli: Karel Cirkle (Brno a Litoměřice), Jaroslav Elšák (Český Těšín), František Holík (Brno), Pavel Janeček (České Budějovice), Vilém Müller (Hradec Králové), Václav Renč (Brno), Ladislav Simajchl (Brno), Miroslav Venhoda (Praha) a Jan Veselka (Olomouc)²⁰⁸. Komise měla k dispozici seznam písní, který vytvořili řeholníci

¹⁹⁹ SIMAJCHL, Ladislav. K 1. vydání kancionálu. In KOLEKTIV. *Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí*. Praha: Zvon, 1994¹¹, s. 6.

²⁰⁰ ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály, s. 13.

²⁰¹ CIRKLE, Karel. Kancionál - společný zpěvník českých a moravských diecézí. *Hudební rozhledy* 2007, č. 11, s. 44.

²⁰² ŠVESTKOVÁ, Pavla. *Jednota Musica sacra 1993 - 2012 a P. PhDr. Karel Cirkle*, s. 57.

²⁰³ ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály, s. 13.

²⁰⁴ JÚZOVÁ, Pavla. *Liturgická reforma v pražské arcidiecézi po II. vatikánském koncilu*, s. 31.

²⁰⁵ CIRKLE, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu, s. 105–109.

²⁰⁶ ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály, s. 14.

²⁰⁷ KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu, s. 94.

²⁰⁸ KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu, s. 96.

internovaní v Želivském klášteře. Kromě toho pracovala se soupisem dosud vydaných písní a se staršími zpěvníky Českým kancionálem, Boží cestou, Cyrilometodějským kancionálem a Svatováclavským zpěvníkem. Z novějších sbírek měli k dispozici jednotlivé nové písně, sbírku Metoděje Slámy a Svatohavelský zpěvník²⁰⁹.

Komise provedla kritiku dosavadních zpěvníků a poukázala na jejich nedostatky. Český kancionál (1921) považovala za příliš renesanční opomíjející barokní a romantickou tvorbu, Svatováclavský zpěvník (1931) zase „*nadbíhal nejlevnějšímu vkusu a setrval v překonaném jazykovém vývoji*“, nedostatkem Boží cesty (1937) bylo nadřazování mešní písně a její nové tvorby nad ostatní typy písní a u Cyrilometodějského kancionálu (1949) odsoudila jeho historizující přístup k nápěvům i textům písní²¹⁰. Nový kancionál měl tyto jednostranné přístupy překonat, dosud používané zpěvníky měly být „*paralyzovány*“²¹¹ a nabídnout pestrý výběr písní tak, aby si každá diecéze našla v novém zpěvníku svůj starý kancionál, i když neúplný.

Práce probíhala tak, že se z připravených materiálů stanovilo, kolik a jakých písní je potřeba pro příslušná liturgická slavení. Pak se udělal výběr tak, aby bylo zachováno maximum užívaných písní ve všech diecézích respektive hodnotné a užívané písně jen některých diecézí. Následovalo sjednocení na konkrétní hudební verzi, což byla zároveň i pomůcka pro sjednocení verze textové. Zde se vycházelo z Cyrilometodějského kancionálu, který spolehlivě uvádí nejstarší nebo původní verze. Když pro určitou příležitost písně nebyly, vytvořili je ochotně spolupracující umělci. Stěžejní nesnázi se ukázalo sjednocení²¹², protože variabilita textů překvapivě velká²¹³.

V roce 1968 byl výsledek práce představen veřejnosti, avšak sklidil kritiku. Spokojena byla jen brněnská diecéze. Václav Konzal a Bonaventura Bouše připravili kritickou stať do časopisu *Via*²¹⁴. Řada jejich připomínek byla akceptována. Bonaventura Bouše se ještě později opakovaně kriticky vyjádřil jak ke Kancionálu, tak k Mešním zpěvům²¹⁵.

Do tisku byl kancionál předán na podzim v roce 1969, tedy v době, kdy ještě nebylo zřejmé, jaké podoby nabude liturgická reforma. Vytíštěn byl až v roce 1973 v Křesťanské akademii v Římě a v České katolické charitě v Praze. Obě vydání se

²⁰⁹ KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu, s. 94.

²¹⁰ KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu, s. 94.

²¹¹ KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu, s. 94.

²¹² CIKRLÉ, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu, s. 107.

²¹³ CIKRLÉ, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu, s. 107.

²¹⁴ KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu, s. 94–96.

²¹⁵ Srov. BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. O českém lidovém zpěvu, s. 69–72.

BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Malá katolická liturgika*. Praha: Vyšehrad, 2004, s. 37–38.

navzájem liší²¹⁶. Jak redakce poznamenává „*kancionál nemůže být pomůckou dokonalou, protože jsme na počátku nové liturgické praxe a jejího ducha si budeme teprve postupně osvojovat ... má být mostem k jednotě církevního zpěvu, jednak podnětem k vývoji lidového zpěvu v obnovené liturgii.*“²¹⁷ Další vydání následovala v letech 1973, 1974, 1975, 1977, 1979, 1981, 1982, 1983, 1985, 1988, 1990, 1994 a 2004).

První vydání bylo připraveno péčí Mons. Ladislava Simajchla, od druhého vydání byl hlavním redaktorem P. Karel Cikrle²¹⁸.

4.1.2. Práce redaktorů Kancionálu na příkladu písně č. 512 Bože, před tvou velebností

Při sestavování výběru písní do Kancionálu se redaktoři potýkali s otázkou jaké písně do zpěvníku zařadit a jak vyřešit velkou různost jednotlivých diecézních verzí písní. Redakce pracovala se třemi oficiálními zpěvníky českých a moravských diecézí. Jak redaktoři Kancionálu utvářeli texty písní, je naznačeno v následujícím srovnání na písní č. 512 Bože, před tvou velebností. V Kancionálu je v poznámkách o autorství uvedeno, že text byl přepracován.

4.1.2.1. Analýza písně 512 - Vstup

Výchozí varianty (Začátek + Gloria):

---

²¹⁶ Vydání Kancionálu z Říma neobsahuje ordinarium Petra Ebena.

²¹⁷ SIMAJCHL, Ladislav. K 1. vydání kancionálu, s. 6.

²¹⁸ ŠVESTKOVÁ, Pavla. *Jednota Musica sacra 1993 - 2012 a P. PhDr. Karel Cikrle*, s. 57.

Český kancionál

Začátek

Bože, před tvou velebností
na kolena padáme;
za dar pravé pobožnosti
vroucím srdcem žádáme,
bychom tebe milovali
jako v nebi andělé,
oběť chvály tobě vzdali
podle svaté vůle tvé.

Gloria

Sláva věčná plesej tobě,
Hospodine, Bože náš,
pokoj budiž v každé době
nám, jež za své dítky máš.
Tvorstvo světa veškerého
zpívej tobě čest a dík,
žes nám poslal Syna svého,
jenžto náš je prostředník.

Boží cesta

Začátek

Bože, před tvou velebností
na kolena padáme;
za dar pravé pobožnosti
vroucím srdcem žádáme,
bychom tebe milovali
jako v nebi andělé,
oběť chvály tobě vzdali
podle svaté vůle tvé.

Gloria

Neskonalá sláva tobě
budiž velký Bože náš,
míru popřej v každé době
těm, jež za své dítky máš!
Všeho světa tvorstvo celé,
zpívej tobě čest a dík,
že jsi poslal Spasitele,
který jest náš Prostředník!

Cyrlometodějský kancionál

Začátek

Bože, před Tvou velebností
na kolena padáme,
zapal v srdcích svou milostí
oheň lásky, žádáme:
bychom Tebe milovali
jako v nebi andělé,
oběť Ti obětovali
podle svaté vůle Tvé.

Gloria

Sláva na výsosti Tobě,
věčný Králi, Bože náš,
pokoj budiž v každé době
nám, jež za své dítky máš!
Tvorstvo světa veškerého
zpívej Tobě čest a dík,
žes nám poslal Syna svého,
jenžto náš je prostředník.

Výsledná verze v Kancionálu:

1. Bože, před tvou velebností
na kolena padáme;
za dar pravé pobožnosti
vroucím srdcem žádáme,
bychom tebe milovali
jako v nebi andělé,
oběť chvály tobě vzdali
podle svaté vůle tvé.

2. Láska tvá mě k sobě vábí,
jde mi sama z nebe vstříc,
abych se já, člověk slabý,
nebál patřit na tvou líc.
V zajetí jsem vlastních hříchů,
a ty přesto máš mě rád;
přijď, ó Pane, znič mou pychu,
navždy buď můj pevný hrad.

Píseň obsahuje dvě sloky pro hudební vstupy vstupních obřadů (Začátek a Gloria). Zatímco sloka k začátku je ve všech verzích téměř totožná, sloka ke Gloria má ve všech verzích shodný myšlenkový základ, avšak odlišnosti jsou větší.

První sloka výsledné verze v Kancionálu byla v úplném znění převzata z Českého kancionálu, druhá sloka pochází z neznámého zdroje nebo byla pro píseň nově vytvořena. Její text je zaměřen na vyznání hříchů, tradiční téma předkoncilních písní pro začátek bohoslužby.

Sloky pro Gloria byly z konečného znění vypuštěny.

4.1.2.2. Analýza písně 512 - Před evangeliem

Výchozí varianty (Graduale + Krédo)

Český kancionál

Graduale

Boží slovo ukazuje
k věčné vlasti cestu nám,
kdo je věrně naplňuje,
za Kristem jde v nebes chrám.
Učň srdce naše čistí,
ať jest půdou úrodnou,
slovu svému dej, ó Kriste,
vznik a vláhu příhodnou!

Krédo

Věřím v Boha všemocného
Tvůrce světa celého,
v Jezu Krista, Syna jeho,
Otcí v slávě rovného;
v Ducha, který obživuje
duše hojnou milostí,
darů svých nám uděluje,
těší v každé úzkosti.

Boží cesta

Graduale

Slovo Boží ukazuje
pravou cestu v nebes chrám,
v jeho světle vystupuje
člověk k jasným výšinám.
Srdce naše vzdělej, Kriste,
sobě v roli úrodnou,
ať tvé símě svaté, čisté,
padne v půdu příhodnou.

Krédo

Jeden Bože, věřím v tebe,
věřím, že jsi stvořil svět
a že Syn tvůj přišel s nebe
muka za nás vytrpět,
že Duch svatý v mdlobě sílí,
těší v boji, v úzkosti,
bychom jednou hodni byli
nekonečných radostí.

Cyrlometodějský kancionál

Graduale

Boží slovo ukazuje
do věčné slávy cestu,
kdo je slyší, následuje,
spěchá k Božímu městu.
Dejž, ó Kriste, svou milostí,
abychom vždy plnili
slovo Boží s ochotností
a Tobě se líbili.

Krédo

V jednoho Boha věřme,
Otce všemohoucího,
Stvořitele nebe, země,
i v Krista, Syna jeho.
Duchem Svatým počatého,
z Panny narozeného,
pro nás na svět poslaného,
v božství Otcí rovného

Výsledná verze v Kancionálu:

3. Boží slovo ukazuje
k věčné vlasti cestu nám,
kdo je věrně naplňuje,
vejde jistě v nebes chrám.
Milostí svou změň nám, Kriste,
srdce v roli úrodnou,
ať tvé símě svaté, čisté
padne v půdu příhodnou.

Píseň obsahuje dvě sloky pro hudební vstupy bohoslužby slova (Před evangeliem a Krédo). Sloka Před evangeliem má shodný myšlenkový základ v Českém kancionálu a v Boží cestě, odlišné myšlenky přináší sloka z Cyrilometodějského kancionálu. Sloka ke Krédu se odlišuje ve všech verzích.

První tři verše výsledné verze v Kancionálu byly beze změny převzaty z Českého kancionálu, čtvrtý také, ale původní text byl pozměněn. Ten kdo naplňuje Boží slovo už nejde v nebes chrám „za Kristem“, ale „jistě“. Pátý verš je kombinací verze z Českého kancionálu a Cyrilometodějského kancionálu. Srdce již nejsou Bohem učiněná čistými, ale je zde prosba o proměnu srdce Boží milostí. Šestý verš pochází z Boží cesty, avšak slovo „sobě“ je nahrazeno slovem „srdce“. Sedmý a osmý verš je beze změny přejet z Boží cesty.

Sloky pro Krédo nebyly pro tuto část mše využity.

4.1.2.3. Analýza písně 512 - Obětní průvod

Výchozí varianty (Obětování + Sanktus)

Český kancionál

Obětování

Přijmi oběť čistou, Pane,
skrže ruce duchovní,
přijmi dary věnované,
kterézto se promění
v Tělo a Krev Syna tvého,
jak On zřejmě přikázal,
než se za hřích světa všeho
na Golgotě v oběť dal.

Svatý

„Svatý, svatý, věčně svatý,
Hospodin náš, Pán a Bůh!“
takto zbožnou láskou vzňatý,
zpívej tobě každý duch!
Plna jsou tvé velebnosti,
Bože, zem i nebesa,
všechn tvor ať s uctivostí
hosanna ti zaplesá!

Boží cesta

Obětování

Oběť, Pane, k viny zmaru,
podává ti hříšný lid,
nezavrhuj těchto darů,
jimiž chce tě usmířit,
neb se chléb a víno změní
v Krev a Tělo Kristovo
na památku umučení,
jež tě smíří nanovo.

Svatý

„Svatý, svatý, věčně svatý
Hospodin, náš Pán a Bůh!“
zpívej tobě láskou jatý
pozemšťan i rajský duch.
Plna jsou tvé velebnosti,
Bože, zem i nebesa,
kéž tvor každý s uctivostí
„Hosana“ ti zaplesá!

Cyrilometodějský kancionál

Obětování

Přijmi oběť čistou, Pane,
skrže ruce duchovní
kterou nyní podáváme,
který se tu promění
v Tělo a Krev Syna Tvého,
jak On v pravdě vyjevil,
když tuto oběť Nového
Zákona ustanovil.

Svatý

Svatý, svatý, Bůh náš svatý,
Sabaoth jenž nazývá,
Otec, Syn též i Duch svatý,
od věčnosti mocný Pán!
Plna jsou Tvé velebnosti,
Bože zem i nebesa,
všechn tvor ať s uctivostí
hosana Ti zaplesá!

Výsledná verze v Kancionálu:

4. Přijmi oběť čistou, Pane,
skrze ruce duchovní;
přijmi dary věnované,
které se tu promění
v tělo a krev Syna tvého,
jak on sám to přikázal,
než se za hřích světa všeho
na Golgotě v oběť dal.

Píseň obsahuje dvě sloky pro hudební vstupy k Obětování a k Sanktus. Sloka k Obětování má shodný myšlenkový základ v Českém kancionálu a v Cyrilometodějském kancionálu, odlišné myšlenky přináší sloka z Boží cesty kancionálu. Sloka k Sanktus je ve všech verzích téměř shodná.

Text výsledné verze písně byl převzat z Českého kancionálu. Pozměněn byl ve verši 4, kdy byla slova kterážto se přizpůsobena současnému jazyku slovy „které se tu“. Ve verši 6 bylo slovo zřejmě, které je zde uvedeno ve významu jistě, viditelně, jasně (nikoli pravděpodobně), nahrazeno slovy „on sám“.

Písně k Sanktus nebyly do výsledné verze využity.

4.1.2.4. Analýza písně 512 - Přijímání

Výchozí varianty (Po pozdvihování + Agnus + Přijímání)

Český kancionál

Po pozdvihování

Cherubíni, serafíni,
dolů z nebe sestupujte,
v písni chvály s námi nyní
slávu Boží zvěstujte!
S nebes trůnu k nám se blíží
jménem Páně Boží Syn,
jenžto shladil na svém kříži
věčné tresty našich vin.

Agnus

Ó, Ježíši, vzácný hoste,
v srdci mém chceš stánek mít,
rci, ať hříchů všech je prosté,
důstojný bys měl tam byt.
V tebe věřím, v tebe doufám,
tebe nejvýš miluji,
že jsem zhřešil, oplakávám,
z duše celé lituji.

Přijímání

V duši mou již sestup, Pane,
Ježíši můj nejsladší,
srdce touhou, láskou plane,
poklade můj nejdražší!
Duch můj plesá blažeností,
nebe celé v duši mám,
když tě, Jezu ve svátosti,
Boha svého přijímám.

Boží cesta

Po pozdvihování

Cherubíni, serafíni,
sestupte sem dolů k nám,
nevystihlé divy činí
Boží láska nám i vám:
milostivě k nám se níží
nejvyššího Boha Syn,
jenž kdys na bolestném kříži
shladil tresty našich vin.

Agnus

Ježíši, jen ty jsi pravý
původ míru sladkého,
srdce vpravdě svátek slaví,
ty-li vejdeš do něho.
Věřím v nebe, doufám v tebe,
jenom tebe v lásce mám,
pro tebe a tvoje nebe
sliby světa pohrdám.

Přijímání

Vítej, Pane, zdroji síly,
Ježíši můj žádoucí,
oblíb sobě stánek milý
v hrudi láskou planoucí!
Jezu, celé nebe skvělé
sestupuje v duše chrám,
když tě, svého Spasitele,
ve Svátosti přijímám.

Cyrlometodějský kancionál

Po pozdvihování

Cherubíni, serafíni,
dolů z nebe sestupujte,
Boha svého s námi nyní
v Svátosti zvelebujte.
Požehnaný, jenž přichází
v jménu Páně, Syn Boží,
od něhož milost pochází
to, kdo se poníží.

Agnus

Ó, můj Pane, nej sem hoden,
abys vešel v srdce mé,
však nicméně jen rci slovem
a jistě uzdravíš mne.
V Tebe věřím, v Tebe doufám,
Tebe nejvýš miluji,
že jsem zhřešil, oplakávám,
z celé duše lituji.

Přijímání

Ty mne k lásce povzbuzuješ,
ó Ježíši nejsladší,
a mé srdce rozpaluješ,
ó, poklade nejdražší!
V Svátosti když se mi dáváš,
u mne přebývat žádáš,
hříšný jsem a přec mě rád máš
i mně věčný život dáš.

Výsledná varianta v Kancionálu:

5. Cherubíni, serafíni,
sestupte sem dolů k nám.
Mocný Bůh, jenž divy činí,
změnil v nebe tento chrám:
Láska, která z kříže září,
znova se tu zjevuje
ve svátosti na oltáři;
Boží Syn tu s námi je.

6. Když ty ke mně vcházíš, Pane,
Ježíši můj nejdražší,
dej, ať srdce láskou plane,
ať se k nebi povznáší.
Ty buď zdroj mé blaženosti!
Celé nebe v duši mám,
když tě, Pane, ve svátosti,
Boha svého přijímám.

Píseň obsahuje tři sloky pro hudební vstupy k Po pozdvihování, k Agnus a k Přijímání. Sloka k Po pozdvihování má shodný myšlenkový základ v Českém kancionálu a v Boží cestě, sloka z Cyrilometodějského kancionálu má shodné myšlenky v prvních čtyřech verších, ve druhých čtyřech se liší. Sloka k Agnus je ve všech verzích odlišná, sloka k Přijímání vykazuje podobné znaky v prvních čtyřech verších mezi Českým kancionálem a Cyrilometodějských kancionálem a v druhých čtyřech verších mezi Českým kancionálem a Boží cestou.

První dva verše výsledné verze první sloky byly přejaty ze zpěvu Po pozdvihování z Boží cesty, ve třetím verši bylo slovo „*nevystihlé*“ nahrazeno slovy „*mocný Bůh jenž*“, čtvrtý až osmý verš pochází z neznámého zdroje nebo byl nově dokoňponován.

Druhá sloka byla přejata z Českého kancionálu ze zpěvu pro Přijímání. V prvním verši byla prosba „*duši mou již sestup, Pane*“, nahrazena konstatováním „*když ty ke mně vcházíš, Pane*“. Ve druhém verši bylo slovo „*nejsladší*“ nahrazeno slovem „*nejdražší*“. Ve třetím verši byla slova „*srdce touhou*“ nahrazena slovy „*dej, ať srdce*“. V pátém verši už duch neplesá blažeností, byl nahrazen prosbou „*ty buď zdroj mé blaženosti*“. V šestém verši byl pouze pozměněn slovosled, v sedmém verši bylo

slovo „Jezu“ nahrazeno slovem „Pane“, osmý verš byl ponechán beze změny.

Sloky pro Agnus byly vynechány.

4.1.2.5. Analýza písně 512 - Závěr

Výchozí varianty (Závěr)

Český kancionál

Závěr

Žehnej, Bože, lidu všemu,
v lásce tvé ať živi jsme,
věrni Kristu, Synu tvému,
zákon svatý plníme!
Dej nám žítí ke tvé chvále,
jak nám velíš, Otče náš,
uděl v boji síly stálé,
veď nás tam, kde přebýváš!

Boží cesta

Závěr

Jako rosa s nebe spadla
milost svatou obětí,
tou se duše, hříchem zvadlá,
občerství a posvětí.
Pro tu Oběť tvými býti
chceme, věčná Dobrota,
teď i až nám bude jítí
ze života tohoto.

Cyrlometodějský kancionál

Závěr

Žehnej, Bože, v každém čase,
v lásce Tvé ať trváme,
andělský chléb k duše spáse
hodně ať přijímáme!
Ať jsme živi k Tvé cti, chvále,
k Tvému zvelebování,
dej nám zdraví přitom stále
a věčné požehnání.

Výsledná varianta v Kancionálu:

7. Žehnej, Bože, lidu všemu,
v lásce tvé ať živi jsme,
věrni Kristu, Synu tvému,
zákon svatý plníme.
Dej nám žítí ke tvé chvále,
jak nám velíš, Otče náš,
uděl v boji síly stálé,
veď nás tam, kde přebýváš.

Píseň obsahuje jednu sloku pro Závěr. Sloka má shodný myšlenkový základ v Českém kancionálu a v Cyrlometodějském kancionálu, odlišné myšlenky přináší sloka z Boží cesty.

Text byl v nezměněné podobě převzat z Českého kancionálu.

4.1.3. Příprava 11. vydání Kancionálu

V roce 1981 se sešlo v Brně asi 30 zainteresovaných kněží a varhaníků a schválilo koncepci rozšíření Kancionálu. Koncepce vycházela ze zkušeností s Kancionálem a také z faktu, že v té době už vyšly nové liturgické knihy a byly jasné

trendy liturgické obnovy. Modlitební část tak byla zcela přepracována, písňová rozšířena o dalších 55 písní a 34 titulů zpěvů nepísňového charakteru. Polovina písní a téměř všechny zpěvy byly nová tvorba²¹⁹.

V roce 1986 byl vydán Dodatek ke Kancionálu, který obsahoval další písně, převážně z pokoncilní tvorby. Práce na něm probíhaly v úzkém kruhu. Přípravy textů písní se ujal Josef Hrdlička a Karel Cíkrle měl na starosti vše ostatní. Při své práci se radil se svými velice blízkými přáteli Mgr. Františkem Chmelíkem (absolvent JAMU, praktický varhaník), prof. PhDr. Jiřím Sehnalem (hudební historik) a s přáteli z Olomouce P. Oldřichem Ulmanem a prof. ThDr. Františkem Kunetkou, ThD. Oficiální setkání se ale nekonala. „*Dělal jsem to doma, navštěvoval o. Hrdličku a své přátele, někdy i oni mě na faře v Jimramově, se Sehnalem a Chmelíkem jsme se někdy všichni tři sešli v Brně v bytě některého z nich.*”²²⁰ Nové texty vznikaly po poradě s Josefem Hrdličkou, zhudebnění zadával Karel Cíkrle vždy třem skladatelům, kteří věděli, že vybráno bude zhudebnění jen jednoho z nich. Nejvhodnější melodii vybíral Karel Cíkrle, případně se poradil s Františkem Chmelíkem nebo Jiřím Sehnalem²²¹.

Biskup Hrdlička svou práci na přípravě Dodatku hodnotí takto:

*jako překladatel duchovní poezie z angličtiny jsem měl určité jazykové zkušenosti. Texty musely být pro Boží lid srozumitelné, ale také hluboké a autentické ... nedomnívám se, že mé texty jsou nějak výjimečné, ale skladatelé Zdeněk Pololáník, Petr Eben a P. Josef Olejník je znamenitě zhudebnili.*²²²

Nové nápěvy, doprovody a texty do Jednotného kancionálu připravili: Jan Adamec, Jiří Bříza, Karel Bříza, Petr Eben, František Holík, Karel Hradil, Josef Hrdlička, Ilja Hurník, Bohuslav Korejs, Miroslav Kozlovský, Jan Kunc, Stanislav Mach, Božena Metyšová, Zdeněk Angelik Mička, Jan Novák, Josef Olejník, Zdeněk Pololáník, Václav Renč, Karel Prokop Švach, Vítězslav Tugendlieb, Oldřich Ulman, Josef Veselý, Jan Vícha a Jan Zahradníček.

4.1.4. Příprava posledního vydání Kancionálu

V roce 2004 byl Kancionál obohacen o další nové zpěvy. Nově byly pod č. 506 zařazeny latinské odpovědi ke mši s chorálním nápěvem. Ze souboru ordinaria Missa

²¹⁹ CIRKLE, Karel. Kancionál - společný zpěvník českých a moravských diecézí, s. 45.

²²⁰ Písemný rozhovor s Karlem Cíkrlem ze dne 31. 12. 2014, archiv autorky.

²²¹ Písemný rozhovor s Karlem Cíkrlem ze dne 31. 12. 2014, archiv autorky.

²²² Autor neuveden. Biskup Hrdlička: Vážím si našich mučedníků. In *Naše rodina* 2007, roč. 39, č. 8, s. 4.

Mundi č. 509 bylo odebráno Credo a společně s dalším nápěvem textu vyznání víry zařazeno pod číslo 506. Výběr latinských ordinarií byl rozšířen o č. 507 Ordinarium VIII - De angelis a č. 508 Ordinarium XI - Orbis factor. V části s písněmi k Panně Marii a svatým byl Kancionál obohacen o modlitbu Anděle Boží se třemi variantami nápěvu pod č. 870 ABC.

4.1.5. Zásady pro výběr písní do 1. vydání Kancionálu

Komise sledovala čtyři hlediska:

- a) univerzální,
- b) pastorálně-liturgické,
- c) hudební,
- d) textové²²³.

Z hlediska univerzálního měl kancionál nabídnout široký výběr zpěvů tak, aby si v něm každá diecéze našla svůj zpěvník, i když neúplný.

Dále komise sledovala pastorálně-liturgické hledisko. V něm požadovala zastoupení co nejvíce písní, které lidé už znají a které mají text v současném jazyce, aby byly snadno srozumitelné. Komise uznala, že staré zvláště barokní texty patří k pokladům české literární kultury, avšak pastorační rozměr textového sdělení je nadřazený umělecko-historickému pohledu na věc.

V textech písní měly být obsaženy myšlenky koncilu a jejich hudební a literární formy měly vycházet z požadavků koncilu.

Aby zpěvník odrážel pokud možno co nejvíce názorů, byl vznesen požadavek, aby redaktory tvořil co nejširší okruh osob²²⁴. Šmíd uvádí, že často záleželo na průbojnosti jednotlivých zástupců diecézí, které písně se do zpěvníku nakonec dostaly²²⁵.

Pro výběr písní byl proveden průzkum zjišťující nejpoužívanější písně jednotlivých kancionálů. Pečlivě byl proveden na Moravě a statisticky nepřesně v Čechách. Průzkum ukázal, že mnoho písní nově uvedených v kancionálech 20. století ze

---

²²³ KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu, s. 94–96.

²²⁴ KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu, s. 95.

²²⁵ ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály, s. 14.

starých renesančních a barokních pramenů, se neujalo²²⁶. Nebylo dostatečně přihlíženo k současné nekatolické písni²²⁷. Uvedeno zde bylo pouze několik písní, dílem i tím, že se v té době připravovalo nové vydání Evangelického zpěvníku a dalo se očekávat, že se nápěvy budou měnit²²⁸.

Hudebním hlediskem, kterým komise na nový zpěvník pohlížela, sledovala sjednocení nápěvů. Zde se vytvořily dvě strany. První požadovala návrat k původnímu znění písní, druhá navrhovala přihlídnutí i k pozdějším přepracováním. Nakonec komise vypracovala zásadu, kdy se nápěv, převzatý do zpěvníku posuzoval podle jeho stáří. Čím byl starší a hodnotnější píseň, tím se bral větší ohled na kritickou verzi, čím byl mladší a píseň méně hodnotná, tím se přiklánělo k běžně užívané verzi²²⁹. Při úpravě nápěvů barokních písní se vypouštěl tečkovaný rytmus tam, kde by zpěv dnešních lidí zdržoval. Tam, kde byl vnitřně logický, byl ponechán²³⁰. Při srovnání nápěvů s předchozími kancionály byla největší podobnost shledána s Cyrilometodějským kancionálem²³¹.

Na nové nápěvy vznesla komise požadavek jejich výraznosti a jednoduché struktury. Při schvalování se stávalo, že zamítla hudebně zajímavější nápěv ve prospěch méně zajímavého avšak snazšího²³². Pokud u některé z písní uvedla více nápěvů (například 704 Pange lingua), učinila tak buď z důvodů předpokládaného častého použití (zavedení nového mešního řádu do praxe v roce 1970 zrušilo požehnání po mši, a tak množství písní k požehnání v Jednotném kancionálu je pro dnešní praxi až předimenzované) a možnosti obměny nápěvů, nebo (například u 101 Ejhle, Hospodin přijde) z důvodů malého rozsahu použitelnosti a hlubokého zakořenění nápěvu v daném regionu. Použití více textů na jeden nápěv bylo zavrženo s několika výjimkami (například 817 Zdravas Maria a 829 Bože, cos ráčil). Více textů na jeden nápěv mají také některé písně o svatých, kde se předpokládá, že jejich použití jedenkrát ročně je na zapamatování nového nápěvu nedostatečné.

U textového hlediska sledovala komise myšlenkovou jasnost na základě koncilních dokumentů a básnické vystižení. U existujících písní komise shledala velkou textovou nejednotnost i zastaralý jazyk nebo přílišnou poetičnost se sklonem k

---

²²⁶ CIKRLÉ, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu, s. 108.

²²⁷ CIKRLÉ, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu, s. 108–109.

²²⁸ CIKRLÉ, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu, s. 109.

²²⁹ CIKRLÉ, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu, s. 108.

²³⁰ CIKRLÉ, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu, s. 108.

²³¹ CIKRLÉ, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu, s. 108.

²³² KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu, s. 95.

sentimentalitě. U mešních písní zase nízkou hodnotu sdílnosti obsahu, protože většinou se jednalo o doslovný popis liturgie. U těchto písní sestavili redaktoři konečný text výběrem nejzdařilejších slok z různých verzí písně, nebo vytvořili text úplně nebo zčásti nový²³³. Také byly texty písní tvořeny na základě předlohy v próze, kterou jiný autor zveršoval. Tyto písně mají jako autora uvedenou redakci²³⁴.

Karel Cirkle uvádí ještě tato kritéria pro sestavení zpěvníku:

1. Kancionál bude mít tzv. část modlitební a písňovou.
2. Přednost budou mít písně uvedené ve všech třech nebo alespoň dvou kancionálech, všechny tři zpěvníky budou přibližně stejně zastoupeny a také budou přibližně stejně zastoupena všechna údobí dějin lidové duchovní písně.
3. Kancionál bude skromnější, otevřený pro další rozšiřování.
4. Přijmou se užívané textové i hudební verze.

Protože se však v jednotlivých kancionálech velice často vzájemně liší, mohou se u textů dělat další citlivé úpravy ve prospěch srozumitelné výpovědi a současného jazyka, u nápěvů se bude vycházet z polaritů mezi původní nebo kritickou verzí a verzemi současnými s tím, že čím starší píseň, tím větší důraz na verzi původní²³⁵.

Jednotlivé písňové oddíly (např. adventní, vánoční ad.) vznikaly dvoukolově – nejprve se podle zmíněných kritérií dohodlo, které písně bude oddíl obsahovat a v druhém kole se rozhodlo o textu a nápěvu. Druhé kolo bylo daleko náročnější než prvé, protože delegáti hájili jednak svou diecézní tradici a jednak svůj pohled na historickou hodnotu písně, především nápěvu²³⁶.

4.1.6. Uspořádání Kancionálu

Kancionál obsahuje část modlitební a část písňovou. Tímto uspořádáním navazuje na Cyrilometodějský kancionál, který má téměř totožnou strukturu. V modlitební části jsou zařazeny notami opatřené části denní modlitby církve. Uspořádání Kancionálu také ovlivnila struktura liturgických knih zvláště Graduale Romanum a Missale Romanum, jelikož písňová část nyní začíná písněmi pro advent. Původně kancionály začínaly obecnými mešními písněmi. Ty se přesunuly až za písně

²³³ KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu, s. 95.

²³⁴ Písemný rozhovor s Karlem Cirklem ze dne 31. 12. 2014, archiv autorky.

²³⁵ CIRKLE, Karel. Kancionál - společný zpěvník českých a moravských diecézí, s. 44.

²³⁶ CIRKLE, Karel. Kancionál - společný zpěvník českých a moravských diecézí, s. 44.

velikonoční na místo, kde Graduale Romanum uvádí písně pro liturgické období per annum. Zpívané odpovědi z mešního řádu se nacházejí po velikonočních písních, stejně jako na tomto místě Missale Romanum uvádí preface a eucharistické modlitby.

Písňová část obsahuje 227 písní z toho 2 cykly mešních písní (514 a 520) a 50 mešních písní. Je zde dále uvedeno 7 ordinarií (4 česká a 3 latinské), zpívané odpovědi, 4 písně ke křížové cestě, soubor odpovědí k mezizpěvům při bohoslužbě slova²³⁷ a nápěvy pro Alelujový zpěv před evangeliem a Zpěv před evangeliem v době postní.

V závěru Kancionálu je krátký návod jak písně používat. Písně označené M1 se zpívají na úvod a jsou schválené jako rovnocenná náhrada vstupních antifon, M2 se mohou zpívat místo Zpěvu před evangeliem, M3 jsou určené k obětnímu průvodu, M4 k přijímání, jejich text rovněž nahrazuje antifonu z misálu, M5 jsou písně díky po přijímání. Písně označené M jsou písně mešní se slokami pro příslušnou část mše, M 123 se mohou zpívat od vstupu do obětního průvodu, M45 během a po přijímání jako zpěv díky. M1-5 se mohou zpívat kdykoli během mše. Písně bez označení písmenem M jsou určeny pro mimoliturgické příležitosti. Co se týká jejich výběru pro konkrétní liturgická slavení, je zde ponechána naprostá volnost při zachování výše uvedených pravidel.

4.1.7. Pozdější diecézní varianty Kancionálu

Dnes existuje Kancionál ve třech diecézních verzích, které odlišují barevné desky. Červená varianta odpovídá vydání z roku 2004 a používá se obvykle v brněnské, českobudějovické, plzeňské a litoměřické diecézi a v pražské arcidiecézi.

Modrá varianta obsahující dodatek pro olomouckou arcidiecézi byla poprvé uvedena v roce 1992. Další vydání následovala v letech 1997, 1999 a 2003. Byly do něj zařazeny některé písně z Boží cesty a nová tvorba, v čele redakčního týmu stál P. Oldřich Ulman. V roce 2009 byl vydán v Matici cyrilometodějské další dodatek k olomoucké verzi s názvem Písně k Boží chvále²³⁸. Tento dodatek byl vytištěn v samostatném sešitu ve verzi pro lid a rozšířený s varhanním doprovodem. Obsahuje 1 ordinarium (Velehradské) a 8 mešních písní, 12 písní bez bližšího označení použití a 5 písní k pobožnostem.

Královéhradecká diecéze vydala vlastní dodatek v roce 2004 v nakladatelství

---

²³⁷ Nápěvy společně se žalmi jsou uvedeny ve varhanním doprovodu z roku 1992, vydání doprovodu z roku 1980 uvádí jiné texty žalmů.

²³⁸ *Písně k Boží chvále*. Olomouc: Katedrální vzdělávací středisko liturgické hudby a zpěvu, 2010.

Katolického týdeníku v Praze se zelenými deskami. Vznik tohoto dodatku inicioval biskup Dominik Duka v letech 2002 - 2003²³⁹. Je sem zařazeno 19 písní a ordinarium Karla Židka. Navrhla ho a sestavila ho komise varhaníků královéhradecké diecéze v čele s prof. Václavem Uhlířem. Přínosem této diecézní mutace bylo podnícení kompozice nových chrámových písní²⁴⁰.

4.1.8. Varhanní doprovod Kancionálu

Ke Kancionálu byl vydán varhanní doprovod. První verze je z roku 1980, jeho redaktorem byl P. Karel Cikrle, druhá verze je z roku 1992. Doprovody k písním jsou dílem redakce nebo autorů nápěvů písní, hlavním redaktorem byl u všech vydání P. Karel Cikrle.²⁴¹ Na harmonizaci doprovodů byl komisí vyhlášen konkurz²⁴². Většina harmonizací byla až na výjimky více než sporná, takže u mnoha písní byly zařazeny doprovody z dřívějších sbírek²⁴³. V roce 2000 vydalo nakladatelství Gloria z Rosic u Brna Snadné doprovody písní z Kancionálu. Jejich autorem je Jiří Plhoň. Publikace má usnadnit doprovod lidového zpěvu i méně zkušeným varhaníkům. Jiří Plhoň vytvořil doprovody i pro olomoucký dodatek. V roce 2002 vydala Musica Sacra z Brna publikaci Kancionál - snadný varhanní doprovod, který připravil kolektiv autorů. Tyto doprovody jsou o něco náročnější než Plhoňův doprovod, avšak snadnější než oficiální doprovod Kancionálu. Tento doprovod neobsahuje harmonizace písní z diecézních dodatků.

Mezi autory doprovodu z roku 1980 nalezneme jméno František Dobeš. Jedná se o pseudonym pro prof. Josefa Pukla, pedagoga brněnské konzervatoře, který z politických důvodů nemohl uvést své pravé jméno²⁴⁴.

Varhanní doprovody z roku 1980 a 1992 obsahují v oddílu 6 texty žalmů s nápěvy. Kancionál pro lid v oddílu 6 uvádí pouze příslušné antifony.

4.1.9. Problémy Kancionálu

Kancionál obsahuje málo písní pro nově akcentovaná témata liturgické obnovy. Písně pro dobu adventní jsou zaměřeny na událost zvěstování Panně Marii a očekávání

---

²³⁹ ZADINOVÁ, Hana. *Hudba v katedrále Svatého Ducha v Hradci Králové za 10 let episkopátu Mons. ThLic. Dominika Duky OP*, s. 44.

²⁴⁰ ZADINOVÁ, Hana. *Hudba v katedrále Svatého Ducha v Hradci Králové za 10 let episkopátu Mons. ThLic. Dominika Duky OP*, s. 45.

²⁴¹ ŠVESTKOVÁ, Pavla. *Jednota Musica sacra 1993 - 2012 a P. PhDr. Karel Cikrle*, s. 57.

²⁴² CIKRLÉ, Karel. *Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu*, s. 109.

²⁴³ CIKRLÉ, Karel. *Kancionál - společný zpěvník českých a moravských diecézí*, s. 44.

²⁴⁴ Písemný rozhovor s Karlem Cikrlem ze dne 31. 12. 2014, archiv autorky.

jeho narození. Chybí písně s eschatologickým zaměřením a kající písně. Pro dobu vánoční zase chybí vhodné písně pro období po slavnosti Zjevení Páně a ke svátku Křtu Páně. V postní době rovněž chybí kající písně. S výjimkou písní 309 a 322 jsou všechny mešní písně z této repertoárové vrstvy zaměřeny na dobu od 5. postní neděle do Středy Svatého týdne. Ani doba velikonoční není repertoárově dostatečně zastoupena. Většina písní obsahuje texty inspirované Kristovým vzkříšením. Chybí písně pro dobu po slavnosti Nanebevstoupení Páně. Dále chybí písně pro svátky Páně slavené během liturgického mezidobí (Uvedení Páně do chrámu, Proměnění Páně).

Kancionál i přes rozšíření písňového repertoáru v roce 1986 zůstává základem pro budoucí rozvoj liturgického zpěvu v národním jazyce.

4.2. Mešní zpěvy

Podnět k sestavením zpěvníku vzešel od sekretáře České liturgické komise P. Jana Matějky, v roce 1969²⁴⁵. Měly to být důsledné liturgické knihy česká obdoba graduálu²⁴⁶. Cílem bylo vytvořit důsledné liturgické knihy „*podklady pro liturgicky živá společenství, jejichž potřeby byly Jednotným kancionálem opomíjeny.*“²⁴⁷ Se zpěvníkem Mešní zpěvy se pojí publikace Zpěvy s odpovědí lidu; antifony z této sbírky responsoriálních žalmů a dalších zpěvů jsou uvedeny v jednotlivých formulářích daného slavení.

4.2.1. Příprava 1. vydání Mešních zpěvů

Práce byla organizována v bytě, aby mohli spolupracovat varhaníci, kteří by jinak nezískali státní souhlas. Na arcibiskupství pražské byl dodáván pouze výsledek. Spolupracovali P. Miroslav Máša a Dr. Václav Konzal, v počátcích i P. Bonaventura Bouše. Miroslav Máša a Václav Konzal se podíleli na úpravě textů. František Šmíd dodával materiály k hudební a textové redakci a podílel se na přepisu melodií s Dr. Václavem Plockem. V hudební sekci byli Otto Novák, Bohuslav Korejs, Prof. Karel Hron, Ing. Marek Čihař a Karel Sklenička. P. Bonaventura Bouše později komisi opustil. Šmíd uvádí, že nesouhlasil s redukcí počtu slok. Později vypracoval svůj návrh zpěvníku pod názvem Malý kancionál.

---

²⁴⁵ ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály, s. 14.

²⁴⁶ MATĚJKA, Jan. *Liturgické zpěvy lidu vybrané z české národní poezie*. Skripta k přednášce ze dne 5. 11. 2005 v Pastoračním středisku v Praze, archiv autorky. Nestránkováno.

²⁴⁷ ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály, s. 14.

Práce na Mešních zpěvech probíhala v letech 1975 – 1985²⁴⁸. Příprava probíhala už od roku 1974.²⁴⁹

4.2.2. Kritéria pro výběr písní

Při sestavování Mešních zpěvů byla stanovena tato kritéria:

- a) vytvořit ucelený liturgický soubor pro všechny mešní formuláře (později s požadavkem provázanosti na hymnář),
- b) respektovat muzikologicky správné znění melodií založené na studiu původních pramenů a nezařadit nehodnotné písně,
- c) při úpravě textů nedělat zbytečné změny a vycházet ze zásad, které publikoval prof. A. Škarka,
- d) pokud možno nezaložit zbytečnou nejednotu v melodiích²⁵⁰.

Kritériem pro výběr uceleného liturgického souboru bylo, aby písňové texty odpovídaly příslušným lekcím liturgického slavení. Z důvodů vysokého počtu citově laděných písní o Matce Boží a nízkému počtu mariánských liturgických slavení v roce byl redukován jejich počet, naopak pro postní dobu přibyly kající písně, či písně reflektující příslušné nedělní biblická čtení. Proprium bylo uspořádáno tak, že pro jednotlivý zpěv byla přiřazena samostatná píseň v souvislosti s charakterem jednotlivých částí propria²⁵¹.

Při hledání vhodného myšlenkového obsahu bylo u vstupního zpěvu přihlíženo k tomu, aby text buď vyjadřoval myšlenky dne z evangelia (zvláště v liturgickém mezidobí)²⁵², nebo se vázal k příslušné době (advent, Vánoce, půst, Velikonoce)²⁵³, či vyjadřoval u ostatních příležitostí hlavní myšlenku slaveného tajemství²⁵⁴. U zpěvu před evangeliem byl vznesen požadavek na přítomnost aleluja v textu (v době postní bez aleluja). Tím byl výběr zúžen, proto byla do zpěvníku doplněna možnost zpívat volitelně aleluja ještě na gregoriánský nápěv podle textu v lekcionáři. U zpěvu k obětnímu průvodu byl kladen důraz i na hudební složku písně, totiž na pěknou melodii.

---

²⁴⁸ MATĚJKA, Jan. *Liturgické zpěvy lidu vybrané z české národní poezie*.

²⁴⁹ MATĚJKA, Jan. *Liturgické zpěvy lidu vybrané z české národní poezie*.

²⁵⁰ ŠMÍD, František. *Můj pohled na současné kancionály*, s. 15.

²⁵¹ MATĚJKA, Jan. *Liturgické zpěvy lidu vybrané z české národní poezie*.

²⁵² MATĚJKA, Jan. *Liturgické zpěvy lidu vybrané z české národní poezie*.

²⁵³ MATĚJKA, Jan. *Liturgické zpěvy lidu vybrané z české národní poezie*.

²⁵⁴ MATĚJKA, Jan. *Liturgické zpěvy lidu vybrané z české národní poezie*.

Píseň měla mít děkovný obsah nebo myšlenku dne, zpěvy k přijímání v souladu s obsahem příslušné antifony k přijímání měly obsahovat myšlenky z evangelia, pokud nebyla vhodná píseň k dispozici byla sem zařazena eucharistická píseň.

Byla učiněna redukce počtu slok, větší počet zůstal u zpěvu k přijímání. Šmíd se domnívá, že redukce se osvědčila, protože vedla ke zdůraznění hlavní myšlenky dne. Další zásadou bylo, že písně nelze rozdělit na pokračování mezi části propria, tím totiž často dochází k tomu, že se ztrácí souvislost, o čem se vlastně zpívá. Proto bylo rozhodnuto, aby každá část propria měla vlastní nápěv. Po delší debatě bylo rozhodnuto ponechat mešní písně Kancionálu²⁵⁵. Z nové tvorby byla ponechána ordinaria. Nové písně zařazené až na výjimku nebyly, protože jejich tvorba nedosáhla takového objemu, aby z nich bylo možné vytvořit ucelené soubory mešního formuláře²⁵⁶.

Snaha o soulad mezi biblickými čteními a texty písní je patrná především ve vstupním zpěvu a zpěvu k přijímání. Snaha o harmonizaci textu evangelia s texty zpěvů ale ne vždy vyzdvihuje hlavní myšlenku evangelia, často se texty pouze shodují s určitou částí textu. Takto tento zpěv neuvádí do tajemství zjevení, ale jen pro účastníky liturgie mechanicky opakuje určitou část textu. Chybí zde písně na zpěv díky po přijímání, jejichž zpěv už byl v době přípravy zpěvníku znám.

Melodie písně měla být stanovena na základě kritického srovnání pramenů, vžitě znění pouze u písní, které prodělaly vývoj, ale ne u písní ze 14. a 15. století, které se ve zpěvnících 20. století objevily na základě muzikologického bádání a byly změněny. V případě dvou hudebně rovnocenných variant v kancionálech stejného stáří, byla zvolena varianta uvedená v Jednotném kancionálu. Byla sledována i jednota s Evangelickým zpěvníkem, často se dospělo i k jednotě se zpěvníky Gotteslob a Evangelisches Gesangbuch. Snaha o nezaložení zbytečné nejednoty v melodiích se negativně projevila jen v 10 případech, z toho v 6 byly rozdíly jen malé²⁵⁷.

4.2.3. Uspořádání Mešních zpěvů

Mešní zpěvy svým uspořádáním napodobují obsah liturgické knihy s latinskými ordinarií a proprii Graduale Romanum. Obsahují zpěvy pro advent, Vánoce, půst a Velikonoce, následuje mešní řád s eucharistickými modlitbami, ordinaria, písně pro liturgické mezidobí, o svatých, ke zvláštním příležitostem a za zemřelé. Dále jsou zde

---

²⁵⁵ ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály, s. 16.

²⁵⁶ ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály, s. 16.

²⁵⁷ MATĚJKA, Jan. *Liturgické zpěvy lidu vybrané z české národní poezie*.

uvedeny latinské zpěvy.

Zpěvník je z naprosté většiny sestaven z nově do liturgie uvedených písní ze starých kancionálů s minimem provázanosti na stávající živý repertoár duchovních písní. To proto, že většina živého repertoáru nevyhovovala záměru zpěvníku - mešní písně neobsahovaly myšlenky z Písma a nemešní písně většinou také. Redaktoři chtěli do zpěvníku zavést i nové písně, ale v době, kdy se na něm pracovalo, nebyly k dispozici.

V Mešních zpěvech zcela chybí písně díky po přijímání.

4.2.4. Společné zpěvy Kancionálu a Mešních zpěvů

Mešní zpěvy sice obsahují výhradně písně z nejstarší slohové vrstvy repertoáru, ale několik písní mají společných s Kancionálem. Jedná se o tyto zpěvy:

301	Ach, můj nejsladší Ježíši	201	Narodil se Kristus Pán
828	Bože, cos ráčil	222	Nesem vám noviny
932	Bože, chválíme tebe	811	Slyš, jaký to nad řekou
801	Budiž vděčně velebena	317	Svatý kříži, tebe ctíme
402	Bůh všemohoucí	830	Svatý Václave
122	Co již dávní proroci	812	Tisíckráté pozdravujem
829	Ejhle, oltář	412	Třetího dne vstal Spasitel
123	Ejhle, přijde	904	Tvůrce mocný nebe, země
930	Hospodine, pomiluj ny	225	Veselé vánoční hody
704	Chvalte, ústa	126	Vesele zpívejme
803	Jako ta růžička krásná	407	Vesel se, nebes Královno
706	Jezu Kriste, štědrý kněže	408	Vstalt' jest této chvíle
712	Klaním se ti vroucně	514	Vzácná oběť se ti chystá
318	Kriste Králi, dárci spásy	815	Zdráva bud', Panno Maria
307	Kristus, příklad pokory	130	Z nebe posel vychází

4.2.5. Problémy Mešních zpěvů

Tento kancionál obsahuje pouze písně od nejstarší slohové vrstvy repertoáru do konce 18. století. Mladší písně jsou zde zastoupeny pouze ojediněle. Tento nedostatek si však redakce uvědomovala již při sestavování zpěvníku.

Mešní zpěvy na rozdíl od Kancionálu²⁵⁸ používají jeden nápěv pro více textů. Tak se stává, že melodie spojená s určitou liturgickou dobou zaznívá i v jiných částech liturgického roku. Ačkoli toto řešení usnadňuje zpěv textu písně, stírá se tak rozdíl mezi jednotlivými úseky liturgického roku, který vytváří repertoár písní k příslušnému období. Tato praxe ale není nová, objevila se už v době reformace²⁵⁹.

Problémem Mešních zpěvů je i skutečnost, že se tento zpěvník příliš při slavení liturgie nepoužívá a dává se přednost Kancionálu. Pravděpodobně je to způsobeno tím, že zpěvník obsahuje písně, které byly zapomenuty a nahrazeny jiným repertoárem. Jejich jazyk i přes úpravy může být pro současného člověka obtížně srozumitelný stejně jako jejich nápěvy ve starých církevních tóninách a původ písní převážně v nekatolickém prostředí může u zpěvů vzbuzovat podezření na nedostatečnou pravověrnost obsahu.

4.3. Hymny

První verze Denní modlitby církve obsahovala české překlady latinských hymnů²⁶⁰. Protože byl během práce na Mešních zpěvech dokončován i další překlad Denní modlitby církve, kde byl shledán neuspokojivý překlad latinských hymnů do češtiny, zrodila se myšlenka uspořádat systém českých hymnů a k jeho uspořádání využít bohaté zkušenosti a znalosti členů komise pro Mešní zpěvy. Zrodil se tak český Hymnář. Práce na něm trvala jeden rok²⁶¹. Komise při zapojení starých textů předpokládala, že se mezi věřícími ujme používání Mešních zpěvů, proto společné melodie s Mešními zpěvy měly usnadnit jejich použití. Pro zapamatování nápěvu byla použita první sloka, pro pokračování jiné sloky než v Mešních zpěvech. Nahrazení latinských hymnů písněmi vzniklými v národním prostředí provedly i jiné jazykové oblasti.

4.3.1. Výběr textů

Vlastní hymny i k modlitbě uprostřed dne zdůrazní zvláštní charakter liturgických dob i ve dnech, na které připadnou svátky nebo slavnosti svatých. V liturgickém mezidobí jsou hymny pro modlitbu se čtením, ranní chvály, modlitba

---

²⁵⁸ V Kancionálu se tento jev vyskytuje také.

²⁵⁹ Viz oddíl 3.2. Duchovní zpěv v 15. a 16. století.

²⁶⁰ Tato verze vyšla nejprve jako samizdat pod názvem Bohoslužba hodin - Liturgia horarum. Pracovní překlad pro osobní potřebu 1970.

²⁶¹ MATĚJKA, Jan. *Liturgické zpěvy lidu vybrané z české národní poezie.*

uprostřed dne a nešpory uspořádané do dvoutýdenního cyklu. K modlitbě se čtením jsou texty o Božím slovu a o následování Krista, v ranních chválách vyjadřují myšlenky křesťana na začátku nového dne, modlitba uprostřed dne začíná prosbou o Boží pomoc a o vytrvalost v dobrém, nešpory mají za hlavní myšlenku děkování za stvoření a vykoupení. Modlitba před spaním má po celý rok jednotýdenní cyklus hymnů. Večerní písně s vyjádřením díky na sklonku dne a prosbou za odpuštění vin.

Pokud pro nějakou příležitost nebyl k dispozici vhodný text, byly použity překlady latinských hymnů. České překlady latinských hymnů byly také použity v případě jejich širší známosti. U některých byla ponechána původní melodie, ostatní mají původní melodii nahrazenou jinou vhodnou melodií z českých pramenů. Ale jsou tu i písně s chorální melodií s parafrázovaným českým textem. Byly zařazeny tři překlady francouzských hymnů a jeden německý²⁶².

V dodatku k Denní modlitbě církve jsou uvedeny k volnému výběru i texty českých překladů latinských hymnů bez provázanosti na konkrétní nápěvy.

4.3.2. Varhanní doprovod k Mešním zpěvům a Hymnům

Varhanní doprovod je vypracován k Hymnům, Mešním zpěvům a Zpěvům s odpovědí lidu v jedné knize. Harmonizace vytvořili Bohuslav Korejs, Hron, Čihař. Plocek, Novák a Sklenička byli recenzenti harmonií. Konečnou přípravu harmonizací provedl Marek Čihař²⁶³.

---

²⁶² MATĚJKA, Jan. *Liturgické zpěvy lidu vybrané z české národní poezie*.

²⁶³ ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály, s. 15, viz poznámka č. 13.

4.3.3. Společné písně Kancionálu a Hymnů

301	Ach, můj nejsladší Ježíši	217	Kriste, světa Spasiteli
828	Bože, cos ráčil	911	Otče náš, milý Pane
801	Budiž vděčně velebena	812	Tisíckráté pozdravujem
122	Co již dávní proroci	904	Tvůrce mocný nebe země
123	Hle, přijde Pán Spasitel	820	Vychvalujme vesele
822	Jak se moudrost Boží	815	Zdráva buď, Panno
832	Ještě než vzpjal se		

4.4. Hymny a básnické modlitby

Zpěv hymnů se nepodařilo uvést do praxe. To mnozí chápali jako negativní jev, protože hymnus je liturgický text primárně určený ke zpěvu. Aby tuto nesrovnalost odstranili, byl v roce 1993 v nakladatelství Zvon vydán dodatek k Hymnům Hymny a básnické modlitby z důvodů vnitřní potřeby církve v Čechách a na Moravě. Tato sbírka obsahuje překlad hymnů římského breviáře, básnické modlitby více než šedesáti autorů a odkazuje na Kancionál, jehož některé písně zařazuje mezi hymny. Tento výběr sestavil Mons. Josef Hrdlička. Ne všechny texty jsou určeny ke zpěvu. Jsou sem zařazeny básně určené k recitaci. Ke sbírce byl vypracován pro některé hymny (s pravidelnou strukturou veršů a počtem slabik) systém nápěvů převzatých z Jednotného kancionálu, nebo nově zkomponovaných či převzatých z gregoriánského chorálu.

Nové nápěvy zkomponovali: Zdeněk Pololáník, Petr Eben, Zdeněk Angelik Mička, Josef Olejník a anonymní autor (1993). Bohužel zpěvník nedatuje vznik textů. Z kancionálových písní uvádí č. 085, 128, 130, 182, 219, 312, 314, 320, 411, 422, 423, 704, 717, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810 (1. a 3. sloka), 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821 (1. a 7. sloka), 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 832, 833, 834, 836, 838 (12., 13. sloka), 843, 844, 892, 902, 905, 907, 909, 910, 927, 928 a 929.

Z Jednotného kancionálu využívá pro zpěv uvedených textů bez vlastní melodie těchto nápěvů: 084, 089, 127, 423, 514 (č. 2), 845 a 906. Z Mešních zpěvů využívá nápěv č. 36a, avšak odkazuje na jeho prameny z let 1543 a 1659 a nikoli přímo na tento zpěvník.

4.5. Varhanní doprovod k Hymnům a básnickým modlitbám

Tento doprovod byl vydán v roce 1996 v Olomouci, úvodní slovo napsal Jan Kupka. Kromě doprovodů notované části Hymnů a básnických modliteb přináší další nové nápěvy. Jsou to hymny Den krátký je, noc dlouhá, Ó, šťastná noc a šťastný den, Den končí po setmění, Pane, zůstaň s námi, S touhou mé myšlenky, Jdi, čekej na rozbřesk, Boží slovo, tvoje síla, Já o studnici vím, Zdravas, Matko Slova, Hvězdy dvě se z východu. Nápěvy zkomponovali A. Mička, J. Olejník, J. Kupka, J. Plachý a Z. Pololáník. Dále byl převzat jeden nápěv A. Michny z Otradovic a jeden nápěv P. Ebena z roku 1975.

Varhanní doprovod zpřesňuje také autorství nápěvů. Nápěv E3 už není uveden jako anonymní, ale jako dílo Karla Cikrleho.

4.5.1. Problémy Hymnů a Hymnů a básnických modliteb

Zásadní problém spočívá ve skutečnosti, že se zpěv hymnů nepodařilo plošně uvést do praxe. Můžeme konstatovat, že se hymny zpívají pouze ve vybraných farnostech, v kněžských seminářích a v některých řeholních komunitách²⁶⁴. Zároveň se do praxe nepodařilo plošně zavést společnou modlitbu liturgie hodin o nedělích a svátcích ve farnostech, ačkoli k tomu koncil vybízí²⁶⁵.

4.6. Shrnutí

Komise pro přípravu Kancionálu sledovala několik hledisek. Zvolená kritéria pro hudební hledisko zapříčinila při vytváření zpěvníku Mešní zpěvy nejednotu v nápěvech. Týká se to písní č. 109, 130, 301 a 514 (část k obětování). Společných písní s Mešními zpěvy ale není mnoho a rozdíly v nápěvech byly zjištěny pouze v těchto čtyřech písních.

Z hlediska textového byla při výběru repertoáru vynechána řada mešních písní z kancionálu Boží cesta. Je zřejmé, že toto omezení bylo pro uživatele zpěvníku v olomoucké arcidiecézi negativně pocíťováno, a proto verze Kancionálu pro tuto arcidiecézi obsahuje velké množství vynechaných písní z Boží cesty.

---

²⁶⁴ Dominikánská provincie používá vlastní texty oficia pod názvem Liturgie hodin. Tvoří ji čtyři svazky: *Liturgie hodin I. Doba adventní a vánoční*. Praha: Česká dominikánská provincie, 2000.

Liturgie hodin II. Doba postní, velikonoční triduum a doba velikonoční. Praha: Česká dominikánská provincie, 2002.

Liturgie hodin III. Liturgické mezidobí 1. - 17. týden. Praha: Česká dominikánská provincie, 2003.

Liturgie hodin IV. Liturgické mezidobí 18. - 34. týden. Praha: Česká dominikánská provincie, 2003.

²⁶⁵ SC 100.

Ani pastorálně liturgické hledisko, které při redakční úpravě komise pro Kancionál sledovala, se při přípravě Mešních zpěvů neuplatnilo a výsledkem byla další nejednotnost v písních. Týká se to zvláště písně č. 301, která v Kancionálu obsahuje přepracovaný text ve formě mešní písně. Naproti tomu Mešní zpěvy uvádějí její nejstarší znění. Píseň č. 407 v Kancionálu sice má Michnův nápěv, ale její text obsahuje parafrázi antifony Regina caeli. V Mešních zpěvech je uveden původní Michnův text.

Kancionál obsahuje písně ze všech historických epoch vývoje české duchovní písně. Kromě toho jeho modlitebně naučná část obsahuje základní informace o víře a svátostech a modlitby pro katolického křesťana. Nutno dodat, že pro mnohé věřící je to často jediná kniha, ze které mohou čerpat poučení týkající se duchovního života.

5. Česká duchovní píseň v liturgii

V této kapitole je věnována, s ohledem na rozsah tématu, pozornost písním obsaženým ve zpěvníku Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí. Jsou to písně trojího typu: 1. mešní písně, 2. ostatní písně vhodné ke slavení liturgie, 3. písně k pobožnostem. Na analýzu typů těchto písní je zaměřena první část této kapitoly.

Ve druhé části kapitoly je zhodnoceno, jak tyto písně vyhovují požadavkům slavení eucharistie a denní modlitby církve na základě požadavků dokumentů liturgické obnovy.

5.1. Mešní písně

Jako mešní píseň se označuje taková duchovní píseň, jejíž jednotlivé sloky se vztahují k určitým částem mše; v jednotném kancionálu jsou označeny písmenem M. Tato píseň nahrazuje příslušnou část propria. Texty slok mají buď čistě narativní ráz, nebo obsahují veršovanou modlitbu, ojediněle s eulogickou strukturou, častěji jsou komponovány ve formě modliteb díků, chvály, prosby nebo klanění.

Písně je možné z hlediska doby vzniku rozdělit na dva druhy: buďto vycházejí z předkoncilní tradice nebo byly vytvořeny až po II. vatikánském koncilu.

5.1.1. Předkoncilní vrstva repertoáru

Jak bylo nastíněno v kapitole o historickém vývoji české duchovní písně, mešní píseň má kořeny v josefínské liturgické reformě v tzv. normální mešní písni. V rámci předkoncilních mešních písní lze rozeznat tři typy textů.

V prvním případě se jedná o obecnou mešní píseň, pro kterou je charakteristický popis liturgického děje, případně katecheze o mši svaté, nebo parafráze liturgických textů na místě ordinaria.

Albert Vyskočil u těchto písní uvádí, že mezi jednotlivými slokami existuje disparita slok tedy myšlenková neprovázanost. Texty jsou sestavovány podobným způsobem, jako funguje kaleidoskop a to je příčinou myšlenkové strnulosti písní, protože nutí autora textu pracovat se stále stejnými tématy. Z textu mešní písně se tak vytrácí poezie a nastupuje pouhé skládání, což je pochopitelné, protože obvyklá jediná osmiveršová sloka nevytváří dostatečný prostor pro vytvoření kvalitního básnického

útvary²⁶⁶.

Ve druhém případě je to mešní píseň pro konkrétní liturgickou příležitost (advent, Vánoce, pohřeb ...). V tomto případě je text na místě propria je inspirován událostmi z dějin spásy či naukou církve pro příslušné liturgické slavení, avšak text pro ordinarium je utvářen stejně jako u obecných mešních písní. Albert Vyskočil u těchto písní uvádí, že jsou mnohem kvalitnější než obecné písně, jelikož jejich texty jsou mnohem pestřejší. Díky tomu mohou v určitých případech vyhovět požadavkům liturgické reformy²⁶⁷.

Třetím typem mešních písní jsou ty písně, které byly na mešní píseň upraveny dodatečně. Z originálu je obvykle ponechána pouze první sloka, která slouží ke vstupu. Ostatní sloky jsou nově vytvořené.

Ačkoli je Vyskočil kritikem mešních písní, přesto uznává, že se v tomto repertoáru najdou i zdařilé písně například Bože, před tvou velebností nebo Ejhle, oltář. Při úpravě prvního i druhého typu mešních písní do Kancionálu byly sloky pro ordinarium ve většině případů vynechány.

5.1.2. Pokoncilní vrstva repertoáru

Nové mešní písně se objevily už v prvním vydání Kancionálu z roku 1974. Další díla přinesl Dodatek z roku 1986.

Ačkoli se proti mešní písni objevila po roce 1965 kritika²⁶⁸, přesto jejich tvorba pokračuje až do současnosti. Mešní píseň zapustila mezi věřícími i klérem hluboké kořeny. Ke slavení mše ji považuje za nejvhodnější zpěv Antonín Čala²⁶⁹, za snadné řešení výběru vhodné písně ke mši o ní hovoří instrukce z Cyrilometodějského kancionálu, doporučuje ji i Směrnice o liturgii z roku 1966.

---

²⁶⁶ VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka. *Via* 1968, roč. 1, č. 5, s. 96.

²⁶⁷ VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka. *Via* 1968, roč. 1, č. 6, s. 109, viz poznámka 5.

²⁶⁸ BOUŠE, Bonaventura – KONZAL, Václav. Několik poznámek k novému kancionálu, s. 96–99; VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka.

²⁶⁹ ČALA, Antonín. *Duchovní hudba*, s. 89.

Jedná se o tyto písně:

Č.	Incipit	Typ ²⁷⁰	Text	Rok	Hudba	Rok
129	Volá hlas	M	J. Hrdlička	1986	Zd. Mička	1986
321	Ó, hlavo těla církve	M	Redakce	1986	H. L. Hassler	16. století
322	Před tvou tváří	M	J. Vicha	1986	Zd. Pololánik	1986
410	Aleluja, církev zpívá	M	J. Hrdlička	1986	Zd. Pololánik	1986
425	Ty Boží láske	M	V. Renč	1967	J. Novák	1967
519	Buďte bdělí	M	J. Hrdlička	1986	Zd. Pololánik	1986
521	Pane, chci být jako ty	M	J. Hrdlička	1986	Zd. Pololánik	1986
522	Plníme, Kriste, tvoje přání	M	Redakce	1986	V. Tugendlieb	1986
523	Ty jsi, Pane, v každém chrámě	M	Redakce ²⁷¹	1986	M. Schneider	1936
525	Všichni jsme děti	M	J. Hrdlička	1986	Zd. Pololánik	1986
821	Dělníku Boží	M/H	V. Renč ²⁷²	1967	P. Eben	1967
827	Vyvolil si apoštoly	M	J. Pavelka	1907	Zd. Pololánik	1967
841	Kolik svatých zdobí nebe	M	J. Hrdlička	1986	Zd. Pololánik	1986
842	Prolití krve	M	J. Veselý	1986	M. Kozlovský	1986
843	Pane žní	M/H	J. Vicha	1986	J. Olejník	1986
844	Bůh je láska	M/H	J. Vicha	1986	J. Olejník	1986
845	Vždy žena budiž chválena	M	B. Metyšová	1986	O. Ulman	1986
916	O hojné požehnání	M	V. Renč	1966	neznámý	17. stol.
918	Bože všemocný a vlídný	M	J. Hrdlička	1986	Zd. Pololánik	1986

Vysvětlivky: M – mešní, M12345 – mešní k určité části, H – hymnus

Autoři pokoncilních textů pro mešní písně vytvořili nové pojetí tohoto zpěvu, které se snaží předejít disparitě slok. S tímto problémem se vyrovnávají za pomoci jednotlicího prvku v písních například kompozicí textu na základě konkrétních pasáží z Písma svatého nebo z hagiografie, které jsou rozděleny do příslušných slok písně a zpívají se na pokračování, nebo inspirací teologickými tématy II. vatikánského koncilu zvláště pojetím církve jako communia.

²⁷⁰ Symbol za lomítkem označuje pozdější zařazení písně mezi hymny.

²⁷¹ Na námět L. Hlohoše.

²⁷² Na námět J. Filipa.

Následující tabulka uvádí pokoncilní písně a jejich jednotící témata:

Píseň	Téma uvedené v Kancionálu	Téma textu
129 Volá hlas	adventní	Čtyři příchody Páně s důrazem na poslední příchod
322 Před tvou tváří	postní	Cesta osobního obrácení a uzdravení ve světle slavení eucharistie
410 Aleluja, církev zpívá	velikonoční	Cesta do Emauz
425 Ty Boží lásko	svatodušní	Činnost Ducha svatého v dějinách spásy
519 Buďte bdělí	eschatologická	Podobenství o prozíravých pannách
521 Pane, chci být jako ty	pro děti	Osobní rozhodnutí se pro Krista
522 Plníme, Kriste, tvoje přání	mešní obecná	Jednota společenství v Kristu, důraz na stvoření a všední život
525 Všichni jsme děti	k pomazání nemocných	Díky za život ve světle nemoci a smrti
821 Dělníku Boží	ke sv. Josefu	Syntéza mezi životem sv. Josefa a částmi mše
842 Prolití krve	k mučedníkům	Společenství církve putující s církví vítěznou
843 Pane žni	k duchovním pastýřům	Alegorie o dobrém pastýři, vzoru pro duchovní
844 Bůh je láska	o řeholnicích	Duchovní život zasvěcené osoby ve světle eucharistické oběti

Touto jednotící formou ale nejsou komponovány všechny pokoncilní mešní písně. Následující výčet písní formou textu navazuje na předkoncilní tvorbu, protože jednotlivým slokám chybí myšlenková provázanost. Jedná se o písně 321, 523, 841, 845, 916, 918.

5.1.3. Mešní písně a jejich hudební složka

U nápěvů mešních písní předkoncilní vrstvy repertoáru si Tomáš Slavický povšimnul, že mají společné znaky odlišné od ostatního repertoáru.

Až na výjimky plynou v pravidelném rytmu, vyhýbají se téměř zásadně trojdobým rytmům, akordickým rozkladům, melodickým skokům a průtahům. Mešní píseň se zřejmě měla na první poslech odlišovat od písně k procesí nebo k lidové pobožnosti²⁷³.

²⁷³ SLAVICKÝ, Tomáš. Duchovní píseň v českých zemích VIII. Proměny lidového duchovního zpěvu v 19. a první polovině 20. století (1. část), s. 47.

Tento kompoziční přístup je jasně patrný například v písni č. 516. Její nápěv pochází z 19. století. Píseň je složena ve 4/4 metru v tónině D dur, melodie plyne téměř výhradně ve čtvrtových notových hodnotách s výjimkou taktů 3 a 5, kde jsou drobné melodické ozdoby v osminových notových hodnotách. Melodické závěry jednotlivých veršů jsou v půlových notových hodnotách. Na ploše šestnácti taktů opakuje v melodii stejný rytmus ve více verších, konkrétně se jedná o verše 1, 4, 5 a 7 a 6 a 8. Píseň osvěžují jen zmíněné melodické ozdoby a bohatý harmonický vývoj písně, protože její nápěv moduluje v 6. taktu nejprve do dominantní tóniny A dur a ve 13. taktu do tóniny subdominantní G dur. Celkové vyznění nápěvu této písně působí strnulým a vážným dojmem.

516 M
 Vstup Tx: Fryčaj 1801 – N: J. L. Zvonař († 1865)

1. Na své tvá - ře pa - dá - me před tvou
 ve - le - bno - stí, o - běť, kterou chy - stá - me,
 při - jmí sla - ska - vo - stí, jak ji kvěčné
 po - ctě tvé Je - žíš u - sta - no - vil, než za
 na - še spa - se - ní na kří - ži krev pro - lil.

Předkoncilní mešní písně také používají více nápěvů během slavení jedné liturgie. Obvykle je první nápěv použit od začátku až do zpěvu k Agnus Dei. Druhý nápěv, zpravidla rytmicky pestřejší, se zpívá od přijímání do konce mše. Změna nápěvu přichází v okamžiku, kdy ve slavení eucharistie nastává její vrchol - přijímání Těla a Krve Kristovy. Nová melodie pak tento vrchol bohoslužby zřetelně označuje. Zvláště patrné je toto napětí v případě písni č. 515 a 524, kdy mollový nápěv střídá melodie v kontrastní durové tónině.

Kancionál obsahuje i tři mešní písně z 1. poloviny 20. století. Písně č. 715 Ó, Srdce Páně a č. 406 Rozlet'te se zpěvu vzhůru mají nápěvy po rytmické stránce pestřejší než písně z 19. století, ale celkově setrvávají v kompozičním stylu těchto písni, jak ho

popsal Tomáš Slavický. Píseň č. 424 Sestup na nás Duchu svatý už představuje přechod k novému kompozičnímu stylu.

V Kancionálu z roku 1974 se nachází jediná mešní píseň zkomponovaná jak po textové tak po hudební stránce po roce 1965. Je to píseň č. 821 Dělníku Boží od Petra Ebena. Její nápěv plyne ve stejných notových hodnotách, jak je to obvyklé u písní z 19. století. Kromě ní je zde ještě uveden nový nápěv k písni č. 827 Vyvolil si apoštoly Zdeňka Pololánika, který plyne především ve čtvrtových notových hodnotách, avšak obsahuje větší melodické skoky v intervalu oktávy (takty 2 - 3 a 13), které v mešních písních z 19. století nejsou obvyklé.

Posun v pojetí kompozice nápěvu písně nastává v době práce na dodatku ke Kancionálu v 80. letech 20. století. Písně č. 522 (V. Tugendlieb), 843 a 844 (J. Olejník), a nápěvy Zdeňka Pololánika k písním č. 525, 841 a 918 opouštějí melodický koncept předkoncilní mešní písně. Část písní ale svým charakterem navazuje na předkoncilní pojetí mešní písně (519, 521²⁷⁴, 842, 845).

Nejodvážnější nápěvy se nacházejí v dílech Zdeňka Pololánika. Výjimku tvoří píseň č. 322, která předkoncilní schéma aplikuje na postní píseň a tím podporuje vyjádření vážného charakteru postní doby. V písni č. 918 v 4/4 metru v tónině Es dur je melodie každého verše zhudebněna jiným rytmickým modelem. Melodický vrchol písně v taktu 10 navíc koresponduje i se smyslem textu, protože vždy verše 5 a 6 obsahují shrnutí prosby uvedené v předcházejících verších s výjimkou poslední sloky. Pololánik využívá ke zpestření tečkovaného rytmu v úvodu písně a základní notovou délku, kterou zde představuje čtvrtová nota, augmentuje i dimинуuje. Nápěv pro lidový zpěv vyniká značným tónovým rozsahem celé jeden a půl oktávy. Výchozí tónina Es dur moduluje v taktu 7 dominantní tóniny B dur a setrvává zde až do taktu 10, kdy se vrací do výchozí tóniny. Celkové vyznění melodie je radostné, slavnostní, což je ve shodě s určením písně pro Slavnost posvěcení chrámu.

---

²⁷⁴ Píseň č. 521 je určena pro děti. Proto je pochopitelné, že autor nápěvu Bohuslav Korejs použil melodicky i rytmicky jednoduchý nápěv písně.

918 M

Vstup

T: J. Hrdlička 1986 – N: Zd. Pololáník 1986

1. Bo-že vše-mo - cný a vlí-dný, přijmi dík za
ten-to den, za tvé přebývání slidmi v po-svě-
ce-ném chrá - mu svém. Zde je do - mov
pro ka-ždé-ho, kdo zná v Bohu Otce své-ho.

Mešní písně pokoncilní vrstvy repertoáru opouštějí princip střídání nápěvů od přijímání. Je možné, že skladatelé písní po roce 1965 tento koncept opustili z praktických důvodů. Nová píseň by pak měla dva nápěvy a o to hůře by se mezi lidem zaváděla.

5.2. Ostatní písně vhodné ke slavení liturgie

Tyto písně pocházejí z prostředí lidové zbožnosti. Před II. vatikánským koncilem mohly být za určitých podmínek použity při slavení mše, ale jejich užití bylo spíše před nebo po kázání či slavení mše svaté. Do jednotného kancionálu byly zařazeny s označením M12345 případně M 1 - 5. Na rozdíl od mešních písní se jedná o zhudebněnou poezii rozdílné kvality.

Po roce 1965 vznikly, nebo byly do liturgie zařazeny ze starších zdrojů, tyto písně:

Č.	Incipit	Typ ²⁷⁵	Text	Rok	Hudba	Rok
224	Tichá noc	M123	V. Renč	1968	F. Gruber	1818
312	Nedejme se k spánku svěsti	M123/H	sv. Terezie z Avilly	?	P. Eben	1968
726	Hledám, kde bydlíš, Pane	M4	J. Hrdlička	1986	K. Bříza	1986
825	Jak červánky	M123/H	V. Renč	1967	Zd. Pololáník	1967
826	Od sítí tvých	M123/H	V. Renč	1968	Zd. Pololáník	1968
833	Ty, jenž jsi slavná koruna	M123/H	V. Renč	1968	P. Eben	1967
834	Lid český	M123/H	V. Renč	1972	P. Eben	1967
832	Radostnou píseň	M123/H	J. Hrdlička	1988	P. Eben	1967
838	Svatým bratřím chvály znějí	M1/H	Redakce	1986	Zd. Poláník	1986
841	Kolik svatých zdobí nebe	M	J. Hrdlička	1986	Zd. Pololáník	1986
902	Chvalme Hospodáře všehomíra	M5/H	F. Kašpar	1965	P. Eben	1965
903	S námi je Bůh náš	M5	Svatohavelský zpěvník	1968	Šteyer	1683
907	Chvalte Pána	M5/H	J. Hrdlička	1986	P. Eben	1986
908	Chvalte Páně, všichni lidé	M45	J. Hrdlička	1986	Zd. Mička	1986
909	Nejvyšší a mocný	M5	sv. František z Assisi	?	J. Adamec	1986
927	Dej mi, Pane	M5	sv. Tomáš Akvinský	?	P. Eben	1986
928	Učiň mě, Pane, nástrojem	M5	sv. František z Assisi	?	P. Eben	1986
929	Vezmi si, Pane	M5	sv. Ignác z Loyoly	?	J. Hrdlička	1986

Vysvětlivky: M – mešní, M12345 – mešní k určité části, H – hymnus

Pokoncilní tvorba zahrnuje i tento typ písní. Jsou to především hagiografické písně a písně příležitostné. U písní s hagiografickou tematikou často po slokách narativního charakteru zakončuje text jedna nebo dvě sloky s modlitbou, které jsou zároveň myšlenkovým vrcholem textu (833, 834, 836). V jednom případě zde nalezneme text komponovaný ve formě litanie tak, že každá sloka představuje jednotlivou prosbu zakončenou rozšířenou závěrečnou invokací (826).

Kromě těchto nově vytvořených písní byly do liturgie také nově uvedeny texty světců (sv. Terezie z Avilly, sv. František, sv. Ignác z Loyoly, sv. Tomáš Akvinský).

²⁷⁵ Symbol za lomítkem označuje pozdější zařazení písně mezi hymny.

5.2.1. Problémy interpretace ostatních písní v rámci eucharistické liturgie

Protože tyto písně jsou souvislou poezií s vnitřně provázaným textem, nastává problém při jejich použití při zpěvu na pokračování během mešní liturgie. Pokud se píseň pouze odzpívává tak, aby sloky doprovodily příslušnou liturgickou akci, stává se, že je myšlenkový tok textu přerušen tak závažně, že při pokračování zpěvu v dalším hudebním vstupu pro píseň zazní neúplná myšlenka, která nemusí dávat smysl, protože v textu není vyjádřený podmět. Bonaventura Bouše tento typ interpretace popisuje jako „zpěv vyplňující pauzy vzniklé v řádu shromáždění“²⁷⁶.

Řešením problému je dělení písní různé části mše s ohledem na myšlenkový obsah slok, nebo použití jiné písně pro každou část mše.

5.3. Písně k pobožnostem

Tyto písně nejsou určeny pro konkrétní část mše ani pro zpěv při liturgii v Kancionálu nemají označení. Předkoncilní vrstva písní pochází z oblasti lidové zbožnosti, pokoncilní repertoár zahrnuje velice kvalitní texty, jeden z nich byl posléze zařazen mezi texty liturgické. Je to píseň 910 Jeden Pán, která původně nebyla koncipována pro použití při liturgii, se nyní může používat jako hymnus při slavení denní modlitby církve. Z předkoncilního repertoáru písní k pobožnostem byly mezi hymny zařazeny písně k pobožnostem 814, 815, 819 a 905.

V následující tabulce jsou uvedeny písně k pobožnostem z pokoncilní vrstvy repertoáru.

Č.	Incipit	Typ ²⁷⁷	Text	Rok	Hudba	Rok
074	První zastavení		V. Renč	1969	I. Hurník	1969
910	Jeden Pán	/H	J. Hrdlička	1986	P. Eben	1986
926	Zpívejme píseň naděje		Redakce	1986	Zd. Pololáník	1986

Vysvětlivky: H – hymnus, bez označení - mimoliturgická

Mezi písněmi k pobožnostem v Kancionálu ale panuje ale nejasnost ve značení. Například píseň Kriste, králi (318) je určena pro liturgii Květné neděle pro vstup do chrámu při průvodu s ratolestmi. Měla by být tedy označena značkou M1. V rámci liturgie Zeleného čtvrtku se při přenášení a ukládání Nejsvětější svátosti uplatňuje píseň

²⁷⁶ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Malá katolická liturgika*, s. 37.

²⁷⁷ Symbol za lomítkem označuje pozdější zařazení písně mezi hymny.

704 nebo 705. V Jednotném kancionálu je označena jako píseň pro mimoliturgické příležitosti.

5.4. Požadavky na písně ve světle dokumentů liturgické obnovy

Následující analýza se zaměří na vztah duchovních písní k jednotlivým částem mše. Z typů písní, které Kancionál nabízí, jsou analyzovány mešní písně předkoncilní a pokoncilní vrstvy repertoáru popřípadě písně s označením M12345.

Ve druhé části je jejich analýza provedena ve vztahu k jednotlivým částem mešní liturgie podle tohoto schématu: po nástinu historického vývoje daného zpěvu jsou popsány funkční požadavky, které na zpěvy kladou církevní dokumenty. Podle žalmů k introitu, offertoriu a communiu z *Graduale simplex*²⁷⁸ pro dobu per annum (Missa I - VIII) jsou nalezena témata, která žalmy obsahují. V této době je totiž Kristovo tajemství slaveno v plnosti, proto mají tyto texty všeobecný charakter na rozdíl od textů pro různé liturgické doby. *Graduale simplex* také, na rozdíl od *Graduale romanum*, má pro tuto dobu společné texty, a proto mají zpěvy ještě obecnější charakter. Vlastní texty propria obsahuje *Graduale simplex* pouze pro významná slavení během temporálu a sanktorálu a tato kniha byla také zcela nově vytvořena po II. vatikánském koncilu. Na základě těchto hledisek jsou písně analyzovány ve dvou skupinách. Nejprve je zjištěno, jak odpovídá redaktory Kancionálu upravená předkoncilní tvorba novým požadavkům, následně jsou analyzovány písně pokoncilní z hlediska funkčních požadavků.

5.4.1. Vstupní zpěv

Ačkoli zahajuje bohoslužbu, v rámci liturgice se zformoval až jako poslední společně se zpěvem k obětnímu průvodu. Sv. Augustin popisuje, že bohoslužba začala pozdravem a následovala hned bohoslužba slova. Nejstarší zmínka o něm pochází z přelomu osmého století²⁷⁹.

Zpěv se zpívá během příchodu celebranta k oltáři. Smyslem zpěvu je zahájit bohoslužbu, podporovat jednotu všech shromážděných, vést jejich mysl do tajemství liturgické doby a doprovázet průvod²⁸⁰.

Všeobecné pokyny předpokládají zpěv z *Graduale Romanum* nebo *Graduale Simlex* nebo jiný schválený zpěv²⁸¹.

---

²⁷⁸ *Graduale simplex*. Libreria editrice vaticana, 1988.

²⁷⁹ MCKINNON, James W. Introit. In SADIE, Stanley (ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 12. London: Oxford University Press, 2001², s. 507–510.

²⁸⁰ VPRM 47.

Vstupní antifony z Graduale romanum se v naprosté většině shodují se vstupními antifonami v misálu. Žalmy z Graduale simplex oslavují Hospodinovu spásu (Missa I), slavné činy (Missa II) a jeho velikost (Missa V), připomínají, že Hospodin je útočiště pro člověka (Missa III), chválí Hospodina (Missa VIII) a Sion (Missa IV) a touží po Jeruzalému (Missa VI) a po Hospodinu (Missa VII). Společnými tématy textů jsou touha po Hospodinově blízkosti a oslava Boha.

Příchod celebranta k oltáři, během něhož zpěv zaznívá, se skládá ze tří částí:

1. Celebrant s přísluhujícími přichází k oltáři.
2. Celebrant a přísluhující zdraví oltář.
3. Celebrant okuřuje oltář (pokud se používá kadidlo).

5.4.1.1. Analýza předkoncilních písní

Předkoncilní píseň nezná sloku písně ke vstupu. Tyto písně sice mají píseň s označením začátek, ale ta se vztahuje nikoli k introitu, ale ke stupňovým modlitbám, kterými tehdejší bohoslužba začínala. Hlavním obsahem těchto zpěvů jsou tato témata:

1. zahájení bohoslužby
2. vyznání hříchů
3. lítost
4. uvedení do tajemství daného slavení

Z tohoto důvodu se v těchto písních často vyskytují slovní spojení vybízející k pokoře například „*na kolena padáme*“ č. 512 či „*na své tváře padáme*“ č. 516 nebo „*v posvátné úctě klekáme*“ č. 524. Tyto výzvy komentují postoj těla²⁸², který věřící zaujali na začátku bohoslužby během stupňových modliteb. Vzhledem k tomu, že dnes se při vstupním zpěvu stojí, neodpovídá už jejich text tomu, co se při liturgii skutečně odehrává.

Během stupňových modliteb recitoval kněz žalm 42 *Judica me Deus*, který vyjadřuje touhu po Boží svatyni, tato touha je obsažena ve verších s texty „*pozdvihni se duše z prachu*“ či „*vzleť, kde Bůh tvůj věčný sídlí*“ č. 517.

---

²⁸¹ VPRM 48.

²⁸² Slovní spojení na „*na své tváře padáme*“, není možné brát doslova. V tomto případě označuje duchovní pokoru.

Dalším tématem předkoncilních vstupních slok je kajícnost. V písních se prosí o odpuštění hříchů č. 524, 512, 515 a 518 či se projevuje lítost č. 513. Tyto prosby komentují konání společného vyznání hříchů mezi modlitbou žalmu 42 a Introitem.

Jak je patrné z dříve uvedené vzorové analýzy písně č. 512, obsahuje ve všech třech verzích sloku parafrázující chvalo zpěv Gloria. Problematickým okruhem pokoncilní redakce písní je připojení parafráze textu Gloria ke vstupnímu zpěvu. Kvalita parafráze je různá, omezený prostor obvykle velkou doxologii zužuje na chválu Nejsvětější Trojice, případně zdůrazňuje díky za dar Syna a za stvoření. Sloky parafrázující Gloria byly připojeny ke zpěvu ke vstupu u těchto písní: č. 421, 424, 513, 515, 517, 715, 829 a 839. Z hlediska formování textu ke vstupu je toto řešení přijatelné, protože převažující kající tematiku slok k začátku bohoslužby rozšiřuje o motivy chvály.

Z funkcí, které mešní obecné písně z předkoncilní vrstvy repertoáru na základě smyslu textu vykonávají podle VPRM, je to nejčastěji zahájení bohoslužby a doprovod vstupního průvodu. Mešní písně pro adventní, vánoční, postní a velikonoční dobu a pro svátky Páně a svatých a pro další slavení také dobře uvádějí do tajemství příslušného slavení.

5.4.1.2. Analýza pokoncilních písní

Z funkcí, které nabízí všeobecné pokyny k římskému misálu, texty českých pokoncilních písní nejčastěji využívají funkci podpory jednoty všech shromážděných č. 321, 519, 522, 523, 841, 842 a 845 a uvedení mysli do tajemství liturgické doby a slaveného tajemství č. 129, 322, 410, 425, 519, 521, 525, 821, 838, 841, 842, 843, 844, 845, 916 a 918.

5.4.1.2.1. Problémy pokoncilních zpěvů ke vstupu

V textech těchto písní se v několika případech objevuje výzva ke kajícnosti. U písní pro dobu adventní č. 129 a postní dobu č. 322 své místo má, protože kajícnost je jedním z hlavních témat přípravných okruhů na hlavní svátky liturgického roku a další liturgické texty, které charakter této doby formují, k ní vybízejí. Problém nastává v případě písní pro liturgické mezidobí č. 519 „*připravme i my své lampy*“ a ke svatým ženám č. 845 „*přiznejme si kolik jen nám chybí do svatosti*“. V tomto případě kompozice textu neodpovídá požadavkům VPRM na charakter vstupního zpěvu.

5.4.2. Zpěv před evangeliem

První křesťané používali aleluja jako odpověď k alelujovým žalmům nebo jako samostatnou aklamaci²⁸³. Nejstarší zmínka o zpěvu Aleluja v rámci slavení eucharistie pochází od sv. Augustina, ale původ zpěvu je stále nejistý²⁸⁴. Uvažuje se i o možnosti, že byl alelujový zpěv před evangeliem převzat z východní liturgie²⁸⁵. O významu aleluja se zmiňuje Apoštolská tradice. Podle ní znamená: „*chválíme toho, kdo je Bůh, sláva a chvála jemu, jenž sám stvořil celý svět*“²⁸⁶. Při zpěvu Aleluja se podobně jako při zpěvu Sanctus spojuje zpěv církve s chvalozpěvem andělů v nebesích²⁸⁷.

Liturgická reforma II. vatikánského koncilu provedení zpěvu před evangeliem značně zjednodušila²⁸⁸. Aleluja se zpívá celý rok mimo dobu postní, příslušné verše se berou z lekcionáře nebo z Graduale²⁸⁹. V době postní se zpívá verš před evangeliem z lekcionáře nebo jiný žalm zvaný traktus z Graduale²⁹⁰.

Dnes tato aklamace popřípadě žalm tvoří samostatný obřad či úkon, věřící vítají Pána, zdraví ho a zpěvem vyjadřují víru²⁹¹.

Pro tento zpěv existuje poměrně velké množství variant. Může jím být:

1. Aleluja²⁹².
2. Verš před evangeliem²⁹³
3. Traktus z Graduale romanum nebo Graduale simplex²⁹⁴
4. Píseň.

V případě, že je před evangeliem jen jedno čtení, je možné zpívat před evangeliem pouze:

---

²⁸³ MCKINNON, James W. Alleluia. In SADIE, Stanley (ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 1. London: Oxford University Press, 2001², s. 385–394.

²⁸⁴ MCKINNON, James W. Alleluia, s. 385–394.

²⁸⁵ MCKINNON, James W. Alleluia, s. 385–394.

²⁸⁶ MCKINNON, James W. *Music in Early Christian Literature*, s 47. Překlad z angličtiny autorka.

²⁸⁷ TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře*, s. 33.

²⁸⁸ TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře*, s. 38.

²⁸⁹ VPRM 62.

²⁹⁰ VPRM 62.

²⁹¹ VPRM 62.

²⁹² VPRM 62.

²⁹³ VPRM 62.

²⁹⁴ VPRM 62.

1. Alelujový žalm²⁹⁵
2. Responsoriální žalm²⁹⁶.

V tomto případě je možné aleluja nebo verš před evangeliem vynechat, pokud se nezpívají²⁹⁷.

Obvyklá struktura zpěvu v *Graduale romanum* je následující. Po odzpívání aleluja je na poslední slabiku připojen ozdobný jubilus. Následuje zpěv verše, který je složitěji komponován, než verše v introitu, offertoriu a communiu. Na závěr se znovu opakuje aleluja s jubilem. Místo aleluja se může zpívat alelujový žalm z *Graduale simplex*. Zpracování alelujové antifony je střízlivější ve zdobení, obvykle ho tvoří trojitě aleluja, a opakuje se mezi více verši žalmu. V době postní se souvisle bez odpovědi zpívá tractus²⁹⁸.

5.4.2.1. Analýza předkoncilních písní

Tyto písně obsahují téma díky za Boží slovo nebo katechetické napomenutí k pozornému vyslechnutí evangelia. V některých případech byly redaktory Kancionálu zařazeny jako zpěvy k přijímání písně z části Krédo se zjednodušeným vyznáním víry č. 125, 409, 424 a 839. Protože náplní zpěvu před evangeliem je i vyznání víry zpěvem, není jejich zařazení na toto místo nevhodné.

5.4.2.2. Analýza pokoncilních písní

Pokoncilní písně nepřinášejí nový posun v pojetí textu. Písně tohoto typu uvedené v Kancionálu neobsahují zvolání aleluja. Aleluja má v textu obsažené pouze píseň č. 410. Je však nutné dodat, že návod k použití písní uvedený na konci Kancionálu předpokládá užití verše před evangeliem z lekcionáře a Kancionál z roku 1986 uvádí 5 vzorců pro zpěv aleluja a 2 vzorce pro zpěv v době postní.

5.4.2.3. Sekvence

Před Aleluja se vkládají závazné a případně nezávazné sekvence²⁹⁹. Tyto zpěvy vznikly tropováním alelujových jubilů. Jejich texty obsahují rozjímání nad slaveným

---

²⁹⁵ VPRM 63.

²⁹⁶ VPRM 63.

²⁹⁷ VPRM 63.

²⁹⁸ Podrobněji o traktu viz MCKINNON, James W. Tract. In SADIE, Stanley (ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 25. London: Oxford University Press, 2001², 674–677.

²⁹⁹ VPRM 64.

tajemstvím a tím rozšiřují myšlenkový obsah verše před evangeliem. V Kancionálu jsou uvedeny sekvence pod č. 406, 422 (2 nápěvy a dva texty), 717 (tři nápěvy, jeden text) a 314. Pro latinské sekvence jsou typické odlišné nápěvy pro každý pár slok³⁰⁰.

5.4.2.4. Problémy zpěvu písní před evangeliem

V případě zpěvu písní před evangeliem vyvstává problém, že zpěvu chybí aleluja, které církve spojuje se zpěvem andělů v nebesích. Církve možnost interpretace jiného zpěvu než aleluja, verše před evangeliem nebo traktu nepředpokládá³⁰¹. Jelikož ale píseň je často umělecky i historicky hodnotné dílo a text obsahuje slova vítající Pána ve svém slovu nebo slova vyznání víry, je možné ji před evangeliem použít. Přednost se má ale dávat verši z lekcionáře³⁰², což je zcela legitimní postup při zpěvu nemešní písně, která se k hlásání Slova vůbec nevztahuje a obsahuje obvykle témata z dané liturgické doby, hagiografie nebo jinou tematiku.

5.4.3. Zpěv k obětnímu průvodu

Tento zpěv je v Kancionálu označen jako Obětní průvod, avšak VPRM hovoří o Zpěvu k přípravě darů³⁰³. Příprava darů, během níž zpěv zaznívá, se skládá ze tří částí:

1. Nejprve se připraví oltář.
2. Potom se přinášejí dary a položí se na oltář.
3. Celebrant se modlí nad dary, následuje okouřování oltáře, darů, celebranta, lidu (pokud se používá kadidlo).
4. Celebrant si umývá ruce.

Zpěv k obětnímu průvodu byl do liturgie uveden jako jeden z posledních. První křesťané při obětování nějaký zpěv nezpívali³⁰⁴. Nejstarší záznam o zpěvu k obětnímu průvodu pochází z Ordo romanus I³⁰⁵. Zpěv má trvat alespoň tak dlouho, dokud se dary nepoloží na oltář³⁰⁶. Jinak o něm platí totéž co o vstupním průvodu³⁰⁷. Místo zpěvu

³⁰⁰ S výjimkou Lauda Sion a Stabat Mater.

³⁰¹ Srov. TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře*, s. 39.

³⁰² TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře*, s. 39.

³⁰³ Zpěvník Mešní zpěvy tento zpěv označuje v souladu s VPRM.

³⁰⁴ MCKINNON, James W. Offertory. In SADIE, Stanley (ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 18. London: Oxford University Press, 2001², s. 353–357.

³⁰⁵ MCKINNON, James W. Offertory. In SADIE, Stanley (ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 18. London: Oxford University Press, 2001², s. 353–357.

³⁰⁶ VPRM 74.

může být zařazena instrumentální mezihra³⁰⁸. Příprava darů může být vždy doprovázena zpěvem, i bez průvodu s dary³⁰⁹.

Zpěv k přípravě darů můžeme chápat i v rovině výkonu všeobecného kněžství. Zatímco celebrant skrze své svátostné svěcení pronáší modlitby nad dary, shromážděný lid doprovází tento úkon obětí chvály v podobě zpěvu. Tak věřící podávají Bohu za obět i sebe sama³¹⁰.

Gregoriánská forma zpěvu je stejná jako v případě vstupního zpěvu - předepsaná antifona se vkládá mezi verše příslušného žalmu a zakončí malou doxologií a závěrečnou reprízou antifony.

Žalmy z Graduale simplex obsahují texty modliteb chvály (Missa IV a VIII) a důvěry (Missa II), vyznávají, že Hospodin přebývá okolo vyvoleného národa (Missa VI) a je zdrojem požehnání (Missa VI), oslavují Hospodina, který trůní nad světem (Missa I), vyjadřují ochotu k oběti (Missa III) a touží po Hospodinu (Missa V). Společným jmenovatelem všech textů je chvála Boha, ochota k oběti a prosba o požehnání.

5.4.3.1. Analýza předkoncilních písní

Pro sloky k obětování jsou charakteristická témata z liturgie dané doby, popisy dění na oltáři nebo výzva k osobní oběti. U těchto písní byla v několika případech spojena sloka k obětování s parafrází první části chvalozpěvu Sanctus v písních č. 409, 424, 715 a 829. Jelikož je „*v chlebu a vínu, které přinášíme na oltář, je celé stvoření Kristem Vykupitelem přijato, aby bylo proměněno a přineseno Otci*“³¹¹ a tento zpěv se k Otci obrací, je jeho zařazení k obětnímu průvodu opodstatnitelné.

5.4.3.2. Analýza pokoncilních písní

V pokoncilní tvorbě se ve slokách k obětnímu průvodu objevují tři témata:

1. společenství církve kolem oltáře č. 522, 918,
2. touha po obětování sebe sama č. 321, 322, 521, 522, 523, 525, 842,
3. alegorie zrna a vína ve vztahu k lidskému životu č. 129, 425, 519, 844.

---

³⁰⁷ VPRM 74

³⁰⁸ MS 65.

³⁰⁹ VPRM 74.

³¹⁰ LG 11.

³¹¹ Sacramentum caritatis 47.

5.4.4. Zpěv k přijímání

Společně s mezizpěvem mezi čteními je to nejstarší hudební prvek slavení eucharistie. Nejstarší zmínka o zpěvu k přijímání pochází od Cyrila Jeruzalémského (+ 388). V Mystagogických katechezích píše: „*Po těchto věcech, poslouchej zpěváka, jenž nás zve posvátnou melodií ke společenství v posvátných tajemstvích a říká - okuste a pohleďte jak je Pán dobrý (Žl 33, 9).*“³¹²

Obřad přijímání, který tento zpěv doprovází se skládá ze dvou částí.

1. Přijímání eucharistie celebrantem.
2. Přijímání eucharistie ostatními.

Začíná se zpívat, když kněz přijímá svátostný pokrm. Jeho posláním je vyjádřit jednotu, radost, charakter společenství. Pokračuje během přijímání věřících³¹³. Použije se zpěv z Graduale Romanum nebo Graduale Simplex nebo jiný schválený zpěv³¹⁴. Místo zpěvu k přijímání se může použít i instrumentální mezihra³¹⁵, v tom případě je třeba přečíst antifonu z misálu³¹⁶.

Gregoriánská forma zpěvu je stejná jako v případě vstupního zpěvu a zpěvu k obětnímu průvodu - předepsaná antifona se vkládá mezi verše příslušného žalmu a zakončí malou doxologií a závěrečnou reprízou antifony.

Žalmy v Graduale simplex obsahují motivy radosti ze spásy (Missa II, III a VIII), oslavují Hospodina jako původce stvoření (Missa I), velikého Boha (Missa IV), tvůrce Jeruzaléma a zastánce lidí (Missa V) a nabádají k životu podle Hospodinových příkazů (Missa VI a VII). Poslední možností je zpěv výše zmíněného žalmu 34 (33) (Missa VIII). Společným jmenovatelem všech textů je touha po spojení s Hospodinem.

Písň z Jednotného kancionálu z pokoncilní vrstvy repertoáru č. 129, 321, 322, 409, 425, 519, 521, 522, 523, 525, 726, 821, 841, 842, 843, 844, 845, 916, 918 a 908 obsahují sloky k přijímání nebo jsou k této části liturgie určeny.

---

³¹² MCKINNON, James W. Communion. In SADIE, Stanley (ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 6. London: Oxford University Press, 2001², s. 174–177.

³¹³ VPRM 86.

³¹⁴ VPRM 87.

³¹⁵ MS 65.

³¹⁶ VPRM 87.

5.4.4.1. Analýza předkoncilních písní

Pokoncilní redakce mešních písní spojila do zpěvu k přijímání tři odlišná témata ze slok původně určených pro zpěv po proměňování, k Agnus Dei a k vlastnímu přijímání. Zatímco po proměňování se nejčastěji objevuje téma vítání Krista v eucharistii nebo parafráze druhé části Sanctus, u sloky k Agnus Dei zaznívá buď prosba o pokoj, nebo parafráze zvolání „*Domine, non sum dignus ...*“, nebo vyznání hříchů v souvislosti s recitací druhého vyznání hříchů³¹⁷ před přijímáním. Sloka k přijímání je obvykle zaměřena na klanění se Ježíši v eucharistii.

Problém těchto textů nastává u požadavku vyjádření radosti, protože předkoncilní texty často zdůrazňují propast mezi božstvím Ježíše Krista a naším lidstvím.

5.4.4.2. Analýza pokoncilních písní

Pokoncilní písně ponejvíce pracují s motivem jednoty hlasů č. 129, 521, 522, 525, 841, 841, 843, 916 a 726, na druhém místě je motiv společenství č. 425, 519, 523, 821, 842, 845, 918 a 908. Pouze čtyři písně se zaměřují na radost č. 410, 523, 844 a 908. „*Ze své podstaty je křesťanská radost účastí na neproniknutelné radosti, společně božské a lidské, která je v srdci oslaveného Ježíše Krista,*“ a tato účast na Pánově radosti „*se nemůže oddělovat od slavení eucharistického tajemství,*“ zvláště od eucharistie slavené v „*dies Domini*“³¹⁸. Zpíváme-li mši, můžeme tak zakoušet, že Pán přichází, aby s námi vytvořil společenství, aby jeho radost byla v nás a naše radost se naplnila³¹⁹.

5.4.5. Problémy interpretace Zpěvu k přijímání

Zpěv k přijímání má začít v okamžiku, kdy celebrant přijímá svátostný pokrm, a má pokračovat během přijímání věřících. Stávající situace v české a moravské církevní provincii, kdy varhaník hraje doprovod sloky písně a shromáždění přistupující ke stolu Páně mlčí, není správným provedením tohoto zpěvu. Je to především technický problém, protože lid si do zástupu k přijímání s sebou nenosí zpěvník. Řešením tohoto stavu je zpěv nějakého responsoria během přijímání, kdy lid přistupující ke svátosti, opakuje antifonu mezi jednotlivými verši žalmu případně jiného schváleného textu.

---

³¹⁷ Předkoncilní ritus nepočítal s přijímáním laiků, protože středověký mešní řád se vyvinul z formy mše slavené knězem bez účasti lidu. Proto se přijímání laiků konalo na základě obřadu pro přijímání eucharistie mimo mši svatou spojeném s recitací Confiteor před přijímáním.

³¹⁸ Rok eucharistie, 30.

³¹⁹ Rok eucharistie, 30.

Ideální řešení pro tento zpěv nabízí píseň č. 726, která obsahuje refrén, nebo zpěv č. 633 uvedený i v latinské verzi Graduale simplex, který se může zpívat kdykoli během přijímání eucharistie.

5.4.6. Zpěv díky po přijímání

Tento zpěv napomáhá ke „*spojení s děkováním, které vychází z věřících v Krista na celé zemi, a tak spojili naše díky s díky samotného Krista*³²⁰.“ Vzdávání díky po přijímání zná už Didaché³²¹, kde je zaznamenáno několik textů, jak po přijímání děkovat. Zmiňuje se o něm také encyklika Pia XII. Mediator Dei³²², konstituce Sacrosanctum concilium ho uvádí jako jednu z forem účasti věřících³²³. V liturgii se objevuje jako konkrétní prvek liturgie až od roku 1970. O tři roky později dává instrukce Tres abhinc annos textové náměty pro tento zpěv³²⁴. Dále ho upravuje instrukce Kongregace pro bohoslužbu a svátosti Inaestimabile donum³²⁵, která stanovuje v souladu se Všeobecnými pokyny k římskému misálu, že se má jednat o hymnus, žalm nebo jinou píseň chvály či ticho. Tento zpěv následuje po zpěvu k přijímání, který se má včas ukončit³²⁶. Obsahem zpěvu jsou chvály a díky Bohu za všechna dobrodíní³²⁷.

Graduale simplex uvádí jako zpěvy díky Te Deum laudamus, Te decet laus a Te laudamus. Jako vzory pro zpěv byly v roce 1973 navrženy tyto biblické texty: Žalm 33/34, Žalm 150, Dn 3,35-45, 1 Kron 29,10-19³²⁸. V roce 1988 byly doporučeny jako díkůvzdání v případě slavení liturgie bez účasti kněze například žalmy 100, 113, 118, 136 a 147, hymny či písně³²⁹ a litanie bez bližšího určení³³⁰. Je zajímavé, že Mešní zpěvy tyto zpěvy vůbec neuvádějí, ačkoli v době, kdy se zpěvník připravoval, měl již zpěv díky po přijímání zcela jasný tvar v rámci liturgie. Je ale nutné dodat, že ani Graduale Romanum, podle něhož jsou Mešní zpěvy koncipovány, tyto zpěvy neuvádí.

---

³²⁰ Rok eucharistie, 25.

³²¹ *Didaché. Učení Páně skrze Dvanáct apoštolů*. Hostinné: Stauros / Rubato, 1994, s. 12–13. Odd. 10.

³²² Mediator Dei, 122.

³²³ SC 48.

³²⁴ Tres abhinc annos 15.

³²⁵ Inaestimabile donum 117.

³²⁶ VPRM 86.

³²⁷ Srov. Ef 5,20.

³²⁸ Tres abhinc annos 15.

³²⁹ Např. Sláva na výsostech Bohu nebo Magnificat.

³³⁰ CONGREGATIO DE CULTU DIVINO, direktář o slavení neděle bez přítomnosti kněze *Christi Ecclesia* (2. 6. 1988), Notitiae (1988), odd. 45.

Analyzovaný soubor písní z Jednotného kancionálu zahrnuje 2 mešní písně se slokami pro tuto příležitost označené jako Díky č. 322 a 522, 2 žalmy č. 902 a 907, a 28 písní č. 109, 207, 208, 215, 216, 217, 219, 221, 228, 401, 701, 702, 703, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 716, 717, 718, 723, 724, 725, 727, 728, 813, 903, 908 a 927- 929. Díkůvzdání je spojeno v písni 845 do jednoho celku ve sloce k přijímání.

Zatímco text písně č. 322 přináší osobní vyjádření díky, ostatní texty představují díkůvzdání celého shromáždění.

Na místě zpěvu díky po přijímání se někdy zpívá druhá a další sloky ze zpěvu k přijímání. Tato praxe ale není vhodná, jelikož texty se vztahují k vlastnímu úkonu přijímání eucharistie nebo hovoří o okamžiku bezprostředně před přijetím svátosti a nejsou formulovány jako díkůvzdání.

5.4.6.1. Analýza písní

V Jednotném kancionálu existují tři způsoby zpracování tohoto zpěvu.

1. Písně z pokoncilní vrstvy repertoáru

- a) díky a chvála
- b) prosba

2. Písně z předkoncilní vrstvy repertoáru

Ad 1a) Text písně obsahuje díky, tak jak ho požadují rubriky. Jedná se o tyto písně: č. 322, 522, 902 a 907 a implicitně obsahuje i chválu za dobrodiní spojenou s osobní odevzdaností píseň č. 929. Sem patří i píseň č. 813, která parafrázuje chvalozpěv Magnificat.

Ad 1b) Písně obsahují prosebné texty. Jedná se o písně č. 927 a 928. Ačkoli se jedná o hodnotné texty, jejich zařazení do děkovných zpěvů po přijímání je sporné. Charakter jejich textu odporuje výše zmíněným požadavkům na tento zpěv. Ryze prosebný charakter by spíše vyhovoval pro zařazení do zpěvů k přijímání, protože oba zpěvy obsahují prosbu o proměnění k obrazu Krista. Další možností by bylo zařadit písně do vstupních zpěvů, protože mají výše popsané vlastnosti pro tento typ zpěvů.

Ad 2. Tyto písně byly nově zařazeny na místo zpěvu díky po přijímání. Jejich text ve většině případů neodpovídá požadavkům na tento typ zpěvu. Lze je podle témat rozlišit do tří skupin:

- a) písně k adoraci eucharistie č. 221, 713, 716, 718, 724 a 725,
- b) písně k oslavě Srdce Páně č. 702, 708, 709, 723 a 728,
- c) děkovné nebo oslavné písně č. 207, 219, 228, 401, 701 a 703,
- d) prosebné písně č. 109, 208, 215, 216, 711 a 727,
- e) hymny č. 217, 710, 712 a 717.

Písně uvedené pod body c) a e) obsahují slova chvály Bohu, u ostatních písní lze v textu najít jednotlivé sloky, které je možné použít jako zpěv díky po přijímání.

5.4.7. Závěr

Pro závěrečný zpěv neexistují ve Všeobecných pokynech instrukce, římská liturgie zpěv na závěr bohoslužby nepředpokládá. Pouze instrukce *Musicam sacram* upřesňuje, že na závěr bohoslužby je možné zařadit instrumentální dohru³³¹.

V našich diecézích se obvykle hraje píseň vztažená k aktuální liturgické době nebo mariánská píseň. Tento starobylý zvyk souvisí už s nejstarší repertoárovou vrstvou, protože tyto písně se uplatňovaly na závěr bohoslužeb³³². Domnívám se, že je to projev inkulturace hudební tradice našeho národa. Je zajímavé, že se v našem jazykovém prostředí uplatňuje myšlenkově závažný text³³³.

Předkoncilní písně v této části uplatňují motiv prosby o požehnání, pokoncilní se přiklánějí prosbám o doprovázení ve všedním životě.

5.5. Písně jako hymnus

Zatímco pro slavení eucharistie se už ve starověku zformovaly zpěvy na texty z biblické knihy Žalmů, do slavení denní modlitby církve pronikla náboženská latinská poezie na místě hymnu. Mezi význačné autory hymnů patří Ambrož, Hilarius z Poitiers, Rhaban Maurus a další. Všeobecné pokyny k denní modlitbě církve vyslovují hymnům zvláštní uznání:

---

³³¹ MS 65.

³³² Podrobněji viz oddíl 3.1.

³³³ V adventě obvykle č. 116 Rodičko Boží, o Vánocích č. 201 Narodil se Kristus Páně, v postě č. 318 Svatý kříž, o Velikonocích č. 407 Vesel se nebes královno, v mezidobí č. 830 Svatý Václave nebo č. 930 Hospodine pomiluj ny. Také se uplatňují mariánské antifony.

Hymny, které mají místo v oficiu již ze starobylého tradice, si podržují své místo také nyní. Opravdu, nejenom jsou svou lyrickou povahou zvlášť určeny k oslavě Boží, ale jsou lidovým prvkem a většinou také více než jiné texty oficia přístupně vyjadřují zvláštní povahu jednotlivých částí denní modlitby církve, napomáhají zbožné modlitbě a přitahují ducha. Tuto působivost často zvětšuje jejich literární krása. Kromě toho jsou hymny v oficiu jako zvláštní básnický prvek ustanovený církví.³³⁴

Konstituce Sacrosanctum concilium otevřela přístup do modlitby hodin i hymnům z jiných sbírek³³⁵. U původních hymnů byl vznesen požadavek: „Ať se odstraní nebo změní, co má mytologickou příchut' nebo se příliš neshoduje s křesťanskou zbožností.“³³⁶ Při přípravě vydání české denní modlitby církve, byly nejprve zařazeny latinské překlady hymnů, ale později byly v textu nahrazeny českými hymny, které připravila skupina kolem Mešních zpěvů v čele s Janem Matějkou. Důvodem byla nespokojenost s jejich překlady. Několik původních textů hymnů je uvedeno v dodatku k breviáři k volnému výběru³³⁷.

Jelikož se Mešní zpěvy nevžily a byla pocíťována potřeba hymny zpívat, byly v roce 1993 vydány Hymny a básnické modlitby, které obsahovaly původně vyřazené české překlady latinských hymnů a odkazy na písně z Kancionálu, které je možné jako hymny použít. Přesto je-li předepsaný text hymnu obsahově a umělecky vynikající, může podpořit modlitbu toho, kdo ho pouze recituje³³⁸.

Úkolem hymnu je dát každé části nebo svátku vlastní zabarvení a při modlitbě s lidem pak díky němu působí úvod snadněji a příjemněji³³⁹.

5.5.1. Analýza hymnů z Kancionálu

Vydání Hymnů a básnických modliteb zařazuje mezi hymny pro denní modlitbu církve ve většině případů písně ze skupiny Ostatní písně ke slavení liturgie a v jednom případě ze skupiny Písně k pobožnostem tedy písně, které jsou samy o sobě zhudebněnou poezií s vnitřní provázaností mezi jednotlivými slokami. Mezi hymny ale také zařazuje mešní písně č. 810 (1. a 3. sloka), č. 821 (1. a 7. sloka), č. 827 (1., 3. a 6.

---

³³⁴ Všeobecné pokyny k denní modlitbě církve 173. In *Dokumenty liturgické obnovy*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1994.

³³⁵ SC 93.

³³⁶ SC 93.

³³⁷ *Denní modlitba církve*. Kostelní Vydří: Liturgický institut Praha a Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 1868–1887.

³³⁸ Všeobecné pokyny k denní modlitbě církve 280.

³³⁹ Všeobecné pokyny k denní modlitbě církve 42.

sloka), č. 843 (1. a 5. sloka) a č. 844 (1., 3., 5. a 6. sloka). Sloky, které byly zařazeny mezi hymny, vypovídají o tajemství daného slavení a jejich text se neodkazuje na jakoukoli část eucharistické liturgie.

Toto řešení, tedy zařazení písní z Kancionálu, umožňuje zpívat jako hymnus známou píseň z prostředí mešní liturgie a dává písni nový rozměr v rámci denní modlitby církve.

Závěr

Česká píseň v liturgii po II. vatikánském koncilu představuje ve světovém měřítku ojedinělý repertoár, jehož kořeny sahají až k úsvitu českých dějin. Zvláště v 15. a 16. století texty i nápěvy písní ovlivnily formování repertoáru ve střední Evropě převážně v protestantském prostředí. Po II. vatikánském koncilu prodělal písňový repertoár zásadní obrat. Zatímco před koncilem sloužil jako doplněk nebo náhrada příslušného zpívaného *propria*, po koncilu se z něj stala integrální součást liturgie. To si vyžádalo zcela nový přístup ke kompozici především textové složky písně, která nyní není pouhým popisem liturgického děje v případě mešních písní, ale přináší ucelenou myšlenkovou strukturu reflektující téma z aktuální liturgické doby nebo teologie, zvláště pojetí církve jako *communio*. Na tento princip nově poukazuje tato práce. Zároveň došlo k posunu při komponování nápěvů mešních písní, jejichž část již nemá charakterově odlišnou melodii od ostatních písní ke mši nebo písní k pobožnostem. U těchto písní se pokoncilní tvorba přidržuje tradičních přístupů.

V souvislosti s připravovaným sjednocením zpěvu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku byly v rámci liturgické obnovy vydány dva společné zpěvníky duchovní písně. Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí navázal na typ modlitební knihy a kancionálu pro lid, který se začal objevovat v 19. století. Jeho cílem bylo vytvořit soubor nejpoužívanějších písní, který by se v další generaci vývoje použil jako základ pro nový zpěvník. V Mešních zpěvech byl naopak vytvořen čistě liturgický zpěvník, obdoba latinského *Graduale romanum*, s repertoárem převážně z nejstarší vrstvy českých písní. Tento zpěvník byl zamýšlen jako doplněk pro Kancionál tam, kde existuje společenství s hlubším zájmem o význam liturgie. Z repertoáru Mešních zpěvů byl sestaven zpěvník Hymny pro denní modlitbu církve, který byl z důvodů bohatšího výběru textů zvláště z překladů původních latinských hymnů a snadnějšího provedení zpěvů doplněn knihou Hymny a básnické modlitby. Tato práce přinesla ucelený pohled na jejich redakční přípravu.

Při analýze písní díky po přijímání, bylo objeveno, že tyto písně sice obsahuje Kancionál, avšak Mešní zpěvy nikoli. Je to zajímavé, protože v době, kdy zpěvník vznikal, měl tento zpěv do liturgie uvedený po II. vatikánském koncilu jasný obrys. Církev na místo tohoto zpěvu doporučuje žalmy 33/34, 100, 113, 118, 136, 147 a 150, biblické texty Dn 3,35-45, 1 Kron 29,10-19, či blíže neurčené hymny, písně a litanie. Nabízí se tu proto možnost pro uspořádání skladatelské soutěže s využitím navržených

biblických textů.

Písňový repertoár liturgických knih pro lid otevírá cestu k dalšímu zkoumání. Zvláště je nutné posoudit, jakou úlohu hraje Písmo svaté při kompozici nových písňových textů. Další posun v poznání těchto zpěvů neleží jen v oblasti teologie, ale i v oblasti jazykovědy, historie a muzikologie. Na tomto poli je nutné rozvinout interdisciplinární spolupráci.

Seznam použitých zkratk

AAS	Acta apostolicae sedis
ASS	Acta sanctae sedis
č.	číslo
čl.	článek
fol.	folio
LG	Lumen gentium
MS	Musicam sacram
odd.	oddíl
roč.	ročník
s.	strana
sign.	signatura
SC	Sacrosanctum concilium
sv.	svazek
VPRM	Všeobecné pokyny k římskému misálu

Seznam literatury

Prameny:

Písmo svaté:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih). Český ekumenický překlad. Stuttgart: Česká biblická společnost, 1995⁴.

Církevní otcové:

ALEXANDRIJSKÝ, Klement. *Pobídka Řekům*. Praha: Herrman a synové, 2001.

AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*. Praha: Kalich, 2012.

Didaché. Učení Páně skrze Dvanáct apoštolů. Hostinné: Stauros / Rubato, 1994.

Scholastika:

AKVINSKÝ, Tomáš: *Summa theologiae*, Olomouc: Krystal, 1937.

Liturgické knihy:

Český misál. Praha: Česká liturgická komise, 1983.

Římský pontifikál. Kostelní Vydří: Česká liturgická komise a Karmelitánské nakladatelství, 2008.

Denní modlitba církve. Kostelní Vydří: Liturgický institut Praha a Karmelitánské nakladatelství, 1994.

Missale Romanum. Roma: Sacra congregatio pro cultu divino, 1970.

Graduale simplex. Roma: Libreria editrice vaticana, 1988.

Liturgické pomůcky:

Misál na každý den liturgického roku. Kostelní Vydří: Česká biskupská konference a Karmelitánské nakladatelství, 2000.

Homiliarium quod dicitur Opatovicense - Homiliář tzv. opatovický. Uložen v: Národní knihovna České republiky, Praha, sign. III.F.6.

Dokumenty magisteria:

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.

Dokumenty liturgické obnovy. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

PIUS X., motu proprio *Tra le sollecitudini* (22. 11. 1903), ASS 36 (1903 - 1904), s. 329–339.

PIUS XII., encyklika *Mediator Dei* (2. 10. 1947), AAS 39 (1947), s. 521–600.

PIUS XII., encyklika *Musicae sacrae disciplina* (25. 12. 1955), AAS 39 (1956), s. 5–26.

SACRA CONGREGATIO RITUUM, instrukce *De musica sacra* (3. 9. 1958), AAS 50 (1958), s. 630–663.

SACRA CONGREGATIO RITUUM, instrukce *Inter oecumenici* (26. 9. 1964), AAS 56 (1964), s. 877–900.

Směrnice o liturgii. Separátní dodatek k Direktáři, 1966.

SACRA CONGREGATIO RITUUM, instrukce *Tres abhinc annos* (4. 5. 1967), AAS 59 (1967), s. 442–448.

SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, instrukce *Liturgicae instaurationes* (5. 9. 1970), AAS 62 (1970), s. 692–704.

SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, dopis biskupům *Voluntati obsequens* (14. 4. 1974), Notitiae (1974), s. 123–126.

CONGREGATIO DE SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO, instrukce *Inaestimabile donum* (3. 4. 1980), AAS 72 (1980), s. 331–343.

JAN PAVEL II., apoštolský list *Vicesimus quintus annus* (4. 12. 1988), AAS 81 (1989), s. 897–911.

CONGREGATIO DE CULTU DIVINO, direktář o slavení neděle bez přítomnosti kněze *Christi Ecclesia* (2. 6. 1988), Notitiae (1988), s. 366–378.

JAN PAVEL II., *List umělcům* (4. 4. 1999), AAS 91 (1999), s. 1155–1172.

CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM,
Všeobecné pokyny k římskému misálu (20. 4. 2000), Česká biskupská konference, Praha
2003.

JAN PAVEL II., apoštolský list *Spiritus et sponsa* (4. 12. 2003), Česká biskupská
konference, Praha 2004.

JAN PAVEL II., chirograf k 100. výročí motu proprio Pia X. Tra le sollecitudini (3. 12.
2003), *Psalterium*, 2009, roč. III, č. 5, s. 18–20.

CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM,
instrukce *Redemptionis sacramentum* (25. 3. 2004), Česká biskupská konference, Praha
2005.

CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Rok*
eucharistie podněty a návrhy (15. 10. 2004), Česká biskupská konference, Praha 2005.

BENEDIKT XVI., apoštolská exhortace *Sacramentum caritatis*, Praha: Nakladatelství
Paulínky, 2007.

BENEDIKT XVI., apoštolská exhortace *Verbum Domini*, Kostelní Vydří: Karmelitánské
nakladatelství, 2011.

Zpěvníky:

BENEŠ, Josef (ed.). *Boží cesta*. Praha: Česká katolická charita, 1968¹⁸.

KOLEKTIV. *Český kancionál svatováclavský*. Praha: Universum, 1947.

Cyrlometodějský kancionál. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1961⁷.

BENEŠ, Josef (ed.). *Sbírka písní a modliteb pro katolické křesťany*. Praha: Česká
katolická charita, 1965.

CIKRLE, Karel (ed.). *Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí*.
Doplněk k 1. – 10. vydání. Praha: Česká katolická charita, 1986.

CIKRLE, Karel (ed.). *Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí*. Praha:
Zvon, 1994¹¹.

CIKRLE, Karel (ed.). *Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, 2004³⁰.

Mešní zpěvy. Praha: Česká liturgická komise, 1989.

Hymny. Praha, Česká liturgická komise, 1989.

HRDLIČKA, Josef (ed.). *Denní modlitba církve - hymny a básnické modlitby*. Praha: Zvon, 1993.

OREL, Dobroslav – HORNOF, Vladimír. *Český kancionál*. Praha: Česká katolická charita, 1966¹⁶.

SIMAJCHL, Ladislav (ed.). *Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí*. Praha: Česká katolická charita, 1973.

SIMAJCHL, Ladislav (ed.). *Kancionál společný zpěvník českých a moravských diecézí*. Řím: Česká křesťanská akademie, 1973.

Ostatní prameny:

CIRKLE, Karel. *Písemný rozhovor o přípravě Kancionálu z 31. 12. 2014*, archiv autorky.

MATĚJKA, Jan. *Liturgické zpěvy lidu vybrané z české národní poezie*. Skripta k přednášce ze dne 5. 11. 2005 v Pastoračním středisku v Praze, archiv autorky.

Literatura

Monografie:

BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Malá katolická liturgika*. Praha: Vyšehrad, 2004.

BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Epilegomena*. Praha: Oykomenh, 1996.

CIKRLE, Karel - SEHNAL, Jiří. *Příručka pro varhaníky*. Rosice: Gloria, 1992.

ČALA, Antonín. *Duchovní hudba*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal v Olomouci, 1946.

GIGLIONI, Paolo. *Svatosti Krista a církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské

nakladatelství, 1996.

KETTNER, Jiří. *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*. Praha: Zvon, 1993.

KOLEKTIV. *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*. Praha: Editio Supraphon, 1989².

KUNETKA, František. *Stručné dějiny hudby a zpěvu v liturgii*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999.

MERRIAM, Alan, P. *The Anthropology of Music*. Evanston: Northwestern University Press, 1964.

MONWICKEL, Sigmund. *The Psalms in Israel's Worship*. Grand Rapids/Cambridge, Williams B. Eerdmans Publishing Company, 2004.

SEHNAL, Jiří. *Dějiny hudby na Moravě*. Brno: Vlastivěda moravská, 2001.

SCHEUCH, Richard. *Průvodce apokalypsou*. Praha: Česká katolická charita, 1989.

TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře*. Praha: Krystal OP, 2013.

Antologie:

MCKINNON, James W. *Music in Early Christian Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.

Články v časopisech:

Autor neuveden. Sjednocení kostelního zpěvu lidového. *Cyril* 1939, roč. LXV, č. 8-10, s. 98–99.

Autor neuveden. Biskup Hrdlička: Vážím si našich mučedníků. *Naše rodina* 2007, roč. 39, č. 8, s. 4.

BOUŠE, Bonaventura – KONZAL, Václav. Několik poznámek k novému kancionálu. *Via* 1968, roč. 1, č. 5, s. 96–99.

CIRKLE, Karel. Kancionál - společný zpěvník českých a moravských diecézí. *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 11, s. 44.

- CIKRLE, Karel. Nový katolický kancionál pro Čechy a Moravu. *Opus musicum* 1969, roč. 1, č. 6, s. 105–109.
- HORYNA, Martin. Duchovní píseň v českých zemích II. Duchovní písně českého středověku. *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 2, s. 42–43.
- KOLEKTIV. Z redakce nového kancionálu. *Via* 1968, roč. 1, č. 5, s. 94–96.
- SEHNAL, Jiří. Duchovní píseň v českých zemích VI. Několik myšlenek o vývoji české duchovní písně. *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 6, s. 48–49.
- SLAVICKÝ, Tomáš. Duchovní píseň v českých zemích VIII. Proměny lidového duchovního zpěvu v 19. a první polovině 20. století (1. část). *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 8, s. 46–47.
- SLAVICKÝ, Tomáš. Duchovní píseň v českých zemích VIII. Proměny lidového duchovního zpěvu v 19. a první polovině 20. století (2. část). *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 9, s. 42–43.
- ŠKARKA, Antonín. K novému vydání Českého kancionálu. *Cyril* 1946, roč. LXXI, č. 3 - 4, s. 25.
- ŠMÍD, František. Můj pohled na současné kancionály. *Psalterium* 2007, roč. III, č. 2, s. 13–16.
- ŠMÍD, František. Mešní zpěvy. *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 11, s. 45.
- ŠMÍD, František. K zamyšlení nad Mešními zpěvy 1. část. *Varhaník* 2015, č. 1, s. 11–14. ŠMÍD, František. K zamyšlení nad Mešními zpěvy 2. část. *Varhaník* 2015, č. 2, s. 11–14.
- TESAŘ, Stanislav. Duchovní píseň v českých zemích IV. Od husitství do Bílé Hory - poznámky k procesu jejích proměn. *Hudební rozhledy* 2007, roč. 60, č. 4, s. 40–42.
- VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka. *Via* 1968, roč. 1, č. 5, s. 91–94.
- VYSKOČIL, Albert. Mešní píseň její historie a otázka. Pokračování. *Via* 1968, roč. 1, č. 6, 106–109.

Kvalifikační práce:

JŮZOVÁ, Pavla. *Liturgická reforma v pražské arcidiecézi po II. vatikánském koncilu*, Olomouc 2014. Bakalářská práce. Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Vedoucí bakalářské práce Pavel Kopeček.

ŠVESTKOVÁ, Pavla. *Jednota Musica sacra 1993 - 2012 a P. PhDr. Karel Cíkrle*, Olomouc, 2013. Diplomová práce. Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Vedoucí diplomové práce Ondřej Můčka.

ZADINOVÁ, Hana. *Hudba v katedrále Svatého Ducha v Hradci Králové za 10 let episkopátu Mons. ThLic. Dominika Duky OP*, Brno 2009. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. Vedoucí diplomové práce Marie Pavlovská.

Pomůcky:

CARSON, Thomas - CERRITO, Joann. *The New Catholic Encyclopedia*. Detroit: Thomson Gale 2002².

FUKAČ, Jiří - VYSLOUŽIL, Jiří. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997.

NOVOTNÝ, Adolf (ed.). *Biblický slovník*, Praha: Kalich, 1956.

SADIE, Stanley (ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. London: Oxford University Press, 2001².